

România literară

ÎN MARELE FORUM
AL EDUCAȚIEI POLITICE
ȘI CULTURII SOCIALISTE

Un uriaș front educativ-cultural

Eveniment de excepționale proporții, prin vastă participare și cuprinzătoarele demersuri în diferitele domenii ale activității ideologice, politico-educative și culturale, cel de-al 11-lea Congres al educației politice și culturale socialiste s-a înscris ca un forum din cele mai semnificative, expresia a procesului, tot mai adânc, de democratizare a societății noastre, aflate în plin avânt constructiv de esență și finalitate autentic revoluționare. Congresul a evidențiat că dispunem de o puternică bază, de un uriaș front cultural-educativ.

El reprezintă garanția sigură a înfăptuirii întregului program de educație socialistă, de ridicare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, de formare a omului nou, înarmat cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane din toate domeniile. Făcând această apreciere în Cuvântarea sa la încheierea lucrărilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat încrederea deosebită pe care o acordă tuturor factorilor pe care-i îmbină acest uriaș front al conștiinței înaintate, conștiința care e menită unei tot mai puternice iradiere și eficiente concretizări în munca fără ocreșt dar, totodată, în continuă perfecționare a muncii cantitativ și calitativ pentru propășirea economică și socială, pentru ridicarea conștiinței la nivelul de civilizație și cultură al întregului popor.

În acest context, secretarul general al Partidului a evocat în Cuvântarea sa recenta plenară largită a Comitetului Central, a documentelor cu privire la activitatea teoretică și ideologică, — documente sintetizând programul cuprinzător în multiplele implicații ale dezvoltării societății socialiste în patria noastră. De aici înțelegem de repetate ori că în centrul activității politico-educative și culturale să stea munca pentru realizarea celor mai bune condiții a planului în fiecare unitate, creșterea productivității muncii, a eficienței economice și, pe această bază, asigurarea creșterii mai puternice a venitului național, a bogăției naționale a patriei noastre.

Mar bună organizare, ridicarea parametrilor pe ansamblul activității culturale-educative constituie, deci, un imperativ a cărei complexitate implică accelerarea procesului de formare a omului nou, a omului cu o tot mai mare conștiință revoluționară, și aceasta ca o condiție sine qua non a capacității crescânde a maselor în realizarea unei puternice baze tehnico-materiale pentru dezvoltarea generală a țării. „Să înțelegem — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — că avem încă multe de făcut pentru a obține o ridicare generală a gradului de cultură, a educației revoluționare, socialiste — care trebuie să se manifeste în întreaga activitate și în tot ceea ce concepe și realizează poporul nostru, în felul său de viață și de muncă”. Așadar, pornind de la această unitate dialectică între dezvoltarea forțelor de producție și activitatea politico-educativă și culturală, aceasta trebuie să devină un factor puternic al dezvoltării generale a societății socialiste românești.

Occupind un loc de seamă în gama — tot mai largă — de componente ale acestui uriaș front educativ-cultural, în fața căruia se deschide o arde tot mai întinsă nu doar de incidență ci de identificare specifică cu dinamica mersului nostru înainte, literaturii și artelor le revin noi și substanțiale obiective de nobilitate eficientă socială. „Trebuie să facem astfel — a subliniat secretarul general al Partidului — încât activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viața, munca și năzuințele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobililor sentimente de dreptate socială și națională, de muncă, de omenie, la formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, patriotică, hotărât să învingă orice greutăți, să meargă form înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii”.

De la actuala cotă de nivel la care au ajuns tocmai datorită dezvoltării însăși a țării sub semnul socializmului în deciziile majore investite de Congresul al IX-lea al P.C.R., climatului de efervescent patriotisme revoluționar structurat cu cel mai autentic umanism de valențe universale, literatura și arta se simt situate în prima linie a frontului spiritualității noastre, profund integrate în efortul unanim al poporului pentru asigurarea noului său destin.

„ROMANIA REVOLUȚIONARĂ”

ANOTIMPUL PĂCII

CA SCRITOR, am neîntâlnit convingerea, ce mi s-a format de-a lungul deceniilor, aici, printre oamenii acestui pământ, că lumea în care trăim, cu marile ei progrese, cu rămineri în urmă și atâtea dureri și răni ce se cer vindecate, aparține, trebuie să aparțină marilor puteri umaniste. Cred eu, și nu numai eu, aceasta părinte-mi a fi credința a milioane de oameni, că poate fi mare putere umanistă orice țară, din indiferent ce parte a globului, și indiferent de mărimea teritoriului, de numărul locuitorilor, cu condiția să militeze neabătut, în toate împrejurările și prin toate mijloacele, pentru apărarea vieții, a prezentului și viitorului, acum, când avem ce apăra. Tara mea, cultura ei stau mărturie. Cînd scriu aceste rânduri, mă simt dominat de impresii culese din numeroase locuri de muncă, prin care-am poposit în vremea din urmă. Am văzut la lucru mii, zeci de mii de oameni din toate generațiile — acești oameni harnici, încrezători, dornici de mai bine, pe care-i numim constructorii socialului, cei ce edifică noua societate românească, ce trebuie să fie a dreptății, a bunăstării și progresului. Nu mi-i pot imagina, mintea mea refuză să-i imagineze supuși principiilor de moarte: nu pot scrie despre ei decît știindu-i liniștiți, la casele și locurile lor de muncă, în toate împrejurările noastre obișnuite, favorabile creației de bunuri materiale și spirituale. Și trebuie spus: dacă oamenii aceștia au învățat de cînd au deschis ochii la lume să muncească pentru ei și uriași, au învățat în același măsură și să se apere, să vegheze pentru ca nimic din cile au înfăptuit să nu le fie răpit și distrus. Acela lor teribilă este decizia de pace, hotărîrea fermă de a propune și susține rezolvarea tuturor problemelor litigioase prin cuvînt, prin tratative, ca între oameni: nimic

nu ne poate elinți din convingerea că lumea în care trăim este a oamenilor, și nu a mijloacelor de distrugere. Tara mea este mare putere umanistă prin glasul celui mai autorizat reprezentant al său, Președintele Nicolae Ceaușescu, ce a dus solia de pace, transmisă din moștrănoși, pe toate meridianele, militînd pentru depășirea tuturor obstacolelor, prin rațiune, prin această supremă calitate de om. Tara mea este o mare putere umanistă prin glasul celor 18 milioane de constructori ai vieții de azi și de mâine, căci sîntem 18 milioane cei ce ne-am afirmat hotărîrea de pace, în toate orașele și satele țării, în înarmînd de o amploare fără precedent pe aceste meleaguri, și am semnat Apelul Poporului Român, cu larg ecou în întreaga lume. Nu, nu sîntem singuri în efortul suprem de a depăși prin rațiune acest moment cînd primejdia distrugerii se apropie de limită: cînd, după ce războiul mondial, însă nu le-a uitat — numărul bombelor pe cap de locuitor al Terrei crește vertiginos și se calculează cu singe rece șansele de supraviețuire după un război atomic... ! Ce șanse ? Cine să mai supraviețuiască ? Cine are dreptul să ne cîntărească șansele ? Oare cine, și în ce situații, se socotește îndreptățit a dispune moartea a miliarde de oameni, în același timp — și a planetei ? ! Aici, în țara mea, e vară, se coc roadele, va veni toamna și vom culege aceste roade ce ni se cuvin, sub zăpezile iernii vor incolți semințele roadelor viitoare, iar primăvara, ca întotdeauna, natura țării mele, cu neprețuite frumuseți, va reînvia. Aceasta este lupta noastră: anotimpurile să urmeze în liniște și belug. Și toate să se cuprindă în Anotimpul Păcii.

Nicolae Țic

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Din 7 in 7 zile

O reîntîlnire semnificativă

VIZITA întreprinsă în ţara noastră de către fostul preşedinte al S.U.A., Richard Nixon, la invitaţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a prilejuit un fructuos schimb de opinii în probleme privind relaţiile româno-americane, precum şi în legătură cu unele aspecte ale situaţiei politice internaţionale.

Intrutul elocvente au fost aprecierile exprimate în toasturile cu prilejul dînelui de luni seara oferit în onoarea înaltului oaspete. „Noi — a relevat preşedintele României — acordăm o preţuire deosebită poziţiei Administraţiei Nixon în ce priveşte dezvoltarea relaţiilor româno-americane. Trebuie să spun că aceasta a fost perioada cu rezultatele cele mai bune, care, într-adevăr, a deschis calea unei dezvoltări puternice a colaborării în multe domenii”. De asemenea, şi în problemele internaţionale, Administraţia Nixon a avut un rol deosebit de important şi pozitiv în soluţionarea multor probleme în direcţia destinderii şi a păcii. Ca atare, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, evocînd vizita din 1969 a domnului Richard Nixon, a subliniat că a fost primul preşedinte al Statelor Unite ale Americii care a vizitat România, dar şi primul preşedinte al S.U.A. care a vizitat o ţară socialistă după război, într-o situaţie relativ complicată — spre sfîrşitul „războiului rece”. Aceasta a deschis posibilitatea multor acţiuni importante pe care Administraţia Nixon şi preşedintele ei de atunci le-au întreprins în relaţiile cu ţările socialiste, — respectiv Uniunea Sovietică, cu care s-au încheiat acorduri ce-şi păstrează şi acum valabilitatea, precum şi vizita în China, cu înţelegerile ce s-au realizat. „Iată de ce consider — a sintetizat preşedintele României în toastul său — că această perioadă poate să fie apreciată ca una din perioadele cele mai importante de după cel de-al doilea război mondial în ce priveşte acţiunea concretă a unei Administraţii a Statelor Unite ale Americii, a unui preşedinte în direcţia depăşirii «războiului rece», a normalizării relaţiilor cu ţările socialiste, a unei politici de pace şi colaborare internaţională.”

ÎN TOASTUL său, domnul Richard Nixon a evocat prima sa întîlnire cu tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cea din 1967, cînd viitorul preşedinte al S.U.A. nu deţinea nici o funcţie deosebită. Totuşi, oaspetele de acum 15 ani a fost primit de către preşedintele României şi în cadrul convorbirilor s-au discutat foarte pe larg probleme ale relaţiilor româno-americane şi — mai mult decît atît — probleme ale relaţiilor americano-chineze şi probleme ale relaţiilor americano-sovietice. „Am fost impresionat de concepţia dumneavoastră privind marile forţe care acţionează pentru transformarea lumii” — a subliniat domnul Nixon în toastul său, relatînd, apoi, cum, ca preşedinte al S.U.A., în pregătirea turneului său în jurul lumii, a indicat ca o etapă a acestuia, la întoarcerea din Asia, să fie România şi cum, la întrebarea lui Kissinger „de ce România?”, şeful Casei Albe a spus: „Pentru că acolo este preşedintele Ceauşescu şi noi acolo am putea să învăţăm ceva”. Şi într-adevăr, „această vizită a făcut posibil un eveniment care a dus mult la schimbarea lumii” — respectiv prin stabilirea unor noi relaţii între Statele Unite ale Americii şi China, eveniment la care recomandările tovarăşului Nicolae Ceauşescu au avut un rol determinant.

Reamintind aceste fapte — intrate în istorie, fostul preşedinte al S.U.A. a ţinut să sublinieze: „Consider că nu este doar un simplu compliment afirmînd că preşedintele Ceauşescu, prin înţelegerea atît de profundă a marilor probleme ale lumii, poate contribui şi contribuie la soluţionarea problemelor globale cele mai arzătoare ale omenirii”.

IATĂ o apreciere a cărei semnificaţie majoră confirmă o dată mai mult temeinicia şi strălucirea prestigiului de anvergură internaţională a preşedintelui României, a eficienţei demersurilor sale pe eşichierul mondial.

Trecerea în revistă în cursul zilei de marţi a celor mai importante probleme ale actualităţii politice internaţionale a înscris recenta întîlnire Ceauşescu-Nixon ca un eveniment implicînd aspecte cărora opinia noastră publică precum şi cea de peste hotare le acordă o îndreptăţită semnificaţie.

Cronicar

Viaţa literară

„Caragiale şi lumea teatru'ui românesc”

● La Muzeul literaturii române a avut loc o manifestare cu tema: „Caragiale şi lumea teatru'ui românesc”. A conferenţiat cercetătoarea Constanţina Brezu. Acţiunea organizată de „Tehnic Club” s-a desfăşurat sub egida Comitetului U.T.C. al Municipiului Bucureşti şi Comitetului Culturii şi Educaţiei Socialiste al sectorului 4.

„Morometii” pe scena teatru'ui din Brăila

● La teatru' dramatic „Maria Filotti” din Brăila a avut loc premiera piesei „Morometii”, dramatizată de Liviu Dorneanu, după volumul I al romanului. Regia spectacolului a fost semnată de Marius Popescu, rolul principal fiind interpretat de Petre Simionescu.

Lucrări prezentate de Editura Kriterion

● La Săcueni şi Salonta (judetul Bihor). Domokos Geza, directorul Editurii Kriterion, a prezentat cititorilor „Lexiconul literaturii maghiare din România” vol. I. Lucrarea a mai fost prezentată la Casa de cultură a municipiului Oradea, unde redactorul responsabil al Lexiconului, prof. univ. Balogh Edgár, a acordat autografe.

● În prezenta autorului, Bodor Pál, în comunele Crisurului Seculesc, Suseni şi Lăzarea, judetul Harghita, a fost lansat romanul „Vila”. În comuna Gheorgheni, în cadrul cenaclului literar „Salamon Erno” şi la Miercurea Ciuc, în cadrul „Cercului prietenilor cărţii”, au avut loc dezbateri pe marginea lucrării respective.

● Cititorii din comunele Cărpiniş şi Jimbolia s-au întîlnit cu Hedi Hauser, redactor şef al Editurii Kriterion, care a prezentat ultimele apariţii în limba germană, ale editurii.

● În comunele Rona şi Polenile de sub munte din judetul Maramureş, Nicolae Corsuc, Ivan Covacl, Pavlo Romanuc, Juri Paulis, Mihailo Nebeleac, Olexa Beuca au prezentat cititorilor ucrainenii lucrările lor recent apărute în Editura Kriterion.

ABONAMENTELE

la
„România literară”
se pot reînnoi între 1 şi 16 ale fiecărei luni.

Preţul abonamentului: 3 luni — 65 lei, 6 luni — 130 lei, 1 an — 260 lei.

Simpozion Gheorghe Şincai

● Cenaclul cultural artistic „Gheorghe Şincai” a marcat împlinirea a 228 ani de la naşterea marelui cărturar, printr-un simpozion, în sala Casei de cultură „Mihai Eminescu”, personalitatea corifeului Şcolii Ardelene fiind evocată de Florica Dumitrescu şi Aurel Mărgineanu.

Corul studenţilor de la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, şi maestrul Ştefan Gheorghiu au oferit un recital muzical.

A urmat sceneta „Întîlni-

rea, dedicată lui Gheorghe Şincai, poem în versuri de Rodica Ciocirdel-Teodorescu, interpretat de eleva Liceului Gh. Şincai, Neumorni Slavia, şi de un grup de actori ai Casei de Cultură. Douăzeci de poezii ai cenaclului, au interpretat poezii omagiale cîştind memoria cărturarului.

Au fost distribuite 85 de diplome în cadrul Concursului lansat de cenaclul Şincai, — „Ţară, vatră de eroi”, în cadrul „Cîntării României”.

„La trecu-ţi mare, mare viitor”

● În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României”, la Casa de cultură a sindicatelor din municipiul Turnu Măgurele s-a desfăşurat, timp de trei zile, cea de-a IX-a ediţie a Festivalului-concurs interjudeţean de poezie şi muzică patriotică, sub genericul „La trecu-ţi mare, mare viitor”.

La această manifestare, organizată de Comitetul judeţean al Uniunii Tineretului Comunist Teleorman, aproape 60 de concurenţi, membri ai unor cenacluri literare diverse, — creatori şi in-

terpreţi, din Teleorman şi din alte judeţe, au realizat spectacole, la care şi-au adus contribuţia pe lângă numeroşi membri ai cercurilor şi cenaclurilor, şi interpreţii Nicu Alifantis şi Doru Stănculescu.

La monumentul de la Izlaz, dedicat revoluţiei de la 1848, în faţa a peste 2.000 de spectatori, a fost adus un emnţionat omagiu înaintaşilor, tradiţiilor revoluţionare ale poporului.

Juriul festivalului a acordat premii şi menţiuni.

Cenacluri literare

● Cenaclul literar „G. Călinescu” din cadrul Academiei a organizat şedinţe de lucru în colaborare cu Studioul de literatură şi artă din str. Băştie şi cenaclul literar „Sinteze”, de la Clubul „Titan”.

La aceste şedinţe au fost prezentate cărţile unor membri ai cenaclului: „Poezie” de Pan M. Vizirescu (Editura Eminescu), „Oltiţa”, poezii de Emanoil Cobzalău (Editura Albatros), „Ochiul de basm”, versuri de Elisabeta Novac (Editura Ion Creangă), „Zidirea zăpezilor”, versuri de Valeria Deleanu, (Editura Eminescu), „Umanul, dimensiune de luptă” de Constantin Atanasiu (Editura Militară).

De asemenea au fost prezentate eseurile „Meditaţie în incinta sacră” de Petre Popescu-Gogan şi „Registrul comparatiilor” de Nicolae Georgescu.

Academicienii Alexandru Balaci şi Petre Vancea au evocat impresii de călătorie din străinătate.

● Casa de cultură a sindicatelor, în colaborare cu

Casa de cultură a studenţilor din Sibiu, au iniţiat un „cenaclu al cenaclurilor”, realizînd un schimb de experienţă la care au participat cenaclul „Pavel Dan” din Timişoara, Cenaclul „Agora” din Sighişoara, Cercul de literatură al Casei studenţilor din Sibiu şi cenaclul „Lumina” din acest municipiu. Au citit din creaţiile lor Dan Lotăchei, Alecu Mihai, Ruzsa Ibolya, Marius Iosif, Ion Neagoş din Sighişoara, Horia Dulvac, Marius Morariu, Mihai Alexandru (din Timişoara), Mioara Leleşteanu, George Viorel Precup, Valentin Cristian, Adrian Mohai, Emilia Augusta Poenaru, Andrei Dorin, Ciprian Nan şi Ion Şerban (din Sibiu).

Invitaţi de onoare la manifestări au fost Emilia St. Milicescu şi Mircea Ivănescu; la liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu a fost prezentat volumul monografic „Gheorghe Lazăr” de Emilia St. Milicescu, apărut în Editura Dacia. Autoarea a fost prezentată de lector univ. G. Nistor.

Prezentări de noi volume

● Asociaţia scriitorilor din Braşov a organizat, la Biblioteca judeţeană, prezentarea volumului de versuri „Romantica” de Ştefan Stătescu, apărut în Editura Cartea Românească. Această volum a fost prezentat şi la căminele culturale din Cristian, judetul Braşov, şi Intorsura Buzăului, judetul Covasna.

Au participat Dan Tărbilă, Ion Burcă, Verona Brateş, V. Copilu-Cheatră.

● Editura Dacia a iniţiat, în holul Teatru'ui Naţional din Cluj-Napoca, o

întîlnire cu cititorii, în cadrul prezentării următoarelor volume: „Cînturi” de Giacomo Leopardi, traducere de Eta Boeriu; „Ceaslovul satelor” de S. Esenin, traducere de Ioanichie Olteanu, „Cuvinte magice” de Anghel Dumbrăveanu, „Ochii de pretutindeni” de Al. Căprariu.

Lucrările au fost prezentate de Ion Vlad. Au participat Const. Căbleşan, Vasile Vancea.

A urmat un recital de poezie patriotică susţinut de actori ai Teatru'ui Naţional.

SENNAL

● George Macovescu — PARFUIUL AMAR AL PELINULUI VERDE. Jurnal la marginea dintre vis şi viaţă. (Editura Eminescu, 1982, 286 p., 12,50 lei).

● Ioana Postelnicu — FRANK AND SMITH COMPANY. Roman. (Editura Cartea Românească, 1982, 365 p., 17,50 lei).

● Vasile Băran — VALERII DE PE COASTA. Despre acest nou roman criticul Cornel Reşman notează de ultimă copertă: „Cartea aceasta — probabil cea mai bună scriere a lui Vasile Băran de pînă acum — e o succesiune de amintiri centrate fiecare în jurul unui nucleu cu valenţe lirice-expressive, îndeeşbi portrete de oameni sau destine surdine într-un moment acut al devenirii lor”. (Editura Eminescu, 1982, 346 p., 13,50 lei).

● Anghel Dumbrăveanu — TEMATICA UMBREI. Poeme. Cu ordine ciclurile Despre schimbarea solstiţiilor, Ceremonii interzise, Iarna imperială (Editura Cartea Românească, 86 p., 9,50 lei).

● Elvira Sorohan — IPOSTAZE ALE REVOLTEI LA HELIADE RADESCU ŞI EMINESCU. „Ne-a preocupat — se scrie în rîndurile concludive ale cărţii — forma romantică a revoltei spiritului uman, finalitatea ei în literatura secolului anterior, iar valorile integrate în teia, prezenta unor personalităţi culturale şi literare româneşti: Heliade Rădescu”. (Editura Minerva, 1982, 302 p., 15 lei).

● Antoaneta C. Iordache — SINGURĂTEA POVEŞTELOR PENTRU COPIL. Cartea — afirmă Marcel Pop-Corniş — „este romanul unui spirit justiţiar, febril şi nehotărît, obsedat de distincţiile, adesea insesizabile, între adevăr şi iluzie, realitate şi literatură”, candoare şi mistificare”. (Editura Facla, 1982, 240 p., 10,50 lei).

● M. Dutescu — SA NU UȚII, SA NU MORI. Volum de versuri. (Editura Scrierilor Române, 1982, 106 p., 9,50 lei).

● Nicolae Dumbrăveanu — MUNTII DIN FINTEIN. Volum de versuri. (Editura M., 1982, 94 p., 7 lei).

● Ioan Evu — FE-REASTRA DE APĂ. Versuri distinse cu menţiune la concursul de debut în poezie al Editurii Facla, ediţia 1982-1981. (Editura Facla, 1982, 40 p., 16 lei).

● Ceceo Angiolieri — CANTONIERUL (sonete). Tălmăcirii, prefaţă, note şi comentarii de Tudor George (Editura Univers, 1982, 222 p., 18,50 lei).

● M. Bahtin — PROBLEME DE LITERATURĂ ŞI ESTETICĂ. Traducere de Nicolae Iliescu. Prefaţă de Marian Vasile. (Editura Univers, 1982, 598 p., 31 lei).

LECTOR

Calendar

● 1.VII.1902 — a apărut revista „Lucceafărul” sub conducerea lui Oct. C. Tăslăuanu
● 1.VII.1917 — a murit Titu Malorescu (n. 1840)
● 1.VII.1921 — s-a născut Ion Mihăileanu
● 1.VII.1925 — s-a născut Ion Maxim (m. 1980)
● 1.VII.1929 — s-a născut Costache Olăreanu
● 1.VII.1941 — s-a născut Ion Pop
● 2.VII.1893 — s-a născut Mihai Tican-Rumano (m. 1967)
● 2.VII.1893 — s-a născut Demostene Botez (m. 1973)
● 2.VII.1893 — s-a născut Peter Barth
● 2.VII.1914 — a murit Emil Girleanu (n. 1879)
● 2.VII.1926 — s-a născut Octavian Paler
● 2.VII.1947 — s-a născut Dan Verona
● 3.VII.1923 — s-a născut Paul Nicolae Mihail
● 3.VII.1927 — s-a născut Ştefan Gheorghiu.

● 3.VII.1929 — s-a născut Zeno Ghilulescu
● 3.VII.1948 — s-a născut Mihai Tăutulici
● 4.VII.1923 — s-a născut Haralamb Zîncă
● 4.VII.1936 — s-a născut Bartis Ferenc
● 4.VII.1949 — s-a născut Victor Atanasiu
● 5.VII.1920 — s-a născut Iulia Soare (m. 1971)
● 5.VII.1929 — s-a născut Aurel Deboveanu
● 5.VII.1931 — s-a născut Al. Oprea
● 5.VII.1935 — s-a născut Nikolaus Berwanger
● 6.VII.1906 — s-a născut Ilie Ienea (m. 1974)
● 6.VII.1920 — s-a născut Dragoş Vicol (m. 1981)

● 6.VII.1924 — s-a născut Alexandru Sen
● 6.VII.1939 — s-a născut Voicu Bugariu
● 6.VII.1944 — s-a născut George Albolu
● 6.VII.1947 — s-a născut Gabriela Negreanu
● 6.VII.1956 — a murit Constantin Nărlu (n. 1936)
● 7.VII.1903 — s-a născut Petre V. Ionescu (m. 1979)
● 7.VII.1932 — s-a născut Ion Arcaş
● 7.VII.1951 — s-a născut Daniela Caurea (m. 1977)
● 7.VII.1964 — a murit Ion Vlănea (n. 1895)
● 8.VII.1906 — s-a născut Lato Erdely Anna
● 8.VII.1908 — s-a născut Constantin Lăzărescu (m. 1980)
● 8.VII.1939 — a murit G.M. Zamfirescu (n. 1898)
● 8.VII.1941 — s-a născut Angela Marinescu

Rubrică redactată de GH. CATANĂ

Necesități și perspective

PRIVITA în aspectele și în implicațiile concrete sau, alteori, desemnată ca atare în generalitatea sa, formulată direct ori numai subînțeleasă, principala temă a lucrărilor și a dezbaterilor celui de al II-lea Congres al educației politice și al culturii socialiste o constituie nevoia de a se asigura o calitate nouă a actului de cultură, în concordanță cu starea actuală a societății românești, cu aspirațiile și perspectivele sale.

Este o temă impusă de viață și de realitate, de însăși evoluția de până acum a culturii românești contemporane.

Fiind incontestabil că în anii revoluției socialiste în cultura românească au avut loc transformări structurale, ce au modificat-o în profunzime și i-au conferit un relief și o alcătuire specifice, trebuie să remarcăm totodată că pe întreaga durată a perioadelor dialectice s-a manifestat în chip pregnant și necesitatea de a se renunța la forme, conținuturi și procedee devenite anacronice în virtutea legităților dialectice ale înaintării și ale progresului. Desigur, nu în fiecare moment cu aceeași intensitate și la aceleași proporții; după cum ar fi o naivitate să ne închipuim că nu au fost necesare grele eforturi pentru îndepărtarea a ceea ce se dovedise perimat. Astfel, epoca marcată în istoria contemporană a României de Congresul al IX-lea al P.C.R. înseamnă, pentru evoluția noastră culturală, o veritabilă restructurare, petrecută în toate planurile și la dimensiuni caracteristice intrării într-o fază istorică distinctă. Dacă însă despre semnificațiile și caracteristicile acestui moment de vitală importanță pentru viața întregii societăți românești s-a discutat cu aplicație și pătrundere atât la nivel principal cit și prin raportări la diferitele domenii și sectoare ale existenței noastre sociale, economice și politice, a atras mai puțin atenția faptul că, în realitate, atunci a început un nou curs de dezvoltare istorică; altfel spus, că este vorba de un moment inițial, nu de un punct terminus. Dimpotrivă, astăzi avem perspectiva necesară pentru a constata că întreaga perioadă de după Congresul al IX-lea al P.C.R. este una din transformări adinci și într-un ritm progresiv accelerat; iar cultura nu a rămas în afara acestui proces, în nici unul din planurile sale. Cum însă evoluția nu se confundă cu progresul, nevoia unei calități noi a actului de cultură reprezintă expresia cea mai deplină a permanenței confruntări dintre schimbare și dezvoltare; și este, în fond, rezultatul evaluării și deopotrivă al prospectării; de aceea ne apare, așa cum s-a vădit la recentul Congres al educației politice și al culturii socialiste, ca un imperativ.

SUB aspect literar, necesitatea dobândirii unei calități noi se resimte în primul rând, după opinia noastră, în plan teoretic și metodologic. Stimulată de climatul creat după Congresul al IX-lea al P.C.R., creația literară contemporană a cunoscut o dezvoltare fără precedent, atât în raport cu epoca imediat anterioară, cit și în comparație cu toate celelalte perioade din istoria literaturii noastre. De asemenea, activitatea istorico-literară — în ambele laturi, de cercetare a literaturii trecutului și de reeditare a celor mai valoroase opere și a celor mai importanți autori — a înregistrat un progres considerabil, depășindu-se cu mult tot ceea ce se realizase până atunci în țara noastră. În schimb, teoria și metodologia literară, în ciuda unor notabile încercări individuale, a rămas

În multe privințe în urma realității literare constituite de creația contemporană și totodată de prezența în actualitate a operelor clasice. Astfel, conceptele și noțiunile frecvent întrebuințate aparțin fie unui moment al gândirii noastre literare demult depășit, fie însușirii, cam la întâmplare și dizarmonic, a unor procedee și tehnici de analiză mai mult sau mai puțin verificate — de plan european, a căror prezență capătă deseori un caracter ostentativ. Rezultatul acestei imbinări de anacronism și de superficială înnoire îl constituie insuficiența valorificare a literaturii prezentului și nu mai puțin a „moștenirii literare”. Greoaia, rudimentara terminologie literară din epoca anterioară Congresului al IX-lea al P.C.R. continuă să fie utilizată, și nu doar sporadic, în comentarea creațiilor contemporane, deși acestea nu mai au nimic în comun cu sălcia, inautentica producție literară din anii '50. Lipsite de suferință, incapabile să desemneze cu exactitate noul literaturii române de astăzi, vechile stereotipii și banalitățile stingace de altădată sînt încă folosite în mod curent, uniformizînd, prin inadecvare, bogata, diversă, originala creație literară contemporană. Totodată, o reacție superficială, epidermică, față de această împrejurare, se constată adesea că încercările de înnoire se reduc la adoptarea de termeni pe cit de rebarbativi în sine pe atît de puțin eficienți analitic și interpretativ. Somnolența clișeei uzate în, tîlnește astfel beția unui pseudo-limbaj pseudo-tehnicizat! Acestea sînt, de bună-seamă, aspectele excesive; dar cum în cele mai bune, mai substanțiale lucrări ce implică prezența unei concepții literare regăsim, de fapt, cu modificări ce nu sînt esențiale, ideile și criteriile criticii interbelice, socotim că este momentul de a se încerca o definire sistematică și coerentă a unei teorii și metodologii literare proprii atît timpului nostru cit și creației literare românești de azi. Literatura noastră contemporană nu numai că o îngăduie, dar, credem, o solicită: cu îndreptățirea complexei sale realități. Nu-i putem reliefa originalitatea și dimensiunile, valoarea și formele, cită vreme folosim instrumente de cercetare imperfecte, unele aparținînd altor epoci, altele primitive sau preluate lăutărește! Fiindcă, la urma urmelor, există o mare distanță între nivelul actual al gândirii social-politice românești unde au fost puse în discuție noțiuni consacrate ale istoriei filosofiei marxiste, precum aceea de „dictatură a proletariatului”, și nivelul unei părți a gândirii noastre literare, unde sînt folosite din inerție formulări și concepte ce nu mai spun nimic despre realitatea artistică la care se raportează, mai mult chiar, o deformează proiectînd asupra ei o terminologie procustiană.

Pornind de la necesitatea unei calități noi în cultură se ajunge astfel, în plan literar, la perspectiva înnoitoare a progresului ideilor, reprezentărilor și gândirii despre literatură.

Iar punctul de sprijin al unei concepții literare coerente, fundamentată în raport de tradițiile cele mai bune ale ideologiei literare românești și de spiritul propriu epocii și lumii noastre, nu poate fi altul decît însăși creația literară contemporană din România. „Putem spune că literatura noastră a atins un nivel înalt” — această apreciere a secretarului general al partidului, făcută în Expunerea la plenary largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, reprezintă, de fapt, un îndemn la mai buna cunoaștere și mai buna valorificare a scrisului artistic românesc de azi.

Mircea Iorgulescu

Puternicul imbold

PENTRU orice expediție, pentru orice acțiune temerară care are menirea de a atinge un țel mare, se pregătesc pe versantele abrupte și greu de escaladat stații de alimentare. De la ele se iau — între etape — forțe noi pentru drumul ce urmează a fi parcurs, mobilizîndu-se potențialul uman și potențialul spiritual al celor porniți în marea cucerire.

În Sala polivalentă, la cel de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, ne-am aflat la una din etapele foarte avansate ale mariei expediții a poporului nostru, spre țintă. M-am simțit între cei 6.000 de delegați o participantă activă la strălucitul marș pe care-l face țara noastră pentru dezvoltarea societății românești, pentru afirmarea largă a marilor valori morale și spirituale ale orînduirii noastre.

Ascultînd cuvîntul de salut rostit de tovarăsa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, m-am simțit mîndră că sînt femeie, în rîndul milioanei de milioane de femei din țara noastră care și-au cucerit drepturi depline în viața social-politică a țării.

Cuvîntarea de salut finută de tovarăsa Elena Ceaușescu conține un program clar, realist, străbătut de elan revoluționar. Un îndreptar al continuării marelui proces constructiv în care este angajată întreaga țară. Cuvîntul său la acest important forum a răspuns cu o meticulozitate de om de știință cu un spirit de organizare a ideilor, cu o claritate de cristal obiectivelor ce trebuie îndeplinite în continuarea drumului pe care ne aflăm. Cuvîntul său a înfățișat — ca pe o hartă de lucru — programul ce trebuie urmat pentru a se înălța mai sus zidurile edificîndu-l pe care-l ridicăm, să-l consolidăm pe principii limpede și îndrăznețe.

În cuvîntul tovarăsei Elena Ceaușescu, străbătut de interesul suprem pentru dezvoltarea etapei următoare, nu s-a uitat nici o verigă a întregului plan ce trebuie urmat. Nici un sector din vastă acțiune și viață a poporului n-a fost eludat. S-au trasat căi de pornire înainte spre etapa următoare, superioară, spre înaltele culmi de civilizație și progres, spre comunism.

Am așteptat cu ardoare acest Congres, noi creatorii de artă ca și întregul popor. Congresul este un imbold în munca noastră care se face cu elan, cu încrederea ce ne-o acordă partidul și prin el cîștigăm noi, fapt care ne deschide larg aripile inspirației, spre cucerirea unor spații mai îndrăznețe, pătrunși de justetea și necesitatea creației noastre.

În cuvîntul său, tovarăsa Elena Ceaușescu a subliniat necesitatea cultivării doinei, baladeti, arta cusăturii, a ceramicii, creații de bază ale spiritualității și dăinuirii noastre pe pămîntul scump al patriei, testimoniu al perenității noastre.

Ceea ce trebuie să menționez cu o însușită emoție este îndemnul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a face cunoscută istoria neamului nostru. Să învețe tineretul că pămîntul pe care trăiește acum e un pămînt stropit de singele străbunilor noștri, virtuțile acestor străbuni, vitejia lor, dîrzenia lor, să se pătrundă de ele, să le pună în slujba idealurilor mărețe ale vremurilor noastre.

De asemenea, e minunat îndemnul de a da o și mai mare atenție studierii limbii românești în școli, pentru a ne putea exprima frumos, avîntat, limpede și plini de dulceața forței și culorii pe care o deține gratul nostru, putînd să vehiculăm cu el ideile cele mai avansate.

Am plecat de la Congres cu sentimentul unei îmbogățiri sufletești și de conștiință. Recomandările, îndemnurile, perspectiva noii etape ce trebuie desăvîrșită îmi măresc obligația de scriitoare de a nu osteni în a duce la capăt epopeea Ardealului, a Vlășinilor mei, istoria neamului din care mă trag.

Ioana Postelnicu

Înaltul act de cultură

IN PRIMĂVARA, la Făgăraș, am văzut o mare întreprindere numită metaforic „inginerul șef al industriei chimice românești”, din pricină că aici se fabrică, mai bine zis se construiesc cazane-eprobete de mărimi gigantice ce se aseamănă, în aerul liber, cu acei cilindri de piatră vestitori ai Cheilor Bicazului, care m-au făcut să tresar și să-i privesc cu o teribilă curiozitate. Faptul că ciudat s-a petrecut la începutul anilor mei de reporter și de atunci încoace, cuturend țara în lung și în lat, am dat cu ochii de cele mai curioase forme de relief și de cele mai interesante monumente ale naturii, de la arborii străvechi până la peșteri faimoase și ghețari nepieritori. Sigur că m-au fermecat. Dar aparițiile care mi-au produs de-a lungul anilor cea mai adâncă uimire au fost acei coloși întinși pretutindeni — în cîmpie și în munți, pe malurile de ape sau la margini de păduri, prin văi și mărăci-nisuri — acele fabuloase monumente create de mina omului, monumente ale noii noastre industrii: aici o hidrocentrală, dincolo un uriaș combinat, dincolo o platformă industrială întinsă pe zeci de kilometri pătrați, dincolo un pod de o rară frumusețe însoțite de primenirea localităților sau chiar de întemțirea unor orașe cu totul noi, orașe „fără arhivă”, cum au fost ele numite în reportajele vremii.

Chiar și sala în care, împreună cu colegii mei de la „România literară”, ne-am întâlnit cu cititorii, sala Clubului Întreprinderii de utilaj chimic din Făgăraș, m-a uimit prin forma ei deosebită, originală, părind a fi fost o imagine dintr-un film științifico-fantastic.

Tot în această primăvară și în acest început de vară 1982, am făcut câteva drumuri. Cel dintîi spre Motru, unde am ajuns dimineața și orașul mi-a apărut, între dealuri, ca o navă albă trasă la chei să încerce lignitul negru. La întoarcere, în plină zi, s-au arătat, ca niște raze inverse, sulțele oglinzilor serelor întinse de la Ișalnița strălucind pe imense spații — un extraordinar teritoriu plin de fantezia și farmecul pe care-l pot da îngemănarea dintre tehnică, știință și natură.

Alt drum l-am făcut în Teleorman cu prilejul „Festivalului Interjudețean de creație Marin Preda”. Traversînd, pînă la Dunăre, Cîmpia Română, la Alexandria, curgerea micilor sfere pentru rulmenți de la celebra „I.R.A.” se aseamăna ului-

tor cu aceea a boabelor de grâu. La Rîșiorii de Vede am vizitat Fabrica de tricotaje, o fabrică ultramodernă și, așa zice, ultrafrumoașă — un fel de ceasornic mărît de atîtea ori pînă ce devine în stare să teasă, odată cu timpul, și firele de materie sintetică.

Alt drum l-am făcut la Tîrgoviște, străvechea cetate de scaun, astăzi o superbă cetate a industriei noastre, și ultimul, în pragul celui de la II-lea Congres al educației politice și al culturii socialiste, la Craiova, cu un grup de poezi, unde am văzut cum se produce fulgerul artificial și unde am avut, apoi, și revelația de a asculta neîntreruptă mișcare a mașinilor de la „Electroputere” ca pe o simfonie. Nu era nici o îndoială: mașinile acelea cîntau. Cum tot astfel cîntau și mașinile pierdute în Cîmpia Doljului, întîlnite spre seară, supraviețuind de oamenii pămîntului care încă lucrau sub sclipirea amurgului. Mai încolo, ajutau la întretinerea culturilor de porumb grupuri de țărani cooperatori, folosind nu mașini ci unelele cunoscute de cînd lumea — sape și greble. Dar și unelele acelea, alăturate mașinilor și încălzite de soare și de mina omului, cîntau. Aceasta este — îmi spuneam — poezia muncii. Aceasta este — îmi spuneam — și dreptatea ce i s-a făcut muncii. Înainte vreme — știu bine, știu chiar foarte bine — țăranelor i se răspundea, în împrejurări în care ar fi încercat să-și ceară, cit de cit, vreun drept de-al său, cam în acești termeni: „Ce vrei tu, mă, țărane? Nu vezi că ești țărăn? Ce știi tu, bă, țărane? Fuși de-aici, bă, țărane!” Cum tot astfel i se răspundea și muncitorului, dacă nu într-un mod și mai umilitor: „La ascultă, bă cazangiu!” „Bă, glotaru!” Țăranul și muncitorul nu se pricepeau — în fața patronilor de fabrici și conace — decât să izbească pămîntul cu sapa și să arunce în gura cuptorului cărbuni cu lopata să se-nroșească fierul. Și fierul s-a înroșit. Și a fost scos din cuptor și „bătut cit era cald” — cum sună proverbul. Și, astfel, cei care fînușă și pînă atunci pe brațele lor civilizația, au trecut la făurirea unei noi civilizații, a civilizației socialiste. A acelei civilizații care ni se înfățișează astăzi prin forme uluitoare. Tot ce vedem pe cuprinsul țării sînt tocmai însemnele ei: orașe și sate înnoite, uzine, moderne, instituții, universități, școli... Un tablou tot mai impresionant, care trezește emoții tot mai puternice — o tot mai tinăra înfățișare a patriei. Și

nu s-ar fi ajuns aici, pe această înaltă treaptă a civilizației românești, dacă nu s-ar fi pus preț pe cultură, pe educația ideologică și politică, pe o ridicare permanentă a gradului de conștiință socialistă a tuturor oamenilor muncii, din întreaga patrie, indiferent de naționalitate. Așa incit zidarul de pe schele, minerul din abataj, brigadierul de la hidrocentrală, muncitorul din fabrică, muncitorul din cîmpie, muncitorul din laborator, muncitorul din aria creației spirituale sînt astăzi făuritori ai unei opere unice, opera fundamentală a poporului român: societatea socialistă multilateral dezvoltată. Spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în memorabila sa Cuvîntare de la Congresul al II-lea al educației politice și al culturii socialiste:

„Constituie o dovadă a unei înalte culturi realizarea unei producții de bună calitate, atît din punct de vedere tehnic, cit și estetic! Constituie un act de înaltă cultură realizarea unor noi descoperiri, perfecționarea tehnologiilor, impulsivitatea activității de cercetare în toate domeniile! Și muncitorul din mină, și brigadierul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizînd minunatele construcții ale socialismului, punînd în ele priceperea, gîndurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism.”

Acesta este sensul nou, și cel mai adînc, al noli civilizații.

Acesta este, privit în profunzimea sa, înaltul act de cultură ce se produce pretutindeni, și clipă de clipă, azi, pe pămîntul nostru românesc.

Vasile Băran

CORNELIU COMAROVSKI: Semn matern (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles)

Deschidere spre universal

CINE privește harta lumii poate realiza un adevărat voiaj cultural pe cele mai diverse meridiane ale globului. Un asemenea voiaj poate suscita tot felul de semne de întrebare privitoare la viața unor popoare, tradițiile lor literare, felul în care acestea se înscriu în peisajul artistic al tuturor timpurilor, dar mai ales al epocii noastre.

Trăim de fapt într-o eră a traducerilor caracteristică unui univers informațional în plină explozie. Nimeni nu mai poate citi astăzi în original atîtea cărți importante cite sînt semnate pe întreaga hartă culturală a lumii. De aceea talmăcirile sînt o cale de mediere directă a valorilor pe care orice om de cultură sau în plină formare este necesar să le cunoască pentru a nu se aliena de tot ce este valoros și util să fie cunoscut. Continuînd tradițiile cronicarilor, ale cărturarilor Școlii Ardeleni și ale marilor oameni de literă din perioada interbelică, politica țării noastre s-a configurat mai ales în ultimele două decenii ca o forță integratoare a celor mai semnificative cărți de pe glob. Dacă în perioadele mai vechi ale istoriei noastre a existat un vădit interes pentru cărțile cu învățături practice sau pentru unele opere fundamentale de filosofie, perioada interbelică a deschis gustul cititorilor pentru marea poezie străină, Blaga, Pillat, Arghezi, Philipide fiind excelenți traducători de poezie. Dar ceea ce în perioada interbelică se configura ca rezultatul unor pasiuni și afinități personale, astăzi se constituie ca un program bine definit, cu o strategie statornică și îndelungată.

S-a vorbit atîta vreme de nevoia de sincronizare a culturii noastre cu marile culturi ale lumii. În zilele noastre acest deziderat se împlineste fără nici un fel de artificii, cărțile bune înscriindu-se în mod fericit în orizontul de așteptare al publicului nostru. S-ar putea astfel spune că puține cărți literare cu adevărat valoroase au mai rămas necunoscute pentru cititorii români. De aceea, nici scriitorul român și nici criticul nu mai au motive să se considere niște spirite provinciale claustrate. Și, de fapt, atît literatura noastră actuală cit și critica pot intra în marea competiție mondială fără nici o rețență. Vechile complexe de inferioritate ale omului de cultură din țara noastră nu mai au nici un temel. Tineretul dispune de un uriaș patrimoniu literar și critic de informare care trebuie doar profund asimilat. Se știe doar că întîlnirea cu alte culturi devine creatoare numai cînd s-au depășit măruntele acte de mimetism. Or, acestea sînt din ce în ce mai puține, mai ales în domeniul poeziei și uneori al criticii, cînd îngurtează informația în prea mare grabă.

Fără îndoială că publicarea literaturii străine în limba română nu se bazează pe criterii întîmpltătoare. Cînd înaintașii noștri din primele decenii ale veacului trecut publicau operele gînditorilor iluministi revoluționari și pe ale celor romantici, ei vedeau în ele un ghid moral și politic pentru societatea vremii lor. Și noi urmărim astăzi ca prin cărțile publicate să contribuim la formarea unui

model uman nou, apt să contribuie la dezvoltarea și perfecționarea societății noastre socialiste.

În recenta *Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a Comitetului Central al P.C.R.*, secretarul general al partidului arăta cit de mari sînt transformările revoluționare care au avut loc în țara noastră și cit de profundă a fost și este rezonanța întregii activități teoretice, ideologice și politico-educative asupra conștiinței oamenilor. Principiile formulate acolo își găsesc o largă și complexă sferă de aplicare și în viața noastră culturală. Editorul din țara noastră nu este doar un om de cultură, un erudit lipsit de o concepție clară despre lume și existență. Gîndirea lui are o puternică fundamentare politică și morală, conformă cu idealurile societății noastre. De aceea, opțiunile noastre editoriale pentru anumite cărți alese din mii și mii de titluri sînt de ordin politic, moral și estetic. Vom da deci cititorilor din țara noastră cărți cu un profund mesaj umanist, cărți care de milenii și secole contribuie la educația oamenilor. Vom respinge orice experimente recente aberante, care își storc succesul facil din manipularea instincțelor elementare, a exhibiționismului sexual, a aventurii joșnice și a propagării unei gîndiri iraționale.

Oamenii au învățat ce este cartea bună și datoria noastră este să le-o oferim pe aceasta, nu acele false succese care nu durează nici un an, apoi dispar pentru veșnicie.

Să nu uităm că trăim într-o vreme cînd civilizațiile de tip militar, civilizațiile războinice se confruntă între ele. Ele au un caracter extrem de nociv și pentru viața oamenilor care trăiesc în cadrul unor civilizații ale păcii, ale bunei înțelegeri dintre popoare.

Prin întreaga sa politică țara noastră s-a afirmat ca un puternic mesager al păcii și ecoul ei mi-a fost dat să-l aud pe diferite meridiane ale lumii.

În asemenea împrejurări, mai mult ca oricînd și cultura trebuie să poarte amprenta cit mai pregnantă a mesajului de pace, cartea românească sau străină fiind un gînd bun care se fixează în conștiința tuturor oamenilor care luptă pentru biruința decisivă a acestui mare ideal al epocii noastre.

Astăzi se poate spune că traduceri reprezentînd cea de-a doua parte a culturii noastre naționale. Întrînd într-un uriaș concert universal de valori, ele s-au înscris definitiv și în patrimoniul nostru de informații.

Să nu uităm că pe harta culturală a lumii figurăm și noi, iar dacă nu ne susținem mai ferm propriile interese, este mai greu să așteptăm de la început totul de la alții. Trebuie să spargem breșa neîncrederei din anumite țări în valorile noastre culturale, așa cum, în pofida tuturor dificultăților cu care sîntem confrunțați, se impune să găsim noi soluții pentru a fi mereu prezenți și activi în receptarea marilor valori contemporane de pe glob.

Romul Munteanu

Suflu constructiv

INDIFERENT de domeniile de activitate, toți producătorii de bunuri materiale și spirituale din societatea noastră contemporană, prezenți nemijlocit în procesul de făurire a unei Românii moderne, capabile să stea cu mindrie alături de statele cele mai evoluate din frîmțata lume a finalului acesta de mileniu, găsesc în cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu nepieritoare apă vie care, permanent, le înprospătează energiile revoluționare și creatoare pentru a putea răspunde cu deplin succes la toate sarcinile majore care le revin.

Alături de toți ceilalți oameni ai muncii, de orice naționalitate, activiști din domeniul făuririi țării au primit și ei îndrumări de o inestimabilă valoare, care le dau posibilitatea să reflecteze critic asupra muncii depuse pînă acum, asupra strădaniilor de viitor. Spiritul novator pe care secretarul general al partidului îl imprimă permanent în chiar esența evoluției noastre sociale — ne ajută să vedem că în anii din urmă, începînd cu cel de al IX-lea Congres al partidului, au fost publicate numeroase lucrări de valoare, ce se înscriu ca prezente specifice în tezaurul culturii naționale. Cele mai reprezentative dintre aceste izbînzii se disting printr-un suflu revoluționar cuceritor și constructiv, ele exprimînd eforturile și speranțele largilor pătri de oameni ai muncii din patria noastră, constructori conștiinți ai unei societăți în care personalitatea umană își găsește — prin muncă, libertate și înaltă ținută morală — desăvîrșirea supremă pentru care s-au jertfit înaintașii noștri. Fără a ocoli a-bordarea frontală a dificultăților pe care le implică edificarea noii societăți, continuînd tradițiile cele mai rodnice pe care s-a fundamentat scrisul românesc, izbînzile literaturii noastre de peste un deceniu și jumătate arată deplina îndreptărire la un optimism realist, care își are sursa în faptul că toate îndrumările date de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-au găsit în mersul însuși al vieții integralelor lor confirmare. În această ipostază, reînnoirea obstinată a unor condeie spre așa-

numitul „obsedant deceniu” se arată drept o cantonare într-un spațiu social depășit. Evident, acel „obsedant deceniu” este spectaculos pe linia efectelor literare, dar evoluția pe care a înregistrat-o societatea noastră de azi ne cere, pe bună dreptate, să privim atent prezentul și viitorul, să abordăm cu prioritate complexa problemă propusă de acestea. Orice mare scriitor este, înainte de toate, fiul prezentului său — adevăr nicidecum mai valabil decît în zilele noastre. Alături de scriitori, împreună cu ei, editorul de azi — om politic, profesionist de înaltă calificare în domeniul ideologic și estetic — are datoria de a sprijini cu prioritate apariția acelor cărți în care omul contemporan, constructorul societății socialiste multilateral dezvoltate, se regăsește cu întreaga complexitate a problemelor sale de conștiință și nu doar se recunoaște într-o imagine statică, ci în perspectiva răspunsurilor concrete pe care i le cere viitorul României de mîine. Numai contribuind la realizarea unor asemenea opere, scriitorul și editorul de azi pot afirma că și-au îndeplinit înalta misiune patriotică lăsată lor moștenire de creatorii din trecut, misiune pe care, azi, la îndrumările secretarului general al partidului, putem să o realizăm în depline condiții de succes.

Așa cum în cel mai deplin spirit revoluționar, științific și constructiv, a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în strălucita sa *Expunere la plenara lărgită a C.C. a P.C.R. din 1-2 iunie*, creatorii din vastul front al literaturii dispun de toate condițiile pentru a realiza opere de valoare, care să facă mindria scrisului nostru de azi și care să devină bunuri permanente ale conștiinței întregului nostru popor. Scriitorii — angajați cu cel mai desăvîrșit spirit de răspundere în complexa activitate prin care slujim spiritualitatea României Socialiste — ne vom face datoria cu consecvență revoluționară. În lumina strălucitului exemplu istoric pe care, neobosit, ni-l dă secretarul general al partidului.

Alexandru Căprariu

Semenul nostru, cititorul

SCRITORII din România, și, putem spune fără exagerare: toți scriitorii din România, toți scriitorii care-și merită acest titlu, consideră politica Partidului Comunist Român drept propria lor politică, o slujesc și o apără, individual și în colectivul lor, Uniunea Scriitorilor, prin mijloacele lor specifice și în primul rând prin carte, prin cartea muncită, scrisă și semnată. Ei au aderat la idealurile comuniste nu numai pentru că sînt cele mai nobile și mai înțelepte și mai generoase, și prin aceasta cele mai necesare în lumea contemporană, atât de hăituită de primejdii, nedumeriri, căutări, isterii, demențe, și prăbușiri, ci și pentru că politica Partidului Comunist respectă și favorizează literatura și arta, și prin curajul, prin atitudinea de refuz în fața sclerozei, rutinei, leneșiei și oboselii spirituale contribuie hotărîtor la revitalizarea și modernizarea lor.

Cutezătoria Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, la recenta Plenară lărgită a Comitetului Central, noutățile teoretice cuprinse în ea, perspectivele pe care le deschide gândirii și spiritului, curajul de a căuta, de a descoperi și de a afirma sarcinile concrete încredințate scriitorilor și celorlalți oameni de artă, precum și îndatoririle subînțelese dintre care putem începe cu necesitatea unei calități superioare în literatură și artă, la care putem adăuga imediat: îndrăzneala în căutare și tratare, adăugarea profesionalizării prin muncă, pregătire și cunoaștere, îmbunătățirea climatului general și în primul rând instaurarea și apărarea respectului față de coleg și cartea lui, și mereu, mereu statornicirea unor relații cât mai armonice, prin carte, între scriitor și semenul nostru, cititorul — toate aceste adevăruri și teluri se constituie într-un adevărat program pentru Uniunea Scriitorilor din România, pentru fiecare scriitor în parte.

Literatura noastră nu porcede din neant, nu este un produs al hazardului sau al vreunui accident istoric favorabil. Ea este opera gândită, muncită, gîfuită a unei spiritualități puternice, condensată în veacuri, scoli și personalități, în ceea ce se cheamă tradiție, o tradiție ale cărei principale calități sînt adevărul, umanismul, inteligența. Pe această tradiție încărcată de valori, și nu puțin geniale, s-a dezvoltat literatura epocii noastre, literatura epocii socialiste, care, biruind dificultățile, confuziile, exagerările și stingăciile inerente revoluțiilor, a ajuns astăzi la ceea ce putem numi o înflorire multilaterală în poezie, în proză, în dramaturgie, în critica și istoria literară.

Nu putem și nici nu cred că ar fi bine să nu ne lăudăm creațiile, adică munca noastră, mai ales într-un moment ca acesta. Ele există, cărțile noastre, în biblioteci, în amintiri, în suflete (este drept că mai puțin în librării), în orice caz forțele scriitoricești, adunate în această uncori criticată și totuși destul de viguroasă Uniune a noastră, oferă și sînt hotărîte să ofere și mai multe creații, bune, cititorilor. Poate că mai ajung în fața ochilor lui așa zise creații care sînt încă sub demnitatea literaturii, în care sau prea se țipă, sau prea se tace. Acestea sînt uscăturile care, așa ne îndeamnă secretarul general al partidului, trebuie neîntîrziat și responsabil descoperite și date la o parte, cu mare grijă însă, cu grija de a nu amesteca în aceste treburi:

nerăbdarea, egoismul, instinctul de negație și predispoziția spre tiranie literară care n-au dispărut chiar de tot din lumea noastră.

Uniunea Scriitorilor nu este un miracol care poate tămădui grabnic și definitiv problemele și complexe (și pseudo-complexele) celor aproape 1500 de membri din care este alcătuită. Vreau să remarc însă cîteva idei care guvernează Uniunea noastră și pe care o colaborare și o unitate strînsă a tuturor scriitorilor le-ar transforma în adevăruri cotidiene. În primul rînd e vorba de concepția vitală și necesară, că literatura română de astăzi e suma tuturor cărților scrise, e opera comună a tuturor scriitorilor, fiecare avîndu-și locul și rolul său, clar, onest, nu fixat odată pentru totdeauna bineînțeles, căci datele se pot schimba și această schimbare nu o face totdeauna numai istoria ci chiar și generația imediat următoare.

Nu Uniunea Scriitorilor scrie cărți, ci membrii ei, cei aproape 1500, în orele, în zilele și în anii lor de muncă, de chin, de vis și de speranță, dar Uniunea Scriitorilor poate și se străduie să facă un lucru important: acela de a instaura și de a apăra un climat în care legea principală, unica, să fie: respectul față de coleg și față de creația sa. Truda această cumplită, uneori sinucigașă, care stă la baza fiecărei cărți trebuie totuși respectată, mai ales de cei care datorită ei există. Dar pentru a realiza acest climat ar trebui ca măcar o clipă (mai multe ar fi și mai bine) să ajungem ca aceea toga candida cu care ni se aseamănă coala de hîrtie înainte de a-i mărturisii neînțeleptele și credințele noastre, cele de dinăuntru. Să ne ferim mai ales de tiraniile literare. Să ne amintim că dacă a existat un element comun între cele două extreme literare: realismul socialist și suprarrealismul, acest element a fost exclusivismul: persecuții, negări, excluderi.

Uniunea Scriitorilor e preocupată și de relațiile ei cu cititorii, cele care nu se fac prin carte: înțînirile, mesajele orale, schimburile de opinii, de idei, de sentimente, toate la un loc însemnînd cunoaștere, cunoaștere de minte și de suflet, cunoașterea reciprocă, pentru întărirea respectului reciproc. Putem vorbi de relații bune, din ce în ce mai amicale și mai fecunde și așa exemplifica cu simpozionul recent de la Tirgoviște: **Oamenii de cultură și pacea**. A fost o sîrbătoare comună, sinceră, deplină. În ceea ce ne privește, știm că respectînd cititorul, semenul și fratele nostru, respectăm țara, poporul, munca acestor pămînturi, amintirile, nădejile și credințele celor ce muncesc aici. Alăturîndu-ne mereu la masa de scris imaginea cititorului de azi, cititor profesionist, cititor intelectual, care poate fi multiplicată în sute de mii, în milioane de exemplare, emoțiile noastre vor fi dublate și de răspunderea și de necesitatea de a-i dăruia cartea pe care o merită, fructul cel greu al muncii noastre celor grele.

Imi amintesc ceea ce spunea un mare poet al lumii:

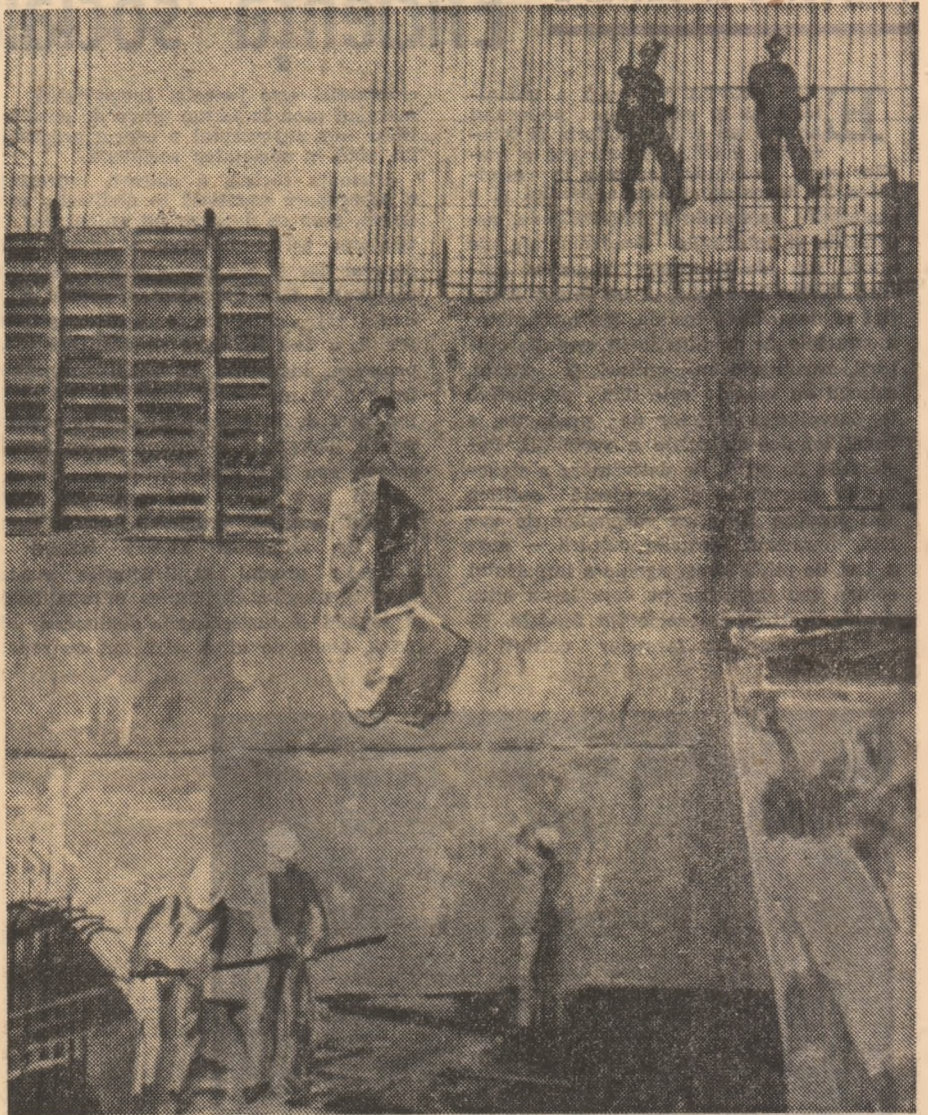
Si totuși e mai greu să faci fructe decît flori,

Aceasta nu o spune un arbore,

ci un îndrăgostit.

Dar noi, aceștia care scriem, încărcăm de flori și curățăm, nu sîntem oare, cu toții, niște îndrăgostiți?

Constantin Chiriță

VLADIMIR ȘETRAN: Șantier (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles)

Moment al marilor emulații

IN PROGRAMUL de o inestimabilă valoare teoretică și practică pe care îl reprezintă Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Plenara C.C. al P.C.R. din 1-2 iunie a.c., este relevat rolul de mare importanță al literaturii și artei în activitatea cultural-educativă de formare a omului nou.

„Creația literar-artistică din patria noastră — spunea secretarul general al partidului — trebuie să fie originală, patriotică și umanistă”.

Acest deziderat de profundă responsabilitate politică și de înaltă etică profesională definește profilul moral al scriitorului român, angajat, cu ideile și arta sa, în marea operă de edificare a societății noastre socialiste. Un deziderat pe care și l-au asumat și scriitorii din Asociația de la Timișoara, în strădaniile lor de a scrie o literatură a umanismului socialist revoluționar, o literatură a acestui timp de structurale prefaceri în societate și în conștiința oamenilor.

A înțelege cum muncesc și gîndesc mineri, țărani sau oțelari, cum învață și cum visează tinerii, a te pătrunde de sensul înnoitor al vremii pe care o trăim implicați cu întreaga noastră ființă, mi se pare a înțelege cu adevărat ce literatură trebuie să scriem, sau a înțelege cum trebuie să ne unim și să ne respec-

tăm între noi, luînd și dînd un exemplu pilduitor.

Ca și în alte domenii ale exprimării umane, calitatea în literatură înseamnă căutare și înnoire, o rezolvare artistică de anvergură superioară, care poate emoționa și convinge. Simplismul, locurile comune, viziunea banală, ideile fără aripi nu pot asigura transmiterea spre inima cititorului a mesajului dorit, a vibrației de conștiință a scriitorului, angajat în înflăcărata pledoarie de afirmare a frumuseții și adevărului, a ideilor societății noastre. Scriitorul are această datorie de suflet și de patrie de a înfăptui acele cărți bogate în idei, acele cărți de profunde rezonanțe umane în stare să înriurească și să convingă, să participe la formarea conștiinței revoluționare.

Momentul de azi al literaturii române, cu adevărat important prin operele sale, e necesar să devină în și mai mare măsură un moment al marilor emulații, al unui climat de înaltă eferescență spirituală, de dăruire a tuturor energiilor teaurului de valori naționale, un climat al calității și exigențelor înalte, pe care le cere și la care ne obligă educarea generațiilor în spiritul nemărginitei devoțiuni față de partid și de patria nemuritoare.

Anghel Dumbrăveanu

Împurpurînd așteptarea

...de-acum te poți abandona fericit memoriei tale atotîntătoare
poți să taci îndelung împurpurînd așteptarea: o seară și iarna e pe nesfîrșite.

Lasă-te acum luminat de o mare iubire — nopți lungi
ca sunătoarele boabe răscoapte ți-au curs prinle degete, numere faste
ai dat scurtelor dimineți și cuvintelor, ziua

aceasta cu un diamant s-o desfereci — o seară și iarna e pe sfîrșite l...

Iubind:

o, amurgul sălbatic

Și seara aceea fluturînd în amintire o mină prietenă. Ne trecem iubind: o, amurgul sălbatic, retina pentru totdeauna rănită — timp impietrit, primăvară a nimănui, copilărie a lumii?

Trec norii
ca un car triumfal, ca o mare revendicată de cer.

Geometria secretă

Incepeam să înțeleg cit de greu e să vină primăvara și să
te izbești de ea ca de o clădire ce nu există pînă ieri și să
strigi „Domnișoară Isolda, deschideți, vă rog!”, să privești
înăuntru să vezi ce perfectă e ordinea în timp și în spațiu
și cum
miresmele tari de grădină înflorită lucrează ca pana
să îndepărteze cuvintele unul de altul

(nu obosesc acele miresme ci doar
răsufliă adînc ca tăietorii de lemne plini de sudoare
și de putere sălbatică)

În răsplintia serii învață
Geometria secretă a flăcării, Arhitectura
Marilor Ruguri!

Doar astfel vei ajunge să scrii cel mai exploziv dintre
Poemele veacului. Te vei umple de glorie și
de certitudini vreme de două păci succesive sau două
primăveri cu porțițe deschise.

În ceara amiezii

La tot ce s-a spus mă adaug ca rouă!

Primăvara ca o pasăre, primăvara ca o petardă,
care vă vorbesc, primăvara aceasta primăvara de

în care —
vor veni migratoarele, va înflori liliacul, voi visa
pacea universală, voi hrăni cu boabe de sînge speranța,
voi însoți prieteni la gări și aeroporturi,

voi vorbi griului tînr în limba pe care puțin o mai știu
voi lucra iluzii pentru încă cinci anotimpuri,

Primăvara aceasta e doar
un tablou de Botticelli, lucrat
de albine în ceara amiezii.

Marius Stănilă

Eficiența socială a culturii

EXPERIENȚA milenară a umanității, ca și experiența poporului nostru au arătat că forța și vitalitatea marilor culturi sau a marilor epoci de cultură constau în capacitatea lor transformatoare a omului și a societății; asumându-și imperatiile, aspirațiile și interesele fundamentale ale epocii sau ale poporului respectiv, cultura devine la rândul ei un factor esențial al dezvoltării sociale. Nu întâmplător momentele de culminație în evoluția culturii, revoluțiile în cultură și știință, coincid cu etapele cele mai productive în dezvoltarea forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale a societății. Perioadele de criză, de destrămarea structurilor economice și decadență politică sunt însoțite de criza sistemelor de valori, marasmul formelor culturii — cum a fost de pildă lunga agonie a imperiului roman sau pustiirile pe care le-au adus crizele mortale ale societății feudale. Evident, dezvoltarea formelor culturii și

civilizației este inegală. Inegalitatea — mergând până la forme grave de dezechilibru — a reprezentat o lege a progresului până în societatea socialistă.

Eficiența socială a culturii reprezintă o preocupare esențială în civilizația modernă, ceea ce decurge nu numai din finalitatea social-obiectivă a culturii în general dar și din propensiunea tehnico-economică fără precedent a acestei civilizații care, chiar în condițiile capitalismului, a fost în stare să realizeze mari progrese, deosebi în țările dezvoltate, foste mari metropole coloniale, beneficiind deci de uriașe resurse de materii prime, energetice și umane — din fostele colonii sau țări dependente.

Cum s-a pus și cum se pune la noi această problemă, ținând seama de numeroși factori interni și externi; nivelul și structurile economice moștenite, diviziunea internațională a muncii și numeroase fenomene de criză, unele de nivel planetar, cu reper-

cusiuni și asupra țării noastre, eforturile titanice de a crea o puternică bază tehnico-materială pentru o dezvoltare echilibrată, multilaterală a întregii societăți românești?

Toate acestea nu sînt posibile fără dificultăți, fără contradicții. Iar cultura nu a fost niciodată și cu atât mai puțin poate fi azi străină de lupta întregului popor pentru transformarea revoluționară a lumii, pentru a clădi o societate mai dreaptă și mai umană. Și dacă unii șovinismului se sperie de greutăți și nu înțeleg complexitatea problemelor pe care le avem de rezolvat, aceasta, se datorește poate și faptului că uneori am absolutizat și am idealizat dezvoltarea societății socialiste, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la recenta plenară largită a C.C. al P.C.R. — lăsînd impresia falsă că socialismul nu poate cunoaște greutăți, nu poate cunoaște crize economice, că instaurarea puterii politice a clasei muncitoare și trecerea la construcția socialistă soluționează de la sine problemele, duc automat la înfăptuirea în viață a principiilor socialiste. Viața, realitățile au arătat că o astfel de reprezentare idilică a societății socialiste, de înțeles într-o anumită măsură în condițiile luptei împotriva vechii ordini socialiste, este periculoasă și dăunătoare.

O asemenea viziune nerealistă a avut unele influențe și asupra modului de a concepe rolul și statutul culturii în socialism. Cel de-al II-lea Congres al educației politice și al culturii socialiste a pus în lumină — prin cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin cuvîntul de salut adresat congresului de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, prin cuvîntul a numeroși participanți — scriitori, lucrători în organisme și instituții culturale-educative sau direct în producție — faptul că în civilizația noastră, în actualul stadiu de dezvoltare a României socialiste cresc considerabil funcțiile educative și productive ale culturii. Programul de măsuri politice și culturale-educative vizează în primul rînd formarea omului nou, avînd la bază, cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, unitatea dialectică dintre forțele de producție și conștiința socială. „Întreaga muncă politico-educativă trebuie să aibă ca obiectiv fundamental ridicarea nivelului de conștiință al oamenilor muncii, largirea orizontului lor de cunoaștere și înțelegere, creșterea gradului de pregătire științifică, tehnică și culturală”. Sînt admirabil sintetizate în aceste cuvinte funcțiile menționate ale culturii.

Pe de o parte, esența autentică umanistă a culturii socialiste o face aptă să contribuie la formarea și dezvoltarea conștiinței oamenilor la nivelul marilor obiective social-economice ale momentului actual; pe de altă parte, implicațiile

revoluționare ale revoluției științifico-tehnice și esența umanistă a întregului nostru sistem de civilizație determină însuși modul de realizare a acestei funcții educative a culturii prin intermediul muncii, pentru creșterea rolului și a calității forțelor de producție, pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale ca premisă a dezvoltării generale a țării și a ridicării nivelului de viață materială și spirituală a întregului popor.

Intr-un fel sau altul, relația dintre cultură și conștiință, cultură și educație — explicit sau implicit — a fost desori abordată în publicistica și literatura de specialitate. Mai puțin s-a ținut seama însă de faptul că eficiența socială a culturii nu poate fi înțeleasă — azi mai puțin ca oricînd — în afara funcțiilor specifice ale culturii profesionale și ale culturii tehnice. Un asemenea mod de a pune și dezvolta problema respinge și infirmă radical interpretările elitiste și restrictive de altădată ale culturii (sau unele rămășițe ale acestora) care nu numai că rup cultura de mase dar o și reduc, eliminînd din cultură valorile științifice și pe cele tehnice. Nu putem obține înflorirea multilaterală a personalității umane la scară socială, fără o dezvoltare multilaterală a întregii societăți, a culturii generale ca și a celei profesionale și tehnice. În cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al II-lea al educației politice și al culturii socialiste se fixează jaloanele principale pentru ceea ce am putea numi **optimizarea eficienței sociale a culturii**. Insuși conceptul de cultură pus în joc, ca genă și participare, la nivelul „consumului” dar și al creației, are un cîmp de acțiune, o „geografie a ființei”, de neconceput în raport cu conceptul și interpretările tradiționale ale culturii. Fără a minimaliza cituși de puțin forța de înrînire sufletească a unor opere (și capodopere) literar-artistice teoretice etc., în prezent criteriul principal al eficienței sociale în cultură îl constituie contribuția acestora la dezvoltarea forțelor de producție, la perfecționarea a ceea ce am putea numi **funcția civilizatoare sau productivă a culturii**.

Asistăm, în fond, la o generalizare fără precedent a actului de cultură, de vreme ce toate colectivele de muncă, toate întreprinderile, fabricile, brigăzile agro-zootehnice etc. devin o uriașă universitate populară în care se îmbină, în cele mai felurite chipuri, **învățătura, cercetarea adevărului, frumusețea, utilul și producția**, adică laboratorul de muncă în care noul Prometeu ia cu asalt corurile pentru a aprinde pe ele luminile conștiinței sale morale și estetice, ținînd din cunoașterea științifică și din inepuizabila sa creativitate.

Al. Tănase

GETA MERMEZE :
Inscripție pe șantierul Dacia (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles).

Portretele criticului

NOUUL volum de critică al lui Aurel Martin (*Paranteze*) este o reintilnire cu un spirit critic deschis actualității literare, nu mai puțin istoriei literare, ca memorie a literaturii, ca voce a ei, întretinînd dialogul cu valorile moderne. Pentru Aurel Martin literatura românească este un permanent obiect de meditație, o permanentă temă de valorificări critice. Studiul de sinteză cu care se deschide volumul, *Șchiță diacronică*, ne înfățișează o imagine foarte cuprinzătoare a vîrstelor și momentelor literaturii noastre, de la Dosoftei la Ioan Alexandru, unde poezia, proza, orientările tematice și estetice, cu adevărat reprezentative, marii scriitori clasici și contemporani se întîlnesc sub zodia diversității și a valorilor. Prin această privire critică asupra literaturii române, și prin articolul *Permanențe și devenire*, Aurel Martin a izbutit să ne restituie o microistorie a literaturii române într-o remarcabilă sinteză, care își asumă, cu responsabilitate, atît cele mai actuale idei ale prezentului literar, cit și definirea operelor fundamentale ale unor scriitori de azi. Criticul și istoricul literar, teoreticianul își dau întîlnire în această panoramă critică, dovedind intuiție, formulînd sintetic, convingînd mai întotdeauna prin judecăți de valoare ridicate pe o analiză temeinică și în acord cu adevărurile operei, cu specificul ei.

Pasiunea lui Aurel Martin pentru fenomenul literar românesc este vizibilă nu numai în aceste sinteze, ci și în portretele în peniță pe care le face unor scriitori ca Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Brad, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Laurențiu Fulga sau criticii G. Călinescu, Cornel Regman, Mircea Zăciu, Nicolae Balotă ș.a. Portretele lui Aurel Martin sînt luate din perspectiva surprinderii notei specifice, valorilor fundamentale. Criticul creează admirabile portrete cu o vădită plăcere de a spune exact ce gîndește, fără să facă risipă de erudiție, de citate. Stilul critic al lui Aurel Martin este foarte sobru, aproape emblematic, patetic cu măsură, bine ritmat, totul asumat ideii de a convinge și mai puțin de a străluci. Limbajul e uneori de poem critic, cu multe adjectivizări, repetiții, încît dorința de a defini cit mai sintetic, cit mai exact este susținută de o mare generozitate a caracterizării lapidare. Există însă la cri-

tic și un exces surprinzător și... supărător al repetițiilor. El vrea să convingă la modul absolut și atunci fraza suportă o tiranică reluare a cuvîntului cu caracter de șoc, o avalanșă de determinări inutile, care sufocă respirația normală a comentariului. Mi se pare că Aurel Martin vrea să se deosebească, prin acest procedeu, de orice critic de azi, și de aceea folosește un stil aproape „ermetic”, al adjectivizărilor abuzive. E stilul prozei lui Zaharia Stancu transpus și cultivat de Aurel Martin în critică. Eficiența și originalitatea lui nu sînt întotdeauna pozitive.

Dintre portretele lui Aurel Martin, cel al lui Geo Bogza este un model de rigoare și imaginație critică, de reconstituire a fragmentului pentru a înălța sinteza. Memorabilă e capacitatea criticului de a formula, de a întui esența, unicitatea, ceea ce este nou, valoros, reprezentativ. Pentru Aurel Martin, „Ultrasensibilitatea bogziană înseamnă receptivitate la cei mai diverși stimuli, percepție esențializată a concretului, izvorită din tentativa umană de a păși pragul dezalienării. Poetul e, în consecință, de la caz la caz, elegiac, răzvrătit, melancolic, mînos, euforic, vizionar, dezlîntuit, intimist, aforistic, exprimîndu-se prin metafore șocante sau prin versuri de o simplitate rar întîlnită. Suprarealist, în anii debutului, neoclasic în ultima vreme, rămîne, în fond, un suflet romantic pentru care lumea e, ca și pentru Eminescu, un spectacol shakespearian. Îngăduind uneori tirade, alteori meditații șoptite. Spectacol, deopotrivă, al perioadelor gîndite în cascade, al modelului ciceronian, cu interogări retorice, cu asociații și disociații surprinzătoare, cu vocabule reluate savant, într-un sistem al scriiturii care ni-l aduce în amintire, ca termen de comparație, pe Pablo Neruda cu al său *Cîntec general*”.

Cînd e vorba de Ștefan Aug. Doinaș, criticul face o retrospectivă, nu vorbește de anumite volume de versuri, ci de întreaga operă. Și, mai ales, de originalitatea baladelor cultivate cu succes de poet în epoca Cercului literar de la Sibiu. Baladele lui Ștefan Aug. Doinaș „sînt proiecția fantastică a unui eu care întrebă și se întrebă spre a se înțelege pe sine. Apelînd la mitologie, la filosofie, la istorie, dar mai ales la disponibilitățile sufletului modern descătușat, capabil a

trăi propria-i aventură, revăzîndu-se substanțial același, în ascendență”. Poetul Ion Brad refuză moda și rămîne aproape totdeauna consecvent cu sine. El este un „neoclasic” aflat astăzi la „ora întrebărilor”. Vasile Nicolescu este un „neoromantic trecut prin simbolism și modernism, sedus de contemplație și de tentația de a defini nuanța și reverberațiile adineurilor, fără a ignora (ba dimpotrivă) mișcările neliniștite ale valurilor existențiale”. Ion Gheorghe e un „degustător al savorilor verbale”. Excelent este prins Adrian Păunescu în ceea ce Aurel Martin numește **foamea de adevăr a poetului**: „Imnul, balada, sonetul, meditația, discursul, pastelul, cîntecul, instantaneul disciplinează și materializează răspunsurile poetului la stimuli, diversificînd sfera de sugestie a orizonturilor cutierate de fantezie și, mai ales, de foamea de ade-

văr a lui Adrian Păunescu. Foamea pantagruelică. Poetul deține facultatea de a vibra la orice, accentuînd sau răsturnînd datele știute ale problemei, încorporează, riscînd interpretarea, existențialul, ideea de timp. Secunda are, în viziunea sa, istorie. Este, altfel spus, eternitatea în sinteză, istoria trăind în actualitate, copiii prin părinți, aspirațiile prin experiențe, extincția prin ebuliție, gestul eroic prin cumularea inconștientă a unui mod de integrare în fenomenul devenirii”.

Critica lui Aurel Martin este a unui spirit lucid pentru care literatura este un teritoriu al valorilor, o întîlnire fecundă cu poezii și prozatori de azi, un dialog viu, cordial, cu operele și conștiința lor.

Zaharia Sângeorzan

ION MUSCELEANU : Portret (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles)

Alexandru ANDRIȚOIU

Citesc în megalitice

Citesc în megalitice un semn al nostru. Și descind, prin timp, călare, cu friul moale, uns cu untdelemn.

Răscrucea mă instigă și mă doare. Fluida-mi pelerină e un dram de vint și cer, frumoasă ca o carte, căci eu sint peregrinul transilvan plecat în regăsirea lui, departe.

Dar unde este cavalerul trac înscris în megalitice ciudate? E-un ochi deschis în pietrele ce tac e-o barbă verde-n ierburi lirizate. Orfeu îi poartă cîntecul prin mit, Euridice patimei răspunde aceluia ce-n braț o a primit precum primește lacul piatra-n unde.

Ovaluri, valuri, ochii repețați uimirilor așșideri genuine, pe-mblănitori vulcani la stinși Carpați cu fosta magmă-nmormintată-n mine. Și babele. Și Densușianu stînd la umbra lor de piatră stearpă. Seara, cu un condei înalt, precum un gînd se face cit un crater călimara.

Și sint gigantic. Și surid, plîngînd.

Didactică

Părinții morți sint ca-ntr-o crisalidă, drept care îi vedem. Părinții morți sint ca sub fină pulbere de cridă și ne așteaptă dincolo de porți.

Așteaptă-ți poarta! O să se deschidă, Aruncă-ți zilele ce le mai porți Și intră-n geometrii de piramidă plîns îndelung de sorți și de consorți.

Dar lasă cu penița în aliură de rotunjită, hrisostomă gură un testament de Văcărești eterni! Și biziue-te pe iscălitură —, ca este-n veșnicita ta măsură.

Prin ea te cerni de-a pururi și discerni!

Oștire mea

Oștire mea e furnicarul acestor clipe detunate.
Ca o nălucă umblă nimbul oștirii mele prin cetate.
și comunismul o fantomă de purpură prin Europa.
A fi sau a nu fi? Aceasta e nemuririi noastre proba.

Miroase viu a nemurire cînd încă piinea ne constringe.
Dar vom ieși curînd din clește chiar dacă vulturul ne plînge.
Visăm un timp orfeic unde va învăța să cînte piatra și-n care omenirea noastră să fie lină, lumea-a patra.

Cu lapte în licoare clară, cu vin și miere și cu aur, poetul își încarcă visul de limpezime și de faur.
Ca o nălucă umblă nimbul de sulți svelte prin cetate.
Oștire mea e furnicarul acestor clipe decantate.

Limpezire

La marginea mea rece-am stat de pîndă. Cu umbra mea pe secol m-am lătit Acum mi-e dor de prag. De treapta-i strîmtă de primul pas, prin el, spre nesfirșit.
Mi-e dor de-un zid cu-o unică fereastră, de-un pod de casă care dă spre cer, să spulbere singurătatea noastră rugina noastră grea de pod de fier.
Mi-e dor de tine care vii cu prînzul ca în picturi naive și-l așterni cînd îmi păzesc Pegasul vag și minzul pe culmile Olimpului etern.
Mi-e dor de paranteza coapsei tale de fructul strict oprit în sinul tău.

Dar din demargine, pornesc, la vale, cu umbra-mi, visele. Și-mi pare rău. Revino, deci, cu zidul și fereastra și cu mansarda ridicată-n cer, să spulberi solitudinea, năpasta, rugina groasă ca de pod de fier.
Mi-e dor de părul tău precum de coama aceluia minz, azi negru, cal trufas, cu care, fost țăran, mi-oi duce goana departe de-ntrebări și de oraș.

Cîntec de neuitare

Nu uit, nu am uitat, nu voi uita, o, începutul meu poem de dragoste ce duce dinspre peșteră spre stea, dinspre sărutul vespéral, spre pacoste. Nu uit, nu am uitat, nu voi uita.

Poemul meu de dragoste nu moare dar suferă în orele tîrzii că-a fost etern zadarnic și că doare. De-acum el intră în antologii iar steaua lui se pierde-n constelare.

Ce-o să mă fac fără de tine? Mor pe-un picior de plai, în ora rece, toiaș căzut din mina de păstor și timp frumos, predestinat să plere și slujnicar la curțile ce dor.

Pămînt de flori și baltă pentru nuferi eu face-mă-voi, contopit în tot, să-ți dau o neagră lecție. Să suferi. Prelați vor face-n preajma ta complot.

Va fi doar zvon că mor. Voi fi un rod în plod, în floare, în pahar, în stea, în re-nceputul meu poem de dragoste, în bolta peșterii de altcîndva și în sărutul vespéral, spre pacoste.

Nu uit, nu am uitat, nu voi uita.

Albastră oră

Albastră oră. Viespea doar te mută în pilnia urechilor, fragilă, cînd ochelarii dorm, distinși, pe-o filă și gîndul meu vremelnice te imploră. Albastră oră.

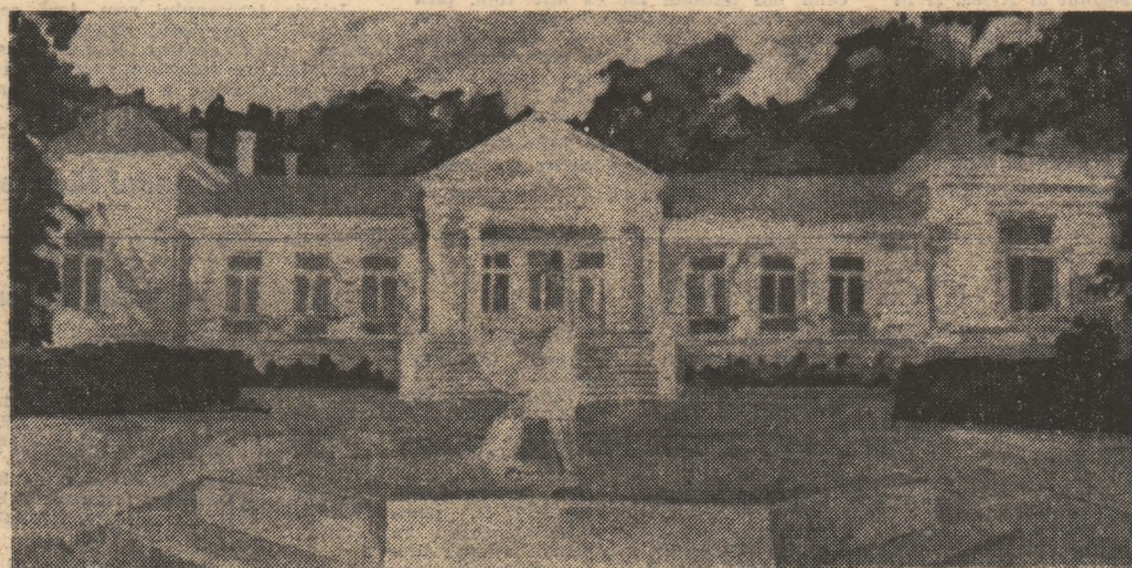
Era mai bine să te strig năuc, să-ți fac nemaivăzute temenele, să-ți curg semeț, ca vulturii, prin crug, să-ți fiu o umbră lungă-a fugii mele. A fugii mele.

Dar tu te stingi și nu ne iei în seamă, începi ca o scînteie de amnar, ca nașterea din suferinda mamă, ca ornice, clepsidre, calendar, încît rămînem fragezi doar în ramă, — în fosta ramă.

Te-aș pipăi ca pe-o monedă, ca pe o bancnotă lină și albastră, abstractă oră, roadere a mea, tu, Daniil, al vecilor, sihastră care-a venit și n-a știut să stea, tu oră-albastră.

O, mai rămii, voi spune, ca-n poezi! Mai stai cu mine lingă vin și piine! Așază-mi-te între frumuseți și îți voi fi fidel precum un cîine și rob isteț.

Dar tu te duci fără să faci adio, cu toga pură-n copcie de-argint. Fostnirea-ți bănuită voi privi-o cu ochii lumii ce rivnesc și mint. Rivnesc și mint.

TEODORA STENDL: Toamnă la Tescani (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles)

DE mai multă vreme dacorum. țară — originea, evoluția și sensurile lui — a intrat în zona de interes a cercetărilor de istorie și de lingvistică. N. Iorga, P. P. Panaitescu, C. C. Giurescu, dr. Eugenia Zaharia și alți istorici încă, S. Pușcariu și, mai de curând, acad. prof. Ion Coteanu, dintre lingviști, l-au luat în discuție. Din păcate, unii ignorând rezultatele celorlalți...

Problema este într-adevăr deosebit de complicată. Ea are, în primul rând, aspecte care intră sub jurisdicția lingvisticii: forme fonetice, sensuri și conotații. Și acestea, de ordinul lingvisticii general române sau, mai târziu, al istoriei limbii române (în care se cuprind și contactele româno-slave). Prin sensurile sale documentare, țară intră, însă, conceptual, în sfera de cercetare a istoriei: primele organizări teritoriale-sociale românești au purtat — și poartă, pînă astăzi, regional — numele de țară.

1. LAT. terra „pămint”, „teritoriu”, „sol”, „uscat” (terra ferma în opoziție cu marea), transmis tuturor limbilor române, stă la baza cuvintului românesc: țerra*țiera*țera*țeară*țară. Evoluția fonetică ne pune în fața primei întrebări: ce origine regională ar putea avea forma fonetică actuală, generalizată? Într-adevăr, față de lat. tēsta, devenit țeastă, lat. tērra ar fi trebuit să rămână *țeară. Evoluția țeară*țară a făcut pe S. Pușcariu, *Limba română*, I, ed. 1976, să considere că „țară, țăran, în loc de țeară, țeran, în Muntenia (și în limba literară) sunt importate din Ardeal” (p. 352; v. și p. 207). După el, „țară, în înțeles de „ses întins” (cf. Tara Birsei, Tara Făgărașului) și țăran sunt denumiri pe care transilvănenii le-au dat marelui ses al Munteniei și locuitorilor de pe acest ses” (p. 207), cu prefaceri fonetice specifice Transilvaniei.

2. EVOLUȚIA lat. terra depășește însă frontierele lingvistice ale dacoromânei. T. Papahagi, *Dictionarul dialectului aromân* s.v. (p. 1065), arată că fonețismul macedoromân este de asemenea țară (pl. țăruri). Și în meglenoromână, forma și sensul sunt aceleași: di țară mî fo, Doamni! (Pericle Papahagi, *Meglenoromânii*, I, 1902, p. 61) „fă-mă, Doamne, din pămint”. Discuția trebuie deci deplasată în cadrul românei comune, în care lat. terra a putut deveni țară, atât în grupul dialectal de sud cit și în Transilvania (în nici un caz în Muntenia!).

Dar sensurile drom. țară și arom. țară sînt cu totul diferite! În timp ce aromâna a rămas la sensul latin originar „terre, matière solide dont le globe est fait” (sinonim, notat de T. Papahagi „pămint”), în dacoromână, evoluția semantică „teritoriu” — „regiune constituită politic-teritorial” este evidentă. Rezultă cu claritate faptul că dacoromâna a inovat, urmînd tendințele române, în timp ce aromâna a rămas la sensul originar. Acest din urmă sens apare, bunăoară, în italiană: cf. C. Battisti — G. Alessio, *Dizionario etim. It.*, V, s.v. terra: construcții precum terra di Siena „ce qui compose la terre, substances du sol” („pămint, lut”), „varietăți de oca”, terra di Verona „terra verde”, în franceză (Wartburg, Franz, *Etym. Wört.* s.v. terra: liere 1250, terre à potier, terre forte, v. normand, terre 1561 „boue des chemins qu'on emploie comme engrais” etc.), în spaniolă, „tierra invade el terreno semantico de polvo” (J. Corominas, *Dicc. etimol. etimol. lengua castellana*, IV, s.v.).

Asemenea semnificații primitive nu apar în dacorum. Pentru „substanțe ale solului, lut”, dacoromâna posedă termenul țărînă (foarte probabil format de la pl. țări: țări-ină — țărînă; cf. căpățînă). Cu același sens apare pămint: T. Papahagi, *Dict. etim. arom.*, s.v. pimintu (considerat de autor „sinonim” cu țară) menționează cuvînt rar.

Putem presupune deci că româna a moștenit, ca și celelalte limbi române, lat. tērra, ajungînd, fonetic, să evolueze pînă la forma comun românească țară, dar că separarea dialectelor sud-dunărene a întrerupt evoluția semantică. Aromâna și meglenoromâna au rămas cu sensul latin primitiv, iar dacoromâna, supusă unor avatare istorico-sociale deosebite, deschisă transformărilor și variațiilor implicite vieții unui popor care își dezvoltă, liber, identitatea — a inovat. În dacoromână, sensurile „teritoriu”, „regiune” ale rom. țară s-au impus: pentru sensul originar „substanțe ale solului”, „sol”, „planetă” etc. ea a dezvoltat termenii țărînă și pămint.

Putem data aceste modificări semantice: după sec. X—XI, adică după ce ia sfîrșit epoca românei comune. În schimb, pămint poate fi anterior, chiar de dată română comună.

3. ISTORIA dacoromânească a termenului țară este în legătură cu existența unor unități sociale și teritoriale, pe care istoriografia le-a numit „obști libere”. Eugenia Zaharia, *Populația românească în Transilvania*, în secolele VII—VIII (București, 1977), pp. 112, a definit-o ca o „organizație social-economică și militară-politică de oameni liberi, avînd, pe familii, loturi de pămînt în deplină proprietate; alte terenuri, ape, pășuni, păduri, mori etc. erau în proprietate colectivă”. Ea este o comunitate rurală (asemănătoare întru cîtva comunei rurale bizantine) care nu depindea decît de împărat (de aici transmiterea ereditară a lat. imperator, — în română: v. RL, nr. 13, 1982) și în care fiecare membru era un om liber, avînd proprietate funciară și ereditară (art. cit., p. 109). Ligia Bărză, *Continuitatea creației materiale și*

spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii (1979), pp. 95—98, crede că asemenea „comunități sătești” ar fi fost constituite în momentul cuceririi române. Ele ar corespunde „vechilor comune dacice” care „și-au văzut autoritatea și importanța sporite” în epoca administrației romane, dar care, după retragerea mașinei de stat romane, au permis populației să-și mențină capacitatea de rezistență în relație cu populațiile alogene, migratoare (p. 96). Comunele rurale „păstrează integritatea grupului respectiv”; Eugenia Zaharia insistă asupra „autohtoniei” membrilor unei obști: „obștea este băstinașă și tot băstinași trebuiau să fie toți membrii săi” (art. cit., p. 113).

Obștile libere sătești sînt „reprezentative” pentru viața românilor din mileniul întii, afirmă istoricii, pentru că aceste obști au stăpînit pămîntul românesc. Obștiile (ca și romaniiile, despre care vorbea N. Iorga) confirmă dreptul românilor asupra pămîntului pe

manțice fundamentale [extensiune teritorială], [ruralitate], [organizare autonomă] și, mai ales, [proprietate] se cuprind în istoria acestui termen: și din acestea decurg întrebările lui. Este foarte probabil, bunăoară, ca termenul Tara Românească să fie dat de la nord către sud, așa cum presupunea Sextil Pușcariu, op. cit., p. 207: [transilvănenii] „coborau în „Țară”, cînd treceau munții, ducînd cu ei și cuvintele nouă, în „Țara Românească”; tot astfel, Tara Moldovei (= țara riului Moldova, cf. Tara Mureșului, Tara Oltului) ar putea să fi fost dat de la vest către est, dinspre Carpații de răsărit spre Cîmpia Prutului (în schimb, Tara de Sus și Tara de Jos sînt termeni care vin dinspre nord către sud). Țările de dincoace de Carpați ar explica deci unele deplasări de populație de la munte către zonele de dealuri, de plai, de cîmpie, adică dinspre Carpați către nord, către sud și către răsărit. Ceea ce ar coincide cu legendele

semantică. Dictionarul Le Robert s. v. pays glosează „mon/ton/son pays”. Franzeza cunoștea în sec. al XVII-lea substantivele pays și payse (1640) „personne du même pays”, „compatriot” (ceea ce italiană posedă sub forma compaesano „din același sat” dar și „compatriot”, „din aceeași țară”). Ca și țară, fr. pays are sensul „ma petite patrie” — dar este vorba de o dezvoltare semantică ulterioară, paralelă.

În acest fel, rom. țară echivalează cu obștea natală a locuitorilor ei: boierii de țară sînt boierii autohtoni, ieșiți din rîndurile locuitorilor țării (cf. Grecii... erau mulți în toate boierile și pîrcălbile...), iar boierii de țară [die einheimischen Bojaren] nu puteau încăpea la nimic. Neculce II 373, ap. Tiktin, RDW s. v. țară), iar oastea de țară era alcătuită din oamenii adunați din țară, din toți locuitorii țării (cf. Oastea lui Zamolschi era la număr 30 000 de leși, și 10 000 la Ieremia Vodă oaste de țară [în ländische Truppen] MC² I 256, ap. Tiktin, RDW s. v. țară).

7. TRĂSĂTURA semantică [Ruralitate] sau, mai degrabă, [Urbanitate] leagă de asemenea termenii romanici din seria fr. pays, it. paese, sp. pais etc. cu rom. țară. Un om de la țară, un țăran (derivat din țară) corespund fr. paysan și it. paesano. Rom. țară ar putea fi comparat, în acest caz, cu fr. campagne, it. campagna (cf. rom. merg la țară, fr. je vais à la campagne, it. vado in campagna etc.; cf. și it. vado in paese! (arh.) paesare, vivere in paese (fuori di città), ap. Zingarelli s.v.). În acest caz, intră în componența lui trăsătura [Agricultură]: țara era un pămînt de lucru agricol. Termenul latin corespunzător campania „cîmpie”, prin it. campagna, a pătruns, în sec. al XVI-lea, în franceză (opoziția campagne / ville este uzuală în franceză, începînd din sec. al XVII-lea). Căru termen corespundea însă rom. țară? Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să amintim că țările românești erau depresiuni geografice (plaiuri sau cîmpii de-a lungul apelor), în care locuitorii se puteau ocupa de agricultură — ceea ce nu era posibil pentru locuitorii din munți (cf. pentru sensul „cîmp, șes” și pentru opoziția țară „șes”/munte: Sus la munte ninge, „nghiață... Jos la țară cade rouă. P. P. Mar, Nunta, 713 (ap. Tiktin, RDW s. v. țară). Semantică românească opune, așadar, muntele, nu orașul, locurilor vaste unde se poate face agricultură. Este foarte probabil ca opoziția „oraș”/„țară” să fi apărut târziu, posterioră unei anumite urbanizări moderne a teritoriului românesc, mai ales în Muntenia și în Moldova. Dealtfel, construcțiile de tipul la țară (în opoziție cu la oraș) sînt mai degrabă literare, răspîndite în zonele urbane din aceste regiuni. Opoziția românească „munte”/„țară” pare să se fi transformat în opoziția „oraș”/„țară”, semn al timpurilor moderne... Nu trebuie să credem că boierii de țară erau boierii care „țraiau numai la țară”, nici că oastea de țară era alcătuită numai din... țărani! Țara, în limba română, se opune „orașului” abia în timpurile moderne...

8. ÎN CE MĂSURĂ rom. țară, prin evoluția lui semantică, poate fi pus în legătură cu termenul slavon zemlja (bg. zemlja, rus. zemlja)? Un răspuns clar este greu de dat! În limbile slave termenul apare însoțit de adj. rodna (bg. rodnaia zemlja „le pays natal”, rus. zemlja naša rodina) sau este înlocuit de strana (bg. rodna strana). În nici o limbă slavă termenul nu are o întrebuintare și o evoluție atît de vastă precum are în română: cf., bunăoară, tipul rom. țară [+Posesiune], care nu apare în limbile slave. Mai degrabă termenul românesc se poate pune în legătură cu germ. Land „pays”, „campagne”, „patrie” (germ. aufs Land gehen „a merge la țară”, germ. im Lande „în țară” etc.). Dar sensurile și utilizările sintactice latine și române pot explica într-un totu evoluția rom. țară: apele la limbi non-romanice nu pare a aduce date noi.

Istoria termenului rom. țară se desfășoară în interiorul romanității. În lumina unei analize lingvistice-istorice, rom. țară se relevă a cuprinde în sine întreaga evoluție a continuității noastre române.

Istoria limbii române completează și confirmă istoria românilor.

Alexandru Niculescu

ION SALÎȘTEANU: Natură statică (Salonul republican de pictură și sculptură — Sala Dalles)

care locuiesc. Intemelarea organizațiilor statale românești, domnitorii acestora au găsit și au legitimat proprietatea obștilor asupra pămîntului lor: Juzii (termen latin), cnezii și voievozii (termeni slavici) conduceau obști sau ținuturi de obști în mileniul întii pînă prin sec. al XII-lea (Eugenia Zaharia, op. cit., p. 115, arată că asemenea formațiuni de caracter rural supraviețuiesc pînă prin sec. al XVIII-lea!). Dimitrie Cantemir, în *Descriptio Moldaviae*, menționînd Vrancea, Cîmpulung — Suceava și Tîgheciu — Fălcu, le numea republici (locuitorii „nu sînt nobili, totuși nu ascultă de nici un boier și alcătuiesc un fel de republică”, ap. Eugenia Zaharia, op. cit., p. 114).

Acestea sînt țările românești! O țară, formată dintr-o obște sau mai multe (pînă la o „confederație”), era, așadar, un ținut geografic-natural delimitat, cu organizare economică, administrativă, politică și militară proprie. Aceste formațiuni au dus treptat la cristalizarea statelor feudale românești (în care s-au integrat dar și-au păstrat autonomia).

4. AR PUTEA FI semnificativă așezarea geografică a țărilor: în regiunile submontane și ale Munților Apuseni, de ambele părți ale Carpaților. Geografii le consideră „depresiuni”: Tara Maramureșului, Tara Oașului, Tara Hațegului, Tara Birsei, Tara Loviștei, Tara Almajului (Almaș), Tara Făgărașului, Tara Vrancei corespund, în general, unor asemenea forme de relief: cîmpuri (și coline) aparate de munți înalți. Dar Tara Mureșului, Tara Dorneilor, Tara Oltului și mai ales Tara Moților, Tara Secuilor etc.? „Alte asemenea formațiuni sînt semnale, în secolul al X-lea, și în regiunile Dunării” (Eugenia Zaharia, op. cit., p. 115). Este evident că, în aceste cazuri, țară are, încă dintru început, semnificații diferite, intemelate pe sensul fundamental „suprafață de pămînt (regiune rurală) delimitată natural, avînd o organizație economico-administrativă-politică (chiar militară) proprie”, adică un „ținut”, dacă nu un „stat”. Trăsăturile se-

„descălecatului”. De menționat și sensul „regiune în care se vorbește un grai deosebit” care apare, de ex. în celebra premedlovie a Noului Testament de la Bălgrad (1648): „Rumîni” nu grăiesc în toate țările într-un chip”.

5. ANALIZA lingvistică-istorică a termenului relevă și alte aspecte. Mai întii faptul că, în română, țară a avut sensul general romanice al lat. terra „étendue d'un pays”. P.P. Panaitescu, în valoroasa-i *Introducere la istoria culturii românești* (ed. C. Vlăduț, 1969, p. 269) a atras atenția asupra unei „influențe a limbii latine medievale la noi”: Terra Blachorum este menționată în 1222, „voievodatul lui Litovoi se numea Terra Litua (ibid.). C'est trop dire! Și limba română posedă construcții precum Tara Moților (pl. numele locuitorilor), poate chiar Tara Secuilor, precum it. Terra de(i) Turchi, terra de(i) Barbari, fr. terre des Pharaons, Terre des Ptolémées (cu sens propriu sau figurat)! Ele pot fi considerate construcții culte (dacă nu chiar literare, poetice: cf. faptul că Terra Blachorum, Terra Litua apar în cronici scrise), dar nu exclud cîtuși de puțin posibilitatea unor creații române independente. În schimb, evoluția lat. pagus „unitate (comună) rurală” (de unde fr. pays, sp. pais, it. paese „sat” și „țară, organizată politic”) nu apare în romanitatea românească. Țara, în zonele românești, a fost „suprafață de pămînt”, pămîntul posedat, în devalmășie, de o comunitate rurală mai mare decît un „sat”.

6. CEEA CE leagă însă cei doi termeni sînt trăsăturile semantice [Proprietate], [Posesiune]. Întrebuintările sintactice ale celor doi termeni fac ca atît rom. țară cit și formele romanice de tipul fr. pays, it. paese etc. să se poată dispensa de pronumele adjectivale posesive. Rom. mă duo în țară, pleacă din țară, te întorci în țară sînt construcții în care țară include posesiunea (țara subiectului), tot astfel cum fr. mal du pays, quitter le pays, les gens du pays, parler des choses du pays etc. includ aceeași trăsătură

CONCURS

● La Casa de cultură „Mihai Eminescu”, în cadrul sesiunii de lucru a Cenaclului literar „Mihai Eminescu”, a avut loc decernarea premiilor concursului „Tineretea patriei noastre”, desfășurat în contextul Festivalului național „Cîntarea României”, ediția a IV-a, concurs semnalat în cotidienele: „România liberă” nr. 11633/26/III/1982 și „Informația Bucureștilui” nr. 8853/25/II/1982.

Juriul, format din: Violeta Zamfirescu, Florian Petrescu, Valeriu Gorunescu, Adrian Cernescu, Petru Marinescu și Eugen Cojocaru, a selectat, din cei 132 participanți la concurs, lucrările următorilor laureați: Mihai

Antonescu, Călin Butoianu, Maria Chirtoacă, Octavian Ciucă, Viorel Cozma, Carmen Ladina Culea, Mihaela Gorunescu, Elena Guțu, Ana Lungu, Emilian Nestor, Vasile Oprea, Iacob Voichioniu, Aurelian Manolici (premiul I); Virginia Ciucă, Petre Găman, Florica Marin, Laurian Stănescu (premiul II); Tudorie Bănică, Tică Ion Iacob, Bălaș Moldoveanu, Constantin Mosor, Radu Călin Delaputna, Petru Mihai Sacu, Luminița Stanca, Ion Ștefănescu-Gelula (premiul III); Florin Ioan, Zoe Teodosiu (mențiune), toți pentru poezie.

Petre Tipărescu, Adriana Vișoiu (premiul I), pentru proză.

Doina Vodă, George Grigorescu, Cristian Șerbu (premiul II), pentru proză.

Elena Dincă, Cristian Pănescu, Rodica Ciocirdel Teodorescu, Anatolie Zaruba (premiul I), pentru teatru.

Ion Odăteanu (mențiune), pentru montaj literar.

O parte din laureați au citit din lucrările lor. Diplomele au fost înmînate de Florian Petrescu, directorul Casei de cultură.

În legătură cu importanța concursului au vorbit: Violeta Zamfirescu, Adrian Cernescu, Petru Marinescu, Eugen Cojocaru.

Cenacluri literare

● În cadrul Asociației scriitorilor din Timișoara a luat ființă un cenaclu literar pentru copii și tineret. Sediinta inaugurală a fost condusă de Mircea Șerbănescu.

Au luat cuvîntul Al. Jebeleanu, H. Haupt, Marian Odangiu, Șerban Foartă, Dumitru Toma, Nicolae Țirioi.

● Cenaclurile literare „S.F.” „H.G. Wels” și „Helion” din Timișoara au organizat o întîlnire cu scriitorul Gheorghe Săsarman, la care a participat, din partea Asociației scriitorilor, Mircea Șerbănescu.

Povestea vorbei

CAFENEUA cu o singură masă și cu un singur consumator e o cameră de trei pe patru, la etajul doi al unui bloc vechi de pe strada Sfântul-Constantin, situat cam la o sută de metri, în hula dreaptă, de Cismigiu. Dar linia aceea nu are cine s-o străbată. Consumatorul e vegheat din spate de solemnitatea lată a unui bufet masiv, are — în dreapta și în stînga mesei — cite un scrin pe care stau tencuri de cărți și de ziare, iar în față, ca într-o cafenea-bar dintr-un film american, un pian fără pianist. Nici un obiect antipatic în cafeneaua de nevoie, și nici unul simpatic. Pace. O pace cam mohorâtă. Lipsește vitrina, marca vitrină dîncolo de care să poți urmări perindarea damicelelor pe trotuarul scăldat în soare, vitrina în care să bați grăbit cu minerul umbrelui, strigîndu-l pe amicul ce trece fără să te vadă, vitrina stîlcind în care se privește, aranjîndu-și frizura, un Mitică berbant cu un biletel de amor la butoniera primăvărată. În locul ei, o ușă-fereastră dă într-un balcon lat de vreo douăzeci de centimetri, tocmai bun pentru promenade duminicale a unei furnici grăvite. Dîncolo de balcon-jucărie, umbra umedă a unei curți interioare.

Lată un decor — cafeneaua cu ferestre oarbe, mohorâtă și friguroasă, și cu o singură masă, la care stă un singur client — în care se joacă alt spectacol, cu totul alt spectacol, decît acela așteptat. În parte, datorită actorului distribuit de destin în unicul rol: Paul Georgescu. Un actor care, în tîneretea noastră, putea fi văzut zilnic în oras, iubitor cum era de societate, de taclale și de cafea (dar pe atunci mergea la Capsa), și iubitor mai ales de Caragiale, cu personajele căruia se identifica, liber și nesilit, dacă pot pentru ca să zic așa. Cînd l-am cunoscut eu, avea cu doi stau trei ani mai puțin decît am eu acum, și intrase deja în legenda vie a lumii literare. Era sau mai bine zis făcea pe Mitică: aceeași teribilă facondă, aceeași muntenească vorbire și gesticulație, care transformă conversația într-un monolog pitoresc și pîrîrat, profund sub aparenta facilității, mereu imprevizibil, desigur mereu la fel, iute curgător și stîlcind de inteligentă, apăsător în unde căreia calambururile sar ca păstrăvii. Purta miticismul ca o mască, îl înobilă, îl scutea de ridicol și-i sugera laturi nebănuite. De douăzeci de ani însă, Mitică nu mai iese în lume și stă în camera pe care o descrie Florin Mugur la începutul cărții de interviuri. S-a mutat în schimb lumea pe strada Sfântul-Constantin? Căci Mitică fără lume... Mitică și-a păstrat obiceiurile și, dacă el nu se mai mișcă, se duc prietenii la el. Și taclalele își urmează cursul și rostul într-un decor, cum am văzut, complet nepotrivit. Florin Mugur adaugă: „Soarele, fără de care nimic nu poate fi, trebuie să-l inventeze scriindu-l pe hîrtie. Difil. Iar atunci cînd în cafeneaua rău încălzită te ia cu frig, e aproape imposibil. În asemenea condiții cum să nu aștepti venirea verii și cum să nu scrii *Vara baroc*?”

Paul Georgescu este, ca orice Mitică, un meridional, un balcanic, așa încît nu se poate în definitiv lipsi de trei lucruri: de taclaua cu prietenii (unde vorbește mai mult el), de ochiul de veghe din ceasă și de iluzia agorei. Primele două tîin de decor. A treia, de regia interioară. Poate nu întîmplător, Paul Georgescu a început să scrie romane după ce, din cauza bolii, vorba lui, a „lesit din joc”. În aceste romane el își continuă viața — cînd reală, cînd visată — de altădată. Inventînd în Platonesti un loc și o lume, un fel de fierărie a lui Iocan unde se întîlnesc la banchetele spirituale intelectualii numiți platonestieni (cuvînt nu fără legătură cu altul: platonicieni). Dar să-l ascultăm pe Paul Georgescu însuși: „Platonestienii sunt niște urmași, niște descendenți direcți ai lui Mitică. Au impresia că se află în Agoră, într-un centru deliberativ, dar care are și dreptul de a lua hotărîri. Însă în realitate sînt excluși de la vot, discută despre acțiune fără a acționa, discută despre participare fără a participa. Aici se aseamănă ei mult mai mult cu Caragiale — care era și el un socratic, fără a fi Socrate — decît cu orice altceva”.

VIATA mea se compune din... bucată neamenată, mărturiseste Paul Georgescu interlo-
cutorului său, care l-a așezat magnetofonul în față și îl întreabă (Florin Mugur a mai făcut această experiență cu Marin Preda, reușind o carte foarte interesantă și instructivă). „Eu nu am intrat în primăvară. Sunt în plină iarnă a nemulțumirii mele. Mă gîndesc la domnișoarele trecute, nu-l așa?, sunt un memorialist.

Florin Mugur, *Virstele rațiunii*, Convorbiri cu Paul Georgescu, Editura Cartea Românească, 1982.

Ce poate să facă un om fără picioare decît să fie memorialist? Această e to-nul întregii cărți: jumătate glumă, jumătate serios. Comparația cu Mitică nu era doar o figură de stil. Spirit muntean, paradoxal, Paul Georgescu are o înțelegere congenitală pentru Caragiale. N-a scris niciodată despre el: dar îl stie pe de rost și fără să mai aibă măcar nevoie de a-l citi. În interviuri se referă de cîteva ori la el, schitînd chiar un fel de reabilitare a tipului Mitică, a moftangiu-lui, la care îl voi da o mină de ajutor. După părerea lui, Caragiale a avut la început o blatină înțelegere față de moftangii, dar a ajuns să-i urască („îl urăsc, bă!”). „Eu am luat-o invers: am început prin a-l urî și sfîrșesc prin a-l înțelege, Mitică e un băiat bun, dom’le! Sentimental dar egoistic de tot”. Mitică e un filosof, în felul lui, pe care nimic nu-l poate scoate dintr-ale sale. El este, mai întîi, produsul vocabularului lui. Vocabularul lui Mitică are multă sare, mult piper și tot felul de ingrediente orientale. Ustură. Nimeni nu se poate apropia, fără risc, de limba lui Mitică. Însă luînd totul în ris, Mitică o face cu seriozitate. El nu e un nihilist, ci un vulnerabil: și de nimic nu se teme mai tare decît de expresia patetică a sentimentelor. Ca orice sentimental, iubește sentimentul, dar urăște pe sentimentali. Și-a creat o armură de cuvinte, după care îl identificăm, ca pe cavalerii medievali, în turnire. Moftul rezumă perfect această filosofie, cu condiția să nu ne închipuim că moftangiu-l e un mizantrop, un disprețuitor, cu suficiență, al lumii. Din contra, moftangiu-l iubește lumea, e sociabilul prin excelență, gata să afle și să spună, trăgînd cu urechea, colportînd, birfînd cu ingenuitate. „Ce înseamnă birfa? În foarte multe împrejurări, birfa, ea, reprezintă acea supapă de siguranță care îmi dă posibilitatea să stimez și să iubesc anumite oameni. Birfa se ocupă, în cazul lor, de amănunte, de trăsături ridicole, la modul drăgălas, și este o birfă gîngasă, care mă ajută să elimin aceste impresii de amănunt — să nu se borsească — și să rămîn mai departe un cititor al operei lor, un amic, cînd e cazul... Deci, birfa are o funcție de defulare.” Am citat din Paul Georgescu. E malitios, nu rău, este egoist, nu însă pînă la a nu pretui nimic din afara lui. Pentru Mitică, lumea exterioară (societatea, mediul, familia) există. El trăiește în și prin această lume. Mitică nu e autoscopic. Are ochi și ureche bună, ca să-i vadă și audă pe alții. („Am niște urechi însozitoare care adesea mă împiedică să lucrez. Vara, cu ferestrele deschise, aud ce se șoptește în Cismigiu. Anumite cuvinte îmi fac urechile să troznească. Oare talentul meu s-a fie în urechi?”) Cît față de sine, de cîte ori vine vorba, se arată a fi un pudic. Bucuriile, ca și suferința, și le ascunde, făcîndu-se a nu le da însemnătate. E un memorialist, dar nu un confesiv. Detestă să se spovedească. Din Mitică n-are cum iese un Rousseau ori un Amiel. Dar cardinalul de Retz sau ducele de Saint-Simon au ceva miticesc în ei, măcar sub acest raport.

La Paul Georgescu, miticismul e chestiune de afinitate și deopotrivă de program. Cartea cu Florin Mugur constituie cea mai bună dovadă. Ea este un banchet, la care iau parte un personaj principal și unul secundar, iar pe margini, în penumbră, himerele altora, invocați și alungați, rînd pe rînd. Acest banchet e și o comedie de moravuri. Ca și Caragiale, Paul Georgescu are o foarte clasică înclinație spre observarea mora-

vurilor (și îndeosebi a năravurilor). Nu e un moralist: moralul presupune o universalitate unană greu de conceput pentru un om care trăiește ca el în istorie, în cotidian. E în schimb un satiric, în forme ce merg pe sîrmă de la indulgență la caricatură. Plăcerea satirei vine din obisnuita observației directe și crude. „Risul e o formă a libertății”, spune Paul Georgescu, apărînd teza libertății ca drept la refuz. Omul nu e o broască de experiență, al cărei corp fără cap conține să tresale spasmodic prin trecerea unui curent electric. Însă, adaugă, e la mijloc și o iluzie: ca să fii liber, trebuie și să te poți scoti liber, să poți ignora momentan necesitatea. Observatorul moravurilor e plin nu numai de simț istoric, ci și de simț politic. Intelectualul este „un ins care pune lumea în probleme”, afirmă într-un rîd. As preciza, în ce-l privește: intelectualul pune lumea în probleme politice. Mărturiseste: „Prin Marx am înțeles că lumea e plină de semne, în parte reale (fiindcă se manifestă în real), în parte ireale, în sensul că ele ascund fenomenele autentice, hotărîtoare, din planul infrastructurii. Este ceea ce se numește *aparență și esență*”. Politica începe de la încercarea de a distinge între aparență și esență în viața oamenilor. Îndrăgostit de politică (și amintindu-și cu oarecare nostalgie de anii în care făcea politică), Paul Georgescu nu este un politician de cît, cel mult, în felul platonestienilor. Politicul este și o veleitate la el, care crede că *Vara baroc* este în primul rînd un roman politic. În fond, ca orice om al secolului XX, s-ar scoti înfirm moral dacă l s-ar nega că are politică în sine. Sub acest raport, seamănă cu Alexandru Ivasiuc. Și, fiindcă a venit vorba de modul în care se reprezintă el însuși pe sine, as putea adăuga, ca o curiozitate, atitudinea față de propriul miticism: o atitudine de refuz iritat. Latura care-l supără în miticismul propriu e aceea comică. Fără spirit de farsă, nu există însă Mitică. Adoră să-i fie semnalate elementele tragice din romanele pe care le-a scris. Un om atât de inteligent ca Paul Georgescu se poate face, iată, culpabil, intelectualiste, de o discriminare foarte naivă: jurînd pe superioritatea tragicului în raport cu comicul. Și asta într-o literatură, în care, precum în aceea modernă, tragicul nu apare decît în tovarășia comicului, ca doi gemeni univitelini, ca Stan și Bran.

PROBABIL că facultatea cea mai izbitoare pusă în evidență de aceste convorbiri (întinse pe citeva luni, urmate de *batons rompus*) este inteligența. Paul Georgescu e un speculativ. Chiar dacă îi place taclaua, ca oricărui balcanic („Taclaua este arta parantezelor... Ce fel de viață este aceea fără paranteze?”), chiar dacă nu rezistă anecdotelor, în special biografice, chiar dacă e birfitor (am văzut ce sens dă el însuși birfei), rău de gură, malitios, și sicut, Paul Georgescu rămîne esențial un om de idei. Partea de evocare literară fiind peste tot remarcabilă în *Virstele rațiunii* (începînd cu Tîndăreii copilăriei, cu tatăl, personaj extraordinar, ca și mama, ținută pînă acum sub o umbră de discreție și isprăvind cu portretele, excepțional de vii, ale lui Preda, Stancu și Călinescu), capitolele în care autorul își uită cu desăvîrșire de stînjeneala pricinuită de prezența sfîrșitoare a magnetofonului și fraza lui atinge încordarea maximă, bine cunoscută tuturor prietenilor, sînt cele în care e vorba de literatură, de roman (romanul și pasiunile, ce subiect!),

de Proust, Sadoveanu, Malraux, de istorie și filosofie, de Marx și Freud. „În orice caz, în ce direcție m-aș duce și m-aș întoarce dau de cărți, atît de întîm legate de sentimentele mele încît nu le mai pot despărți”. Paul Georgescu trăiește printre cărți ca printre fenomene naturale. Familiaritatea cu ideile și cu cărțile este atît de mare, încît, în rarele prilejuri în care, confesîndu-se, încearcă să se autoanalizeze, motivele examenului trebuie puse în legătură cu un anumit tip de literatură, aceea scrisă de Camil Petrescu, Holban, Ivasiuc și de ceilalți analiști, pentru care autorul *Virstele rațiunii* are o mărturisită slăbiciune. Sufletește, aparține acestei categorii de scriitori inteligenți, care și povestesc în carti experiențele proprii. „Nu pot deloc juca alte roluri decît al meu”, declară Paul Georgescu, repetînd, de cîte ori are ocazia, ideea că un scriitor nu poate scrie despre ce n-a trăit. Le aparține și prin refuzul informului, abisului și absurdului — ca forme ale iraționalismului. Chiar prin deprinderea de a ride subtilă de atîtea și de atîtea, memorialistul e un raționalist: abisalii, ei, nu rid. Filosofia lui Mitică ne iese din nou în cale: în fond Béranger ne dă pielea celebră a lui Ionesco nu e tot un Mitică, unul care însă pune mina pe pușcă în clipa în care descoperă că (vorba lui Paul Georgescu) „rinocerii sînt etern umani”?

Multe lucruri rămîn de spus. *Virstele rațiunii* e o carte care se citește repede și se uită încet. Fiecare pagină ne aprinde gîndirea ca un chibrit scăpărat într-o magazie cu pulbere. Nu mă impac cu multe din ideile autorului, cu multe din idiosincraziile și din simpatiiile lui. Eu, de exemplu, îi iubesc pe Camus și pe Hesse, care pe el îl enervează. Dar ce are a face? Mai important ar fi poate să discutăm dacă discreția folosește totdeauna, de exemplu în capitolul intitulat *Dogmatofilia sau Dogmatofobia*, unde stalinismul cultural al anilor 50 e pus pe seama războiului rece și unde asupra multor lucruri se tace. De n-ar fi o ușoară crispă a tonului (devenit cam crîncen), as crede că Paul Georgescu n-avea pur și simplu chef în ziua cînd a fost întrebare să povestească ce s-a întîmplat (cu el și cu alții) între 1949 și 1953. Dar tonul dă de gol aici o oarecare neconfortabilă situație. Eu cred că numai spunînd totul ne eliberăm. Psihanaliza ne-a învățat cite ceva în această privință. Paul Georgescu o refuză fie și în forme clasice: invitat să-și facă autoportretul în maniera lui Georg Cristoph Lichtenberg, se derbează. S-ar părea că-l vine mai lesne să analizeze pe alții. Aici se ridică o întrebare mai generală. Din excesul de discreție (personală) decurge o anumită lipsă de anvergură morală a *Virstele rațiunii*, ca totdeauna cînd un scriitor ne cucerește prin inteligență, dar nu stie să ne păstreze prin sinceritate. Ce carte plină de spirit, spunem. Și e adevărat. Dar de ce ni se pare uneori frivola? Nu, cu siguranță, doar din cauza „balcanismului” și a irepresibilei poftă de calambururi. *Virstele rațiunii* este în fond și o „poveste a vorbei” de felul celui a lui Anton Pann. Ce bogăție de idei! Dar de ce simțim nevoia ca în aceste idei să fie mai multă dramă? Autorul tace asupra îndoielilor lui ideologice (în sens larg), cum tace asupra bolii lui. Să nu știe el că slaba și neajutorată inimă (de unde pornesc toate întrebările cărora mintea trebuie să le caute răspuns) este totdeauna aceea care oferă inteligenței garanția de autenticitate cea mai deplină?

Nicolae Manolescu

Un umorist: Nicolae Dimitriu

■ AVUSESE dreptate Argezi că „risul este un medicament pe care îl poți scoate direct din viață fără rețetă medicală”. După multe și variate lecturi, inerente unei îndelungate spitalizări, am simțit nevoia de umor ca pe o necesitate organică. Și am cerut de acasă proza umoristică a lui N. Dimitriu, fostul meu coleg și prieten, decedat acum doi ani în plin elan creator.

L-am cunoscut în 1925, ca tînr avocat în suita maestrului Valjean, mare avocat și spiritual autor dramatic. Nicolae Dimitriu, ca scriitor, debutase încă din studenție, în „Foiaș tinerimii” (1924) cu epigrame și reportaje literare. Apoi, avea să scrie în periodice („Vremea”, „Secolul”, „Gazeta tribunalelor”) și în 1929—1930 în „Bilete de papagal”, unde Tudor Argezi îi oferea o rubrică permanentă.

A publicat pamflete îndrăznețe, a înfierat moravuri detestabile, a scris instantanee umoristice. Toate vedeau un talent real și anunțau pe umoristul consacrat de mai tîrziu. Avea prietenii literare: Ion Pillat, Horia Furtună, Ionel și Păstorel Teodorescu. Dar avocatul, în care reușise din plin și îi procurase o viață con-

fortabilă, l-a împiedicat să se realizeze ca scriitor, în epoca interbelică. În lumina realizărilor ulterioare, scrierile lui de tînerete apar ca antrenamente într-o fază de acumulare a unui material ce urma să fie prelucrat de artist în faza de măiestrie. Și, în adevăr, în anii noștri, a putut să scrie cinci volume de proză umoristică și să publice: *Patru cravate* (1970), *Experții veseli* (1972), *Voiaj de nuntă* (1975) și *Ninsoare de iulie* (1979), toate la Editura Albatros. Al cincilea volum, finisat, a rămas la altă editură, înedit și postum.

Acest debut editorial surprinzător (la vîrsta de 68 ani) se datorește în mare măsură criticilor de prestigiu care l-au descoperit și încurajat cu aprecierile lor.

Astfel, Perpessicius, într-un referat, constată că N. Dimitriu este un „umorist de rasă” și „un maestru al genului”, calificînd peipeștele din nuvela *Patru cravate* drept „magistrale”.

Serban Cioculescu constată „comicul frezistibil” al schițelor lui N. Dimitriu, apreciază neprevăzutul desnoămintului și consideră că autorul, la al 4-lea volum,

„este în plină ascensiune”. În sfîrșit, Dumitru Micu, în post-fața volumului *Voiaj de nuntă*, apreciază pozitiv opera lui N. Dimitriu, situîndu-l judicios la locul ce i se cuvine în galeria umoriștilor români consacrați și aminteste succesul lui de librărie ca pe un fapt semnificativ.

Aprecieri publicului a determinat desigur scenarizarea și difuzarea multora din prozele lui N. Dimitriu și la Radio și la T.V.

O altă indicație în același sens e prezența lui N. Dimitriu cu două nuvele traduse în volumul „12 malgelacht” din colecția Rumänische Humoristen, printre umoriștii de seamă contemporani (Ed. Albatros, 1978).

Recunoscător că recitarea prozei lui N. Dimitriu mi-a scurtat convalescența, la aprecierile criticilor menționați voi adăuga o observație de simplu cititor: toți eroii și toate întîmplările din narațiunile lui N. Dimitriu se situează în epoca interbelică. Și totuși proza lui e proaspătă, vie și mult gustată de cititorul de azi. Ea nu are nici un iz de literatură desuetă, depășită. Pentru mine, aceasta este un test că N. Dimitriu a lăsat literaturii noastre o operă perenă.

Petre Strihan

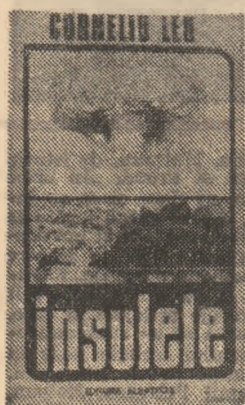

O temă de actualitate

Marian Barbu:

„Romanul
de mistere
în literatura română”

(Ed. Scrișul românesc)

Insulele, cea mai recentă scriere a lui Corneliu Leu (*), este o narațiune captivantă prin exotism și dezbateră frontală a unei problematice de mare interes și actualitate. Un grup de corespondenți de presă poștează într-o insulă situată — cu vădite intenții generalizatoare — undeva, în apropierea Tropicului Capricornului, posibil în Pacific, posibil în Atlantic. Scris la persoana întâi, romanul e propus ca o lungă meditație asupra actualității social-politice din unele țări ale lumii a treia. Detașabilă e tema (contra)revoluției în țările subdezvoltate. Sunt respectate, în linii mari, însemnele comune universului dintre tropice și ecuator — într-asta, lecția unor Carpentieri sau Márquez e asimilată în mod original — precum și principalele linii de forță ale dezvoltării postbelice a fostelor colonii: luptele de eliberare națională, luptele (civile!) pentru stabilitate socială, luptele pentru instaurarea, prin revoluție, a unui climat democratic, favorizant mării majorității a populației autohtone. Având un precedent în Racul lui Ivasiuc, romanul *Insulele* avansează însemnate experiențe umane, traversate de nu puține dezbateri, chiar „mese rotunde”, privind condiția umană, astăzi și mine, în țările lumii a treia. Se disting două romane, aparent de sine stătătoare, în *Insulele*. Respectiv, unul politic și unul sentimental. Trebuie subli-

(*) Corneliu Leu, *Insulele*, Editura Albatros.

niat că nici unul nu reprezintă un pre-text pentru celălalt și că romanul politic poate fi imaginat drept un cerc amplu, cu diametrul și circumferința superioare celui pasional. Așa-zicând, romanul politic e dominant și ca realizare artistică, aci reporterul și sociologul Corneliu Leu colaborează strins, imprimând epicii ritm, culoare, autenticitate, tensiune dramatică, senzația că nimic nu se realizează în vitro, ci atestă o cunoaștere directă, un contact uman largit cu mediul cosmopolit descris. Din grupul ziaristilor se detașează figura metisului Jesus, a corespondentului Llull, de la Evening, a fanaticei și complexatei gazetare Maria, și a unui neozelandez. Aceștia, împreună cu Cornelius, naratorul propriu-zis, formează nucleul celor care vor trece prin numeroase aventuri (și spirituale) într-un ținut bizar, incluzând „un desert cu nisip roșu” poleit cu „mirosul de sală de sudare al tropicelor sub un cer cu stele mari și grele ca niște mandarine”, unde se pot servi „turti umplute cu o tocătură făcută dintr-un animal al cărui trup era (sic!) între carne și gelatină” sau lapte de agravă, calificat de Jesus ca fiind „o băutură făcută din pureci pisați în noaptea nunții” și unde un general-poet posedă „iarba dinosaurilor”, devenită simbol național prin unicitate și vetustețe. Două sint personajele care sudează, faptic și ideatic, cele două romane concentrice: plutonierul-comandant Haiu (ale cărui buze sint „negre ca un câlcic de ciorap de doliu”) și blonda Cristina, reporteră Radio-TV și fică a generalului-poet, despre care, înaintind în lectură, aflăm că e un produs al controlului genetic în direcția extirpării voinței, a depersonalizării. Așa cum există mari puteri care își permit crearea-finanțarea de centre de perfecționare pentru mercenari, care, odată infiltrați, organizează „revoluții”, există și centre pentru specializarea altui tip de mercenari, așa-zisii savanți, stafiai ale doctorului Mengele, indivizi fără scrupule care acționează metodic, oblađuți de scopuri pseudostintifice, inumane în cele din urmă; și nu numai medici, dar și politologi, ideologi, toți fiind copoi deghizați, dispuși să propage ideologia stăpînului plătitor, indiferent de calitatea și finalitatea acesteia. Scopul: crearea de soldați, de automate perfect dezvoltate fizic, perfect mutilate psihic, roboți umani, sclavii epocii noastre, dușmanii cel mai puternici ai adevăratelor mișcări de re-

zistență și de eliberare din țările subdezvoltate, foste colonii. Mercenarii, așadar, acționează pe mai multe planuri și într-o abilită concordantă de interese cu trădătorii autohtoni, în special cu megalomanii, înavuțiții locului, nu mai puțin lipsiți de scrupule. Instructorul, se sugerează în carte, îl asigură grupările revanșarde ale ofiterimii naziste, scursuri ale fostei camarile hitleriste care au reușit să părăsească corabia înaintea scufundării. Înaintea Nürnberg-ului. Idiotizarea, totuși, nu ține numai de ingineria genetică, ea e produsă permanent prin trucaje ultra-perfecționate: controlul perfid al difuzării informației, inscenările venale în fața lor somptuos, paradele găunoase, demonstrațiile de forță, crearea unor false simboluri și idealuri naționale, instigarea în vederea menținerii unei situații premergătoare războiului civil, suspectarea tuturor de către toți, terorismul direct, in-chizitorial, sau camuflat (se ajunge ca înseși femeile de consumație să participe, prin chiar „meseria” lor la acțiunile de „informare”, de „control polițienesc”, a trăgându-și clienții pe niște motocicletă ce fac publicitate firmelor nipone). Dramatismul *Insulelor* nu se sustrage și unei dimensiuni omeneste imediate: iubirea lui Cornelius pentru Cristina. Avatarurile reporterului onest, discus ca și colegii săi să propage în lumea întreagă fata reală a mișcării autohtone de eliberare, îl conduc spre un deznodământ liminar, uciderea propriului prunc înainte ca acesta să fie născut, aflind că acțiunea de dirijare genetică și începuse asupra fătusului. Salvat de la moarte cu concursul prietenului Jesus, Cornelius părăsește insula, convins, aidoma întregului grup de gazetari, că ceea ce văzuse și trăise aici trebuie cu orice preț să fie cunoscut pe mapamond. Nu lipsesc episoadele picante, excentrice: un fel de gladiatori oferă spectacolul luptei cu cobrele, rareori ieșind ei învingători; pedeapsa capitală se realizează lăsind pe condamnați suspendați de liane, pradă crocodililor; un deliciu culinar, la restaurant, rezidă în ghilotinarea unei maimute la chiar masa consumatorilor; adăposturi anti-aeriene pe lângă tro-tuare, pe fundul cărora colcăie sopirlele și sobolanii etc. *Insulele* este o carte care se citește ca și un roman de aventuri, având în comun cu acesta țesătura intrigii și stilul degajat, de documentar artistic.

Mircea Constantinescu

Viscoalele și armoniile dragostei

VICTOR TORYNOPOL, poet din generația războiului, coleg de sensibilitate cu Geo Dumitrescu sau Constantin Tănase, ne oferă a cincea sa culegere de versuri, de astădată un volum de poeme de dragoste. Cantitativ, poetul a publicat puțin în comparație cu alții din aceeași generație sau din generația imediat următoare și nici n-a frecventat spațiile publicistice. În afara cântecilor de poeme (*Cartea cu piine, singe și coes*, 1945; *Viscolul și armonia*, 1967; *Sbor prin subcuvinte*, 1974; *Artere de taină*, 1980), a mai tipărit în 1967 un carnet francez de impresii, *Franta în patru anotimpuri*.

Cartea de debut se încadra structural cu peisajul liric al epocii, înrudită mai ales cu nonconformismul generației de care vorbeam. Aceleași peisaje în gri intens, aceleași decoruri halucinante, aceleași comentarii paradoxale, aceleași spectacole sordide, aceleași melancolii insalubre. Cea de-a doua carte, deși tot o erupție interogativă în interior e mai armonică, ajungându-se în cea de-a treia la o stăpînire stenică a emoțiilor. Ceva din neliniștea poemelor de început e sesizabil în „arterele de taină” ale penultimei cărți. *Cinepa iubirii* e o sinteză ideatică și sen-

timentală a întregii sale poezii, în care se amestecă viscoalele cu armoniile existentei erotice. E o carte din care au dispărut urmele oricărei ostentații teribiliste, dar în care nu s-au decantat parfumele unei reverii tirzii romantice. Poemele au sobrietatea unei gestici cavaleresti stilizate: „N-ai fi știut niciodată, iubită / că sint poet dacă n-aș fi scris adine / în carne ta albă broderii de mătase / citindu-le pină sus la ceasul frinc. // După ce-am deschis ramurile cu muguri / și-am sfințit clorofila în numele tău / ai vibrat în arborii tineri ca seva. /.../ Eu n-am strigat și nici n-am desfăcut / cutia cu bijuterii în care ești pe jumătate / un trup iubit și-un suflu apocrif / ca o poadoabă la intrarea în palate.” (*Broderii*).

Poemele erotice ale acestui „trubadur” reținut și eliptic nu au însă efluvii madrigalești, nu au voluptăți senzoriale, ci mai degrabă sint mărturia ermetică a unor paradisuri pierdute, ce mai vibrează în „timpul lung ca o vioară”; reintîlnirea cu iubita devine aleatorie, tradusă într-o enumerare de simboluri incerte: „Si ca un aspru plaur mă vei primi în brațe / eu voi iubi ca o capcană de liane / curgînd în cinepa de raze către mine / o bineface-re de vinuri roșii și toscane...” (*Ca o vioară*).

Cele mai bune secvențe ale cărții sint poemele vechi cuprinse în ciclul *Patru zile de dragoste*; ciclul e o adevărată „biografie-definiție” a dragostei, compusă și plasată la limita dintre via și mit: „Ti-am schimbat de cîteva ori / culoarea ochilor și părul, / și-am modelat umerii și genunchii / și gîndindu-mă cum am să-ți sărut / gîtul și cele două subțiori / am ascultat vestitele concerte pentru patru vioi. /.../ Cînd ti-am adus / legătura de spice / te-am întrebat cum să te chem / și-ai răspuns în șoaptă: Euridice”. Inven-tind-o material pe Euridice, poetul a devenit stăpînul dragostei în lume și plin de existența ei n-a mai putut cînta. De-abia cînd Euridice s-a scurs din inimă, căutînd-o ca pe-o „ploaie fertilă, ca pe o ploaie matrice” a putut cînta din nou. Neliniștea dragostei pierdute e în fond poezia de dragoste: „Euridice n-a fost o năluca / i-am sărutat genunchii / și că-mașa-i mirosea / a frunză amară de nucă”. Poemul are final de basm tragic, un basm în care iubitul încearcă zadarnic să dea timpul înapoi.

Cu excepția acestui poem amplu, mar-

cat de un simbol livresc, restul poemelor sint fragmente dintr-o mitologie erotică pe cont propriu, în care dragostea se mai face și la timpul prezent: „Mîna ta împletește coridoare de aur / umărul meu imblînzește trecutul / și amestecă stele și licurici cu cîmînt. / Să nu mai plîngi diversele timpuri / n-o să mai rămînă decît timpul prezent.” (*Monumente pe prund*).

În mod permanent dragostea, mai ales dragostea trecută, se întoarce sub forma poemului vespéral: „Seara, cînd te întorci în tine obosit / și versul incisiv îți dă tircoale, / ea te pîndește iarăși ca pisica / și-ți smulge visul ca o cergă moale...” (*Orient*). Portretele iubitelor au rame exotice, încadrînd iubite din sud, ghilotinate de tropice sau iubite din nord acoperite de tîndre. Dar cu toate posibilele trimiteri la madrigalul cantabil, poemul rămîne hieratic și sever, captînd în sevele lui neliniștea iubirii; stelele flîmtei adorale „umblă ca lăcustele” prin singele sălbăticit al poetului. Iubita nu e o ființă diafană, nu e un personaj de lieduri sau de cîntece preclasice, n-are nimic secret; femeia iubită e înconjurată de „obiecte primitive și plante în genunchi”, de „co-role triste și otrăvitoare”. E o zeitate păgînă, „unică în mijlocul fiordurilor vagi” pîrînd „un ghețar de-apocalips într-o hlamidă”. Altădată are „miros de ferigi și liane”, pierdută în evul „metodic și răz-bunător” al poetului. Portretul iubitei e lunatic și fantast, dar nu mai are nimic romantic, versurile cărții vorbind mai mult despre o mitologie devastată de ca-tacismele rațiunii, în focarul ochilor Ei surpîndu-se „viziunea lăsată de Dante”.

Un poem conceput ca un „holocaust” al dragostei adună lierile vechi ce-au mai rămas „în potirele lui Faust”, descriînd aventura erotică ajunsă la sfîrșitul ei existențial (*Holocaust*).

Poemele lui Victor Tornyopol revelează alternanță viscoale și armoniile dragostei, definind existența ca un imperiu erotic: „E o nebulă și fubești / totuși noi am iubit / ca o pereche de iluștri nebuni / eram aprinși ca un stol de lăstuni / și nu ne-a fost teamă să cădem ca o rază...” (*A iubi*). Ieșînd din regnul madrigalec, aceste poeme sint și o tentativă de a moderniza lirica erotică, cenzurîndu-i sentimentalismul tradițional.

Emil Manu

George Muntean

Rotondele Muzeului literaturii române

IN AFARA frumoasei reviste „Manuscriptum”, unica noastră colecție de documente literare inedite, ce apare trimestrial, Muzeul literaturii române și-a câștigat un prestigiu și prin organizarea rotondelor, ședințe de evocări ale unor scriitori de seamă ai trecutului, alcătuind o adevărată arhivă memorialistică orală, meri-tind atenție, ca și cea tipărită. Și, primul conștient de acest fapt a fost muzeul însuși, care publică acum un al doilea volum de „documente vorbite”. Ideea este, cum remarcă foarte bine Edgar Papu în prefață, de a stabili punți între biografie și operă, de a realiza o „biografie caracteriologică”, adică de a vedea cum se întretale imaginea scriitorului cu aceea a omului. Investigarea jurnalului, a dosarului de creație, a corespondenței se completează cu mărturiile celor ce l-au cunoscut, de obicei tot scriitori, apte să sporească datele exegezei, uneori să le schimbe.

Aceste 13 rotonde (desfășurate în cursul anilor 1973-1980) au evocat, în ordinea sumarulului, pe Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Adrian Maniu, G. Ibrăileanu, Alice Voinescu, Vladimir Streinu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Gala Galaction, Elena Văcărescu, Ilarie Voronca, la care s-a adăugat și discuția despre presa românească interbelică. Surprinde absența rotondei închinată lui Paul Zărnopol.

Desigur, nu toate intervențiile sînt de valoare egală (mai cu seamă, sub raportul ineditului), dar ele se plasează într-un context, nu odată sentimental, din care cititorul (și nu în cele din urmă istoricul literar) urmează să aleagă, să se oprească asupra aspectelor ce i se par mai semnificative.

Astfel, aflăm că la cursurile lui G. Ibrăileanu de la Liceul Internat, pentru că erau foarte atractive, participau și elevii așa-zis bolnavi de la infirmerie, care, în felul acesta, „trăgeau chiul chiului” (D.I. Suchianu), că redactorul șef al „Vieții românești” era un mare timid (așa s-ar explica violența sa polemică) și că se distingea prin simplitate și modestie (Iorgu Iordan). Pentru studenți, el devine un „mag”, un „vrăjitor”, un deschizător de drumuri: „El ne-a învățat să privim opera ca un tot, cu primatul criteriului estetic, socotind că ea nu poate fi înțeleasă complet fără alte discipline științifice, ca psihologia, istoria etc.” (G.G. Ursu). Prototipul eroinei din *Adela* ar fi fost asistenta lui G. Ibrăileanu, Olga To-

*) Alte 13 rotonde, Muzeul Literaturii Române, București, 1981. Prefață de Edgar Papu.

cilescu, și corespondența cu ea, inofensivă sub raport uman, dar foarte revelatoare din punct de vedere literar, ar trebui publicată, observă cu dreptate Al. Piru.

Despre omul „frumos și drept” Gala Galaction, realizând în viață ceea ce grecii numeau *kalokagaton*, au vorbit cu reală vibrație interioară Șerban Cioculescu, neostenit în sufletește al rotondelor. D. I. Suchianu și el deseori invitat, Teodor Vărgolici, editorul (testamentar) al operei, incununați mai anii trecuți cu masivul *Jurnal*, și Edgar Papu, care situează foarte sus, în plan comparatist, capodopera scriitorului *De la noi la Cladova*: „Mi s-a părut de o tensiune atât de puternică toată această luptă lăuntrică, incit, după părerea mea, întrece tot ce s-a scris în altă parte în legătură cu motivul zbuciumului, al frământării între cele două lumi.”

De asemenea, un om de înaltă omenie a fost Vasile Voiculescu, foarte bun medic și excelent diagnostician, inițiatorul la Radiodifuziune al cronicii medicale (T. Teodorescu-Brașite, pe bandă magnetică). Ultimele sonete... le-a scris din marea lui dragoste pentru Shakespeare, St. Neștescu îndoiindu-se de existența unei persoane care să-l fi inspirat. Poetul era un iubitor de natură, suind poteciile de munte și la vîrsta de peste 60 de ani, și un tumultuos pasional, cum se vede în corespondența lui de tinerețe, ce așteaptă și ea lumina tiparului (Ovidiu Papadima).

Ion Vinea, scriitor care a publicat enorm în periodice, dar n-a tipărit volum de decît în prezua morții, se bucură de o adevărată evocare portretistică din partea lui Aurel Baranga. Autorul *Orei fîntînii* era de o mare luciditate politică, pronunțându-se împotriva mișcărilor de dreapta. Într-o convorbire la Capșa cu Nicolae Titulescu, l-ar fi spus acestuia despre dictatura lui Hitler că e „o crimă de cursă lungă”. De o rară frumusețe bărbătească, talentat, inteligent și generosul Ion Vinea ar fi merit să fie „un prinț al poezilor”. Ironie a soartei, neînfricatul gazetar dintre cele două războaie (Baranga îl compară cu Argezi și Cocea) avea să sufere după război, ajungînd modelator la cîteva cooperative meșteșugărești și „negru” la un „mare potențial al literelor române de pe vremea aceea” — e vorba de anii '50 (Șerban Cioculescu).

Un portret izbucit este acela al lui Adrian Maniu, schitat de Ion Frunzetti, Vlaicu Bărna, Mircea Petrescu, Al. Balaci și mereu neobositul Șerban Cioculescu. Era frumos ca Ion Vinea și pasional ca tinărul Voiculescu, dar de o senzualitate exacerbată (Ion Frunzetti). Afară de eros, pasiunea sa fundamentală a fost cea de colecționar de artă. Vlaicu Bărna își amintește vizitele făcute împreună în atelierul lui Pallady, Ressu, Löwendal, și casa lui ca un muzeu, unde păstra obiecte de mare preț artistic și istoric: „Pe masa de lucru a poetului am observat ani în șir o statueta de bronz brumată, de înălțimea unui snop de grîu, ce-o înfățișa pe zeița Hebe, scoasă din gîlile Dobrogei. Ea provenea din colecția lui Ion Ghica și poetul povestea că fostul bel de Samos o descoperise la un fărîm din Adamclisi, pe cînd se afla acolo, la vinătoare, cu un văr al său.” Adrian Maniu era nepotul unui revoluționar de la 1848, V. Maniu, prețen cu Effimie Murgu și N. Bălcescu. Pasiunea lui de colecționar îmbrățișa în chipul cel mai larg artele plastice (de la pictură la grafică, de la icoanele pe sticlă la sculptura

populară în lemn). Era talentat deopotrivă în gastronomie (Mircea Petrescu).

Adevărat act reparator îl constituie rotonda închinată Aicei Voinescu, figură distinsă a culturii românești interbelice, prea puțin cunoscută, a cărei operă merită a fi luată în considerație de un exeget. Șerban Cioculescu ne spune că autoarea studiilor despre Montaigne și Pascal avea două doctorate în filosofie, unul la Sorbona și altul la Marburg, că milita pentru înobilirea omului, pentru ridicarea lui pe treapta perfecțiunii morale, că a întreținut o bogată corespondență cu André Gide, Roger Martin du Gard, Jacques Rivière, Charles Dubois, Ernst Robert Curtius, Giuseppe Prattolini. Actori ca Mircea Sepilici sau Dinu Ianculescu și-o amintesc recunoscători pe savanta și sensibilă profesoară de „Istoria literaturii dramatice”, căreia Al. Paleologu mărturisește că-i datorează „apropo integralitatea formației sale intelectuale”.

Despre Vladimir Streinu își deapănă amintiri, ceva mai recente, Alexandru George, care l-a avut profesor la Liceul „Mihai Viteazul”, George Muntean, editor și comentator statornic al operei critice, și ceva mai vechi, prietenul de o viață, Șerban Cioculescu. Acesta îl definește, încă o dată, ca pe un tumultuos stăpînit, mai presus de toate poet, cultivînd o artă cerebrală, calculată, dominată. Frumusețea lui Vladimir Streinu (temă-cheie a volumului, ce revine la Ion Vinea, Adrian Maniu, Liviu Rebreanu) i se pare lui Dan Hăulică plenară, ea răsfrîngîndu-se asupra poeziei, ca și asupra concepției sale de filosof al culturii, aspect mai puțin remarcat pînă acum.

Dacă nu toate rotondele reușesc să întruiească vorbitorii „unul și unul”, aproape fiecare interesează prin ceva, fie și printr-un amănunt, ca de pildă „cănapeaua cu doamne” de la cenaclul „Sburătorul”, evocat de Virgiliu Monda și Ioana Postelnicu, relațiile (ostile) dintre Liviu Rebreanu și N. Iorga, aduse în discuție de Vasile Netea sau formația literară a Eleni Văcărescu și ultimul ei domiciliu de pe rue Chailot, în prezentările lui I. Igiroșianu și I. Stăvărus. Totdeauna vor fi de un real folos mărturiile ca ale lui Vasile Băncilă despre Lucian Blaga, care, văzînd balta Brăilei, a exclamat semnificativ pentru viziunea filosofică a poetului: „Mi s-a părut că am asistat la facerea lumii”, ca ale lui George Macovescu, Ștefan Voicu și Al. Graur despre presa românească ilegală, sau ale lui Sasa Pană despre Ilarie Voronca, omul de o mare labilitate psihică, ce ajungea prea des de o la o stare de exuberanță în pragul sinuciderii. Firește, ar mai putea fi amintite și altele.

Rotondele Muzeului literaturii române, documente vii ce s-au aternut sub ochii noștri, constituie un prețios punct de referință pentru istoria literară, uneori un semnal, ca în cazul corespondenței lui G. Ibrăileanu sau V. Voiculescu, alteori, incitînd la noi întrebări, ca, de exemplu, privitoare la același V. Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Vinea, Alice Voinescu, Adrian Maniu. Alături de „Manuscriptum”, ele îmbogățesc patrimoniul nostru documentar (în primul rînd documente morale și literare), pe care avem datoria să-l păstrăm și să-l sporim, spre a cunoaște și a face cunoscut cît mai adînc și mai complet adevărul despre scriitori și despre operă, și implicit sensurile lui, ce intersectează nu o dată istoria.

Al. Săndulescu

„Tribuna”

● O pătrunzătoare cronică literară despre *Podul de gheață* de Dumitru Radu Popescu semnează în numărul 24 al „Tribunei” Ion Vlad. Criticul analizează cu acuratețe caracteristicile cărții și propune, în afara de un veritabil portret al prozatorului, construit în raport de interesul constant pentru o problematică majoră („Scriitorul a preferat totdeauna dezbaterea și analiza unor fenomene în tentativă — proprie creatorului autentic — de a explica natura și esența faptelor, consecințele lor în ordinea valorilor morale și etice, a condiției omului într-o istorie intrată într-un grav și amplu proces de prefecție”), o serie de filiații și interpretări ce se cuvin reținute. Astfel, notează Ion Vlad, „Lumea lui D.R. Popescu este un uriaș și inepuizabil spectacol (motivul e, de fapt, al lumii ca teatru) cu Măști, cu imprevizibile alunecări ale faptelor, scenariului și, în consecință, ale destinului”; se fac analogii cu tragedia antică și simbolistica dostoevskiană, cu romanul medieval și *Istoria ieroglică*, totul într-un text critic dens și bogat în idei și sugestii. În același număr, un fragment de roman de Augustin Buzura (*Interior cu umbre*), tensionat, plin de dramatism, prefigurează o apariție editorială de succes. Un excelent articol de atitudine literară (*Etica scrisului*) publică Radu Mareș, pledînd pentru o reală moralitate a gestului literar, „fără de care frazele, oricît de măiestru întoarse din condei, constituie simplă literă moartă”.

„Astra”

● NUMĂRUL pe lună al revistei brașovene, redevenită de curînd publicație lunară, se remarcă printr-un efort susținut al colectivului redacțional de a menține, în noile condiții de apariție, prestigioasă tinută care a impus „Astra” în peisajul presei noastre culturale. Diversificarea profilului, aspectul mai gazetar, în sensul bun, receptivitatea sporită față de actualitate: acestea sînt principalele direcții ale „Astrei” de acum. Îmbinînd cu inteligență preocuparea pentru marile valori ale culturii și literaturii românești (texte inedite de Octavian Goga, Lucian Blaga și Tiberiu Brediceanu, studii despre G. Călinescu, George Barițiu și Iacob Mureșianu) cu dezbateri deschise a unor probleme specifice actualității („Colocviul „Astrei” cuprinde un grupaj de opinii despre *Cultură, performanță, umanism*; Daniel Drăgan semnează un vibrant *Apel pentru demnitatea artei*; George Crăciun publică o incitantă intervenție despre *Autenticitatea ca metodă de lucru*), revista se arată în același timp, generoasă, dar într-un spirit de exigență, cu literatura propriu-zisă (bune proze de Ștefan M. Găbrian, Nemes Laszlo; poezii de Ștefan Stătescu și de tinerii Miruna Runcan, prezentată de Laurențiu Ulici, Miron Rusu Barian, prezentat de Nicolae Cloban, Doina Mihaela Sava, prezentată de A.I. Brumar). O mențiune și pentru bogata rubrică sportivă a revistei: o cronică fotbalistică susținută cu vervă de D.D. Rujan (*Unu, doi, trei, patru, cîmp și campionatul...*) și un interviu cu Mircea Luceșcu, realizat de Eduard Huidan. „Astra” e o revistă care se citește cu folos, cu interes și cu plăcere.

„Revista noastră”

■ ULTIMELE două numere ale „Revistei noastre”, publicație a elevilor liceului „Unirea” din Focșani (coordonați de prof. Petruche Dima) au un caracter festiv. Primul prilegiu de împlinirea a 70 de ani de la fondarea publicației, beneficiind de articole, însemnări, saluturi, autografe, fotografii inedite din partea a numeroși scriitori prestigioși ai țării, între care Șerban Cioculescu, Cella Delavrancea, Const. Ciopraga etc.

Al doilea, sosit zilele trecute la redacție, este dedicat, în mare parte, memoriei lui Marin Preda. Articolele sînt semnate de Pompliu Marcea, Maricea Calciu, Delia Dăescu, Victor Crăciun. Separat, sub titlul „scriitori la microfon”, se publică un text inedit al marelui scriitor. De asemenea, în unele pagini este prezentată seria I a proiectului de scenariu cinematografic „Orasul fără amintiri”, după o idee din „Intrusul” de Marin Preda.

În numărul respectiv sînt publicate poezii de Petre Paulescu, Virgil Treboniu, Al. Clonciu, de elevii Oana Doina Renea, Maricea Babiș, Geta Savin, Claudiu Ceaușu, Manole Valentin Gheorghidă, Angela Trincă, Renata Ciolpan, Adriana Caranfil, Liviu Moisă, Eliza Bălcioianu, Dana Popescu, Cezara Groper, Mihaela Serea, George Iancu. De asemenea, sînt redată episoade din istoricul liceului „Unirea”.

Un dialog literar interesant cu Valeriu Răpeanu, despre „Retipărirea operei lui Nicolae Iorga”, și un altul cu Ch. Bulgar despre „Răspîndirea culturii și literaturii noastre în lume” completează sumarul revistei.

„Revista noastră” sprijină apariția revistei „Preocupări”, un supliment pentru liceul industrial nr. 1 Focșani

R. R.

Inocenții

VALERIA DELEANU: *Zidirea zăpezilor* (Ed. Eminescu). O sensibilitate acută dar fără nîmce diform ci exprimată în atitudini naive, gesturi suave și tonuri delicate ne întîmpină din primul text al acestei plăcute: „E casa lui mi s-a spus, / îmbrăcătă-n teiul crescut peste noapte / și la fereastră e coroana ce l-a smuls / atît de odihnit din moarte”. Deschide, stăpîne, l-am rugat, / Deschide, stăpîne, e frig și pustiu / și fruntea ta de ceară am atîns-o, / sînt mai suavă decît mireasma / acestui cîmîțir tirziu. // Deschide, stăpîne, deschide / / stau în lumina lunii să nu te înspăimînt, / cînd sub vesmintul subtil de beteală / îmi cresc aripi imense de pămînt”. Prospetimea percepției și sinceritatea, nu tocmai atributul dinții al femininătății, sînt aici clare consecințe ale cîndorii existențiale, ale acului fel inocent de a privi în jur care face să se înțîlnească, atunci cînd se exprimă în versuri, intuiția pur poetică și platitudinea romanțioasă în aceeași unitate lirică, în același poem sau chiar în același fragment de poem. În cazul Valeriei Deleanu această inocență e departe de a fi o poză, pură să țină de structura psihologică,

temperamentală a poetei și, ca atare, talentul ei poetic, real fără indoială, s-a aliniat ca să zic așa inocenței fundamentale, ilustrîndu-o și oferindu-i plasticitate. Una, firește, fidelă conținutului, adică în registrul sentimentalității și al senzorialității. Intuindu-și fragilitatea, eul liric caută un sprijin în tot ce-l înconjoară: în decor și în ființe și, deopotrivă, în sentimentele pozitive (dragostea, de pildă) pe care le trăiește însă oricum defensiv, sub același regim de inocență ce taie avîntul și îndeamnă la modestie și la o perspectivă romanțioasă, uneori surprinzătoare de modern articulată („Ne iubim sub felinare. / Dragostea e scurtă ca un salut. / Progătește-mi amintirea / mirosul fals de lumină / mă proiectează-n trecut. / Pe străzi nu-i poruncă de ecou, / vorbele cad, / trecătorii le strivesc în picioare. / Treziți-vă stelelor, treziți-vă / ochii sînt pregătiți de evadare”).

EUGEN PELIN: *Orele patriei* (Ed. Militară). Nimic mai reconfortant (fie și iluzoriu) într-un ceas al lumii prea puțin calm și deloc liniștitor decît un om al armelor care scrie versuri în timpul său liber (care, totuși, e timpul dintre două exerciții de luptă). Eugen Pelin e ofițer

activ și, ca poet, un sentimental solar și optimist ce încearcă să pună în poezie ceva din condiția lui civilă. Are chiar și un „testament” liric pe cit de sincer pe atît de mișcător prin inocența robustă conținută: „Aștept o pasăre pe umeri gol / tăcerea apelor s-o frîngă. / Pe buzele ulciorului delut / îmi voi lăsa cuvintele din urmă / Pe brate, urmele de cer / chemările din toamnă răstîgniră. / Și-un inger blind mi-a așezat / cetatea vie din țărîină. // Mereu de-atunci, / soarele-n amlezi, / cu roua strînsă după noapte, / adun în mine pașii verzi / cu setea depărtărilor de moarte”. Temele textelor sale sînt iubirea de patrie și iubirea de pămînt. Implicite de spațiul copilăriei. Cea dintîi e poetizată discret, fără declarativisme goale de mîloz, cum mai întîlnim deseori, compo-sînd prin sinceritate puținătatea imagistică și a originalității expresiei („Jurăm cu amintirea din leagăn / pentru roua și polenul din floare. / jurăm pe alba zidire de Argeș / pentru tîlna apelor / în oglinzi de dor. / Jurăm ca fiecare vis / să ajungă o pasăre”). Cea de a doua e dominată de tandrețea evocărilor, de un fel de nostalgie luminoasă a spațiului natal, de sentimentalism discret („Ne pregătăm o scăldare de toamnă, / o, lăptelui din floare te închini, / peste o pasăre de așteptare / vom ploca din tăcerea dinții. // Domol e cerul în cuvîntul mamei, / tirziul strigă singur în gutui, / pleacă umbrele spre-o altă vîamnă, / de focul lor rămînem nesătui”). Cu mai multe lecturi, cu mai mult curaj în expresie, cu mai puțină inocență nefertilă. Eugen Pelin ar putea fi nu doar un soldat-poet, cum este acum, ci un poet pur și simplu.

Laurențiu Ulici

În marele forum al educației politice și culturale socialiste

București. În zilele de 24 și 25 Iunie, la Palatul sporturilor și culturii, s-au desfășurat lucrările celui de-al doilea Congres al educației politice și culturale socialiste.

INTRE această concisă informație și desfășurarea evenimentului pe care l-ai trăit, căruia i-ai simțit pulsul în derularea sa concretă, diferența este aproape aceeași ca între definiția de dicționar, științifică, a mărului și exprimarea sa în real. Pentru că este foarte important în evaluarea dimensiunilor politice, sociale și morale ale unui eveniment să-l trăiești clipă de clipă, moment de moment. Înțelegi atunci parcă nu numai cu mintea ci și cu întreaga ta ființă sensul fiecărui cuvânt rostit, fiecărei afirmații pentru că înțelegerea ta se suprapune tensiunii gândului celui de lângă tine, se confirmă prin racordare cu toți cei ce sînt lângă tine. Sensul unui fapt se potențează și se exprimă mai clar și prin semnificația altor întâmplări cuprinse evenimentului sau exterioare lui. Și cum înțelegerea nu este lineară, o înaintare constantă de la zero la plus infinit, ci o punere în relație, o mereu reordonare a celor deja știute și așezarea lor în context, mărturisesc că am revăzut, că mi s-a derulat rapid în imaginație splendidă imagine interferată a Bucureștiului de pe colina Sălii politice și a Sălii din arcul magistralei atunci cînd Președintele țării rostea: „Și muncitorul din mină, și brigadierii de la Canalul Dunăre-Mare Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizînd minunatele construcții ale socialismului, punînd în ele priceperea, gîndurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism.” Locul desfășurării Congresului se deschidea într-un simbol viu, concret și la îndemîna oricui voia să înțeleagă. Da, într-un București în care s-au investit inteligență și imaginație, muncă și talent, într-un București-capitală a gîndurilor noastre de bine și frumos, într-un veritabil decor al culturii se întîmpla un veritabil fapt de cultură. Un act de cultură la care fuseseră chemați să participe făuritorii bunurilor materiale și spirituale, de toate vîrstele, de toate profesiiile, de toate naționalitățile. Recunoaștem privind în sală nu numai exprimarea plenară a unei idei, ci o realitate a societății noastre: democrația creației, democrație ce nu se mai exercită azi doar în limitele ideii că minerul, excavatoristul, țărănul au acces la bunurile spirituale ori că este el însuși creator în orele libere. Creativitatea, dimensiune specific umană, și-a asumat și coordonata schimbului de valori și a condiționării lor reciproce. Creativitatea avînd în vedere condiția umană implică participarea deplină, conștientă și responsabilă a fiecăruia la proiectul și împlinirea proiectului omului nou. Pentru oricine cunoaște țara și oamenii țării prezența în sala Congresului a unui brigadier alături de un scriitor, a unui director de casă de cultură alături de un compozitor, a unui pre-

ședinte de cooperativă agricolă lângă un artist plastic înseamnă imaginea reală a spiritualității românești de azi, pentru că, așa cum arăta în cuvîntul de salut adresat congresului tovarăsa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, „Pornind de la unitatea dialectică dintre forțele de producție și conștiința socială, partidul și statul au creat și creează toate condițiile pentru ca, odată cu creșterea și modernizarea bazei tehnico-materiale, să se dezvolte puternic învățămîntul, știința, cultura, să fie întărită continuu întreaga activitate politico-educativă, de formare a omului nou, înaintat, cu un larg orizont de cunoaștere și înțelegere — constructor conștient al socialismului și comunismului.”

Democrația creației

ESTE cu totul firesc ca nu o mină de oameni să gîndească, să dezbată problemele artei, culturii, educației, de vreme ce 220 de milioane de spectatori urmăresc anual spectacole de film, teatru și muzică, tirajul anual al publicațiilor, ziarelor și revistelor este de 1 538 milioane exemplare, funcționează în țara noastră 7 968 de cămine culturale, 284 de case de cultură, 266 de cluburi, 21 908 biblioteci, 432 de muzee, 150 de teatre și instituții muzicale. Democrației creației i-a fost asigurată o bază materială sigură și bogată. Această democrație a fost îndelung și temeinic pregătită. Participarea largă și activă a maselor populare la desăvîșirea procesului dialectic de perfecționare a ființei umane — dă dimensiunea reală a profundității spiritualității românești. S-a instituit, am putea zice, o stare de emulație spirituală, o stare în care oamenii nu mai vor, nu mai pot să se mulțumească cu cele învățate cîndva. M-am întîlnit cu un tînar a cărui ascensiune am urmărit-o o vreme atunci pentru că drumurile noastre se intersectau ba într-un punct al țării, ba în altul. Am vrut să ne vedem, să mai stăm la o vorbă mai pe îndelete, dar nu din impolitețe ci cu mare părere de rău și cu o bucurie abia reținută mi-a destăinuit că-i foarte prins, l se apropie sesiunea de examene. Ar fi putut, mă gîndeam eu, să se fixeze bine pe post și să-și vadă așa cum știa el — și vă spun că știa bine — de cele pe care le-avea de făcut. Apoi, mi-am retras gîndul și-am zis: ar fi putut? Răspunsul l-am aflat și în notele cu care albăstrisem carnetul de însemnări. „Combinatul siderurgic de la Galați, spunea reprezentantul oamenilor muncii de acolo, tovarășul Ion Tănase, prim-secretar al Comitetului de partid al Combinatului, este un edificator rod al politicii înțelepte a partidului de industrializare a țării. Această cetate a oțelului românesc care și-a configurat pro-

filul în ultimii 17 ani și în care-și desfășoară activitatea peste 47 000 de oameni ai muncii, arată cît se poate de limpede netemeinicia unor insinuări de peste hotare potrivit cărora poporul român nu ar avea vocația construcției.” „Ne-a produs o mare satisfacție faptul că la recenta Plenară a Comitetului Central au fost reafirmate cu pregnanță rolul și importanța agriculturii în cadrul economiei naționale, imperatiile majore ale noii revoluții agrare, subliniindu-se necesitatea îmbunătățirii muncii de formare a omului nou la sate, cu o înaltă pregătire profesională și politică, cu o atitudine înaintată față de muncă și avuturile obștesc, capabil să facă față complexelor sarcini și exigențe care se pun astăzi în fața agriculturii.” (Nicolae Mihăilă, primarul comunei Gheorghe Doja.) „Sensul acțiunilor noastre a vizat cu consecvență formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor, stimularea gîndirii lor creatoare, participarea permanentă a tuturor locuitorilor satelor la rezolvarea problemelor ridicate de noua dinamică a vieții” (Gabriela Țărină, director al căminului cultural din comuna Topraisar).

Așadar, dovezi ale vocației de constructor al marilor giganți industriali care nu s-ar fi putut realiza și care nu ar putea funcționa la parametrii ceruți de exigenta vreme pe care o trăim fără cultură, resurse importante în afirmarea plenară a personalității umane la sate cu convingerea fermă că ridicarea calificării profesionale este o necesitate. Impusă de realitate, încrederea în capacitatea creatoare a omului, în puterea lui de a rezolva dinamicele probleme ale vieții. Ar fi putut, așadar, cunoștința mea să nu se racordeze ritmului în care trăiește și la care participă? Fără îndoială — nu.

Calitatea în orice domeniu presupune cultură

PĂRȚILE a căror executare presupune un volum sporit de pricepere, răbdare, tenacitate și curaj constructorii le-au numit lucrări de artă. În limbaj tehnic ele desemnează ceva foarte precis și sînt cîteva (printre care ecluzele, podurile, barajele, anumite racorduri). Dar l Dacă e să ne imaginăm acum Canalul străjuit de două ecluze, cîteva poduri punînd în legătură malurile, șalupele lunecînd pe banda albastră, nu se constituie această lucrare în întregime ca operă de artă? Dacă aflăm că fiecare baraj construit în țară este un unicat, nu îndeplinesc ele o condiție a operei de artă? Dacă în liniștea unui cîmp funcționează în premieră pe țară și în concepție și

realizare proprie un sistem automat de supraveghere a sondelor nu poate avea instalația, statuat de operă de artă? Complexitatea, unicitatea și semnificația lor profund umană le oferă acest drept. Este lesne de înțeles că un autor al unei astfel de opere de artă va recepta în profunzime o altă operă de artă, că, reciproc fiind și ea adevărată, un autor al unei opere de artă de pe tărîm artistic va putea citi cu acuitate și mult înțelegere sensul umanist al unei alte opere de artă, chiar dacă nu-i din domeniul său. Este acesta numai unul din sensurile ce se degajă din cerința secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a înțelege că în toate domeniile de activitate calitatea cere cultură, pregătire, temeinicie, talent. În alt sens poate fi și un răspuns celor ce s-ar teme că prea marea cuprindere culturală, că participarea maselor direct și activ la făurirea culturii ar conduce la simplificări păgubitoare. Tocmai prin exigența sporită față de calitate (calitate imperios cerută în toate domeniile de activitate umană) crește profesionalizarea. În vremea în care mintea omului pătrunde tot mai în profunzimea lucrurilor este ridicol să te sperii de „neînțelegeri”, de perspectiva simplismului sau de viză șablonardă. Sigur, codurile de comunicare-receptare sînt diferite de la un domeniu la altul. Deși nu se poate vorbi despre inexistența „unei limbi comune” tocmai în acest secol în care multe speranțe se pun în cercetările interdisciplinare ajută să se lumineze reciproc domeniile extreme. Nu-i numai o curiozitate umană, nu-i numai o încercare, ci-i chiar o impunere dictată de complexitatea realului. Cunoașterea umană sondează noi și noi profunzimi și la sporierea zestrei de cunoștințe, lată, sînt chemate toate activitățile omului să-și aducă contribuția. „Trebuie să pornim permanent — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — de la faptul că educația politică și ridicarea nivelului de cultură presupun o totalitate multilaterală de cunoștințe din toate domeniile economico-sociale, însușirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, naționale și universale. Constituie o dovadă a unei înalte culturi realizarea unei producții de înaltă calitate, atît din punct de vedere tehnic, cît și estetic! Constituie un act de înaltă cultură realizarea unor noi descoperiri, perfecționarea tehnologiilor, impulsionearea activității de cercetare în toate domeniile!”

Am putea aduce ca temei numeroase exemple de previziuni științifice ale artiștilor, după cum am putea invoca deschiderea pe care au primit-o artele în urma descoperirilor științifice. Dar, și într-un caz și în celălalt, se cuvine a spune că s-a simțit nevoia, că se simte azi mai mult ca oricînd nevoia unui climat favorabil receptării, difuzării, asimilării noului, fie că el apare în electronică, automatizare, pictură sau poezie. Starea revoluționară se opune staticului, mulțumirii de sine, individualismului. Coordona-

le morale ale omului nou, așa cum sint ele strălucit prezentate de secretarul general al partidului, oferă minunate condiții de împliniri umane.

Cultura și pacea

CIVILIZAȚIA, cultura, bunurile materiale deopotrivă și bunurile spirituale au avut, au și vor avea mereu nevoie de pace. Au imperioasă nevoie de pace spre a se contura în deplină armonie cu nobilele idealuri umane, necontorsionate de spectrul amenințării, distrugerii, înfringerii. Au imperioasă nevoie de pace spre a se împlini ca aspirații și necesități ale omului, deschis către universul lumii construite de el, lume pe care și-o construiește cu gândul ca ea să dăinuie.

Prin analiza strălucită a complexului de factori ce contribuie la ridicarea spirituale în viitor a poporului nostru, prin mărețele obiective propuse, ca și prin pledoaria convingătoare plină de argumente realiste în favoarea păcii, cel de-al doilea Congres al educației politice și al culturii socialiste s-a impus în conștiința noastră și ca o imensă manifestație pentru viață, pentru pace pe planeta noastră. Președintele țării a relevat acum, ca și în alte rânduri, necesitatea cooperării între țări și popoare, necesitatea schimburilor de valori în folosul tuturor oamenilor. Relațiile de încordare, de suspiciune, relațiile în care se folosește forța sau se recurge la amenințarea cu forța sint anacronice într-o lume rațională, într-o lume ce-și mai visează viitorul, ce-și face proiecte, într-o lume în care se mai nasc copii. „În activitatea de adâncire a cunoașterii reciproce, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, de întărire a prieteniei și colaborării dintre popoare, cultura și arta ocupă un loc important. Se impune să acționăm în așa fel, încât, prin dezvoltarea colaborării internaționale și în acest domeniu prin activitatea consacrată largirii cunoașterii peste hotare a creației literar-artistice și culturale a poporului nostru, să contribuim la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre popoare, la cauza generală a făuririi unei lumi a prieteniei și conlucrării pașnice”.

„Literatura patriotică, rostea un poet, este partea nesingeroasă a războiului nostru de independență.” Cultura este modul nostru zilnic de a crede în frumusețea și tăria vieții, în raționalitatea ființei umane. Cultura nu s-a pus niciodată în slujba distrugerii, ea n-a instigat la distrugere și n-a propovăduit ura. Ea și-a avut mereu ca nobil țel perfecționarea ființei umane. Căci numai dintr-un prea plin de iubire pentru existență și pentru om au putut lua ființă și dăinui valorile spiritualității umane. Este ceea ce acest al doilea Congres al educației politice și al culturii socialiste a dovedit-o, dar, mai presus de orice, a consacrat: încrederea nestrămutată în talentul, hărnicia, inteligența poporului român chemat să-și făurească prin puteri proprii un destin fericit

Constantin Stan

Drapelul tricolor

De cînd ne știm, drapelul tricolor
Îngemănează-n el temei de țară
Purtat în inimi cu nestinsul dor
Din care toți urmașii se-ntrupară.

Un ROȘU care nu e numai singe
Ci flacăra înaltă cutezînd,
Un vis incandescent ce nu se stinge
Și arde-aici, pe românească pămînt.

Un GALBEN care nu-i doar lan de griu
Ci soarele întreg și pur și dens,
Lumină din privirile ce știu
Temeiuri zborului să dea și sens.

Și-ALBASTRU care nu-i doar cer senin
Ci gînd sculptînd coloane infinite
Spre piscuri de-împliniri care devin
Izvor de alte visuri făurite.

Și roșu-dragoste și galben-rază,
Albastru-zbor în inimi se unesc
Și țară și popor se-ngemănează
În tricolorul nostru românesc.

Viorel Cozma

Floarea cu petale

în formă de inimă

Am crescut o floare
în grădina de miresme-a țării,
o floare cu petale albe
în formă de inimă,
cu nume alinător
ca un dor :
PACE...

Stoluri de porumbei
zboară-n azur pe deasupra grădinii
fluturîndu-și aripile de nea
peste floarea-mbătăta de soare,
vîntul îi poartă în largi volute parfumul
către zările lumii.

Prieteni,
ocrotiți cu răsufierea și dragostea voastră
imaculata, tandra floare
dătătoare de speranțe și visuri,
să nu lăsăm
brumele-ciumele s-o atingă,
norii croncănitorilor corbi s-o umbrească,
grîndinile de foc și cenușă s-o nimicească.

Să strîngem la piept
și să-ncălzim la văpaia inimilor noastre
floarea aceasta cu nume alinător
ca un dor,
ca o boare de mai,
ca un cîntec pe plai...

Ion Segărceanu

Sorin TITEL

Tînăra soție

UN singur bloc, (și unul doar cu patru etaje), și e de ajuns ca să ne dam seama cât de puțin seamănă oamenii între ei! Să încercăm să așezăm în centrul acestui mic univers — univers alcătuit din oameni atât de diferiți (ne place, deci, să privim imobilul cu pricina ca pe un mapamond în miniatură), să încercăm s-o punem pe mama, care nu s-a deslipit de lingă fereastră și nici n-a terminat de cirpit ciorapii. Să așteptăm, uitându-ne la ea cu multa dragoste, să-l termine de cirpit, să urmarim cum rupe ața cu gura (are dinți albi și sănătoși de femeie tînăra) și cum după ce așează cutia cu nasturi, papioți și ace de cusut într-un sertar al bufetului, intră în dormitor să-și trezească „bărbații” (îi place să le spună așa, folosind acest singur cuvînt încercat de toată tandrețea).

Soțul, deja treaz, în chiloți și maiu, stă pe marginea patului, se freacă la ochi, face eforturi să se trezească de-abinelea. Dă să-și tragă, căscind îndelung, ciorapii în picioare. „Lasă-l pe ăia, îi spune mama. Îți dau alții curați. Ar fi trebuit să-ți schimb și rufăria de corp. Fac spălătură mare...”. „Vezi ce face ăla micu, îi spune el cu o voce somnoroasă și continuînd să caște. I-am spus nu știu de cite ori să se scoale. Poate pe tine te ascultă. Eu văd că nu mă pot înțelege cu el...”. „Trebuie să repeți poezia”, îi spune mama cu o voce categorică și severă care nu suferă contraziceri. „Aia e poezie!” se revoltă Marcu trăgîndu-și înfrigurat plapuma pînă sub bărbie. „Ascultă tată: Și Ion e cuprins de sudori / Cînd îi spune, satul deputate...”. „Lasă tu critica și pune-te mai bine și-o învață” îi spune tatăl în timp ce se-și trage cu un gest rapid și sigur pantalonii.

Gîndul la poezia care nu se lasă memorată decît cu mari eforturi, îl obligă pe Marcu să sară din pat. Nevoi foarte prezente îl determină să dea buzna în baie. După un timp se aude apa de la closet. „S-a terminat pasta!”, strigă băiatul din baie. „Am vrut ieri să cumpăr pastă de dinți și nici lame de ras nu mai am”, spune tata și-și trece mina peste barba nerasă și aspră. „Nu ți-ai luat lame săptămîna trecută?” întreabă mama. „Ba da, recunoaște tata, dar nu-s bune de nimica. Marfă proastă. M-am tăiat cu ele, nu ții minte?” „Eu pînă mă hotărîsc să iau un lucru, îl întorc pe-o parte și pe cealaltă de o sută de ori”, începe mama să-l cicălească...

Pînă în clipa plecării discuția continuă în același fel și pe teme oarecum asemănătoare. Mama îl ajută pe Marcu să-și încălzească bocancii și ca de fiecare dată piciorul sting intră foarte greu. („Sînt prea mici, dragă, spune tata, nu m-ai ascultat cînd ți-am spus să-i luăm cu un număr mai mare!”). Tot trăgînd de ei au obosit amîndoi, atît mama cît și Marcu — și transpirați, răsufînd din greu, se așează pe lada cu încălțăminte veche din bucătărie. „Mai pune-l odată să spună poezia, înainte de a pleca”, e de părere tata. „Las” c-a spus-o destul, o știe, numai să n-o uite pînă ajunge la școală”, spune mama și izbucnește în ris. „De ce rîzi?” o întreabă soțul intrigat. „Cum să nu rîd, spune mama, în viața mea nu mi-a fost dat să aud o poezie atît de timpuriu! Eu n-aș fi fost în stare s-o țin minte, dacă aș fi fost în locul lui. Și mie — își aminteste ea — mi-au plăcut poeziile. Știam «Mama» și «El Zorab» pe de rost. Cred că nici acum nu le-am uitat, dacă mă concentrez puțin...”. „Bine, bine, spune tata, ai să ni le spui cînd ne întoarcem de la școală. Trebuie să plecăm chiar acum, altfel întîrziem”. „Nu întîrziată, spune mama uitîndu-se la ceas. Am avut cu grijă să-l pun cu zece minute înainte. E abia opt fără douăzeci...”. Plecară amîndoi, tatăl și fiul, spre școala care nu se afla la prea mare depărtare de casa lor: după ce-o cotești pe strada principală, în cîteva minute ai și ajuns. În dreptul școlii se despărț: tata se îndreaptă spre școala veche, unde se află clasele mici (tata e învățător la clasa a treia) și Marcu spre clădirea nouă a școlii, construită doar de un an de zile, unde se află clasele ciclului doi...

Mama își începe ziua ei obișnuită de femeie „casnică”: trebulînd prin bucătărie, spălînd rufe, pregătînd mîncarea pe aragaz. Un aragaz micuț, cu două ochiuri, încît uneori mama se folosește și de primusul vechi și afumat pe care tata nu poate să-l sufere. Simtea după mirosul de petrol, că a fost iarăși folosit

primusul cu pricina și începea cearta. „Am să ți-l arunc pe fereastră într-o bună zi”, îi spunea el mamei furios. În ciuda tuturor amenințărilor și protestelor ea continua să-l folosească. Mai ales cînd se hotărî să facă de mîncare pentru mai multe zile, nu putea să nu se „agăte” un pic și de primusul cel urît mirositor. Avea grijă să-l facă nevăzut cu mult înainte de întoarcerea tatii de la școală. Deschidea larg ferestrele, doar că mirosul era mult prea penetrant, nu dispărea, cu una cu două. De cum intra în bucătărie, tata își dădea imediat seama că iarăși s-a folosit primusul. „Văd că tot la sărăcie tragi”, îi spunea el supărat. Primusul îl aducea aminte de primii ani de după război cînd obiectul acesta urît mirositor și producător de fum, nu lipsea din nici o bucătărie. Pe astfel de primusuri — mai mult sau mai puțin afumate decît cel folosit de mama — se fierbeau vîșnicele supe de cartofi și de roșii, fasolea sau varza, precum și macaroanele, hrana zilnică a fiicăruia. Mirosul primusului — fila deobicei — se amesteca adesea cu cel al mîncării prinse pe fundul cratiței, amestec atît de neplăcut încît reușea, oricît ai fi fost de infometat, să-ți taie pofta de mîncare! Tata parcă și vedea plutînd prin bucătărie fungeii de la primusul care „fila”, așezîndu-se, asemeni unei ninsori negre și rău prevestitoare, peste tot, pătrunzînd (spunea tata cu disperare) pînă în adîncul sufletului. Într-adevăr, fungeii aceia îi găseau cînd și unde nu te așteptai, în laptele fierd din ceașcă sau în batista cu care țiți ștergeai nasul, noaptea în pat pe fața imaculată a pernei — cine ar putea să spună cum de-au reușit să ajungă pînă acolo? — sau în dulceața de vișine, rămîndu-se pe limbă după ce gustul acrisor al vișinelor a dispărut, ascuțiți ca o pîltură de fier, lipîndu-se de cerul gurii, un adevărat coșmar! Primusul îl amintea tatei, de asemenea, de cozile la petrol, din diminețile întunecate și friguroase de iarnă. De zarva gospodinelor care, așteptîndu-și rîndul, își spuneau păsările și izbucneau în ris din cînd în cînd la cite o glumă mai pipărată.

AU FOST într-adevăr anii aceia, cei dinții ani de după nunta mamei, cei mai frumoși din viața ei? Da, în privința asta nu mai există nici o îndoială! Dar de ce anume? Iată o întrebare căreia i s-ar putea da cu greu un răspuns mulțumitor. Din ce pricină, adică, ori de cite ori mama încerca să-și amintească de acele zile de demult (cu timpul, o ușoară ceață reuși să mai ștergă din contururi, întîmplările de atunci pierzîndu-și din claritate și limpezime) inima ei începea să bată cu putere și cu emoție, iar sufletul i se umplea de o foarte proaspătă bucurie... Nu toate fuseseră, doar știm bine, chiar atît de vesele și de frumoase, — erau ani grei, ani de inflație (să ne amintim: te duceai la oraș cu sacul plin de bani și ceea ce căpătai pe ei încăpea într-o geantă) și totuși erau ani minunați, și nimic nu va putea umbră strălucirea veșnică a acelor zile de neuitat!

Mama reuși să se obișnuiască de-acuma să poarte ochii veseli și înflorate, pantofii cu tocuri înalte n-o mai stînjeau ca în primele zile cînd îi încălțase, dimpotrivă, îi purta cu o anumită grație, legîndu-se ușor în mers, iar de ziua ei primi de la tata o pălărie splendidă de culoarea griului copt, cu boruri largi cum se purta pe acele timpuri. Îi stătea bine cu pălăria cea nouă, o făcea să nu mai arate atît de copilă, să fie într-adevăr o doamnă, soție de învățător! O vulpe întreagă, cu coadă cu tot, îl împodobeau paltonul nou-nouț (bunicii lui Marcu vînduseră un porc gras ca să l-i poată cumpăra), o vulpe cu părul înspicat, înfășurînd, protector, gîtul subtil al mamei, un gît grațios ca de lebădă. Se învățase să poarte ciorapi de mătase, (chiar dacă nu de cea mai bună calitate, ce se putea găsi pe acele timpuri), și era mereu atentă nu cumva să l se tragă un fir... Am greși însă dacă ne-am imagina-o doar în rochia ei de mătase naturală plisată mărunt (pliuile plecau de sus, de la guler, și se desfăceau, ca o adevărată corolă, la orice mișcare mai bruscă, încît comparația cu o floare nu era de fel exagerată!). Căci lat-o pe mama, legată cu un șorț în față, îmbrăcată într-o rochie modestă de celofibră (de învechit, nu avusese cînd să se in-

vechească), bătînd cu nădejde covoarele — ba chiar cu un anumit entuziasm, cu o anumită bucurie de vreme ce e atît de îmbujorată la chip. S-a urcat, desculță, pe pervazul ferestrei, șterge cu un mototol de hirtie geamul murdar sau spală pe jos cimentul din cămară și dușumelele din dormitor sau pe cele din sufragerie...

S-o urmărim (chiar dacă n-am fost de față, ne-o putem închipui) vopsînd credențul din bucătărie — într-o mină ține pensula și în cealaltă bidonul cu vopsea. Îl cercetează cu o privire critică și strîngînd din buze — semn la ea de mare concentrare — nu cumva să fi rămas vreo multe ori vreun colț nevopsit. Aplecată deasupra plitei din bucătărie, plită veche, dar mama are de gînd s-o facă să arate ca nouă, freacă de zor, și s-a înegrit pe frunte și pe nas cu funingine. Trage singură (tata e la școală și nu are cine s-o ajute) de patul din dormitor: vrea să schimbă locul mobilierului: cînd tata o să intre în încăperea aproape că n-o s-o mai recunoască! Tot mama e tînăra femeie care sapă în grădină cu o săpăligă — a cărei coadă nu e numai prea scurtă ci și subredă, răsădînd trandafiri. A stat prea mult timp aplecată și o dor șalele, se îndreptă greu, ca o femeie în vîrstă, și, cu minile murdare de lutul lipicios, se uită la soare să vadă dacă mai e mult pînă la asfințit, dacă are prin urmărire timp să termine de pus toți trandafirii în pămînt. În după amiezele tirzii de vară ia cu o lingură de lemn spuma de pe dulceața de caise sau de zmeură și la începutul fiecărui trimestru dă cu motorină pe jos (nu-l place de fel mirosul motorinei și după ce termină și cu treaba asta o doare întotdeauna capul) în cele două săli de clasă ale școlii (pentru că George, omul de servici al școlii, umblă tot timpul beat și cineva trebuie să facă și treaba asta). Tot ea spală, bineînțeles, și scutecele lui Marcu într-o albie mică plină cu clăbuci de săpun...

Faptul că muncește pînă cade frîntă de oboseală o determină oare să fie mai puțin fericită? Fără îndoială că nu, ci e destul să facem puțină liniște ca s-o auzim (în timp ce bate covoarele) cîntînd cu vocea ei frumoasă de alto (voce cu care îl secunda pe tata pe la petreceri, zîmbind ușor rușinată de atîta îndrăzneală) romane vechi și ușor trăgănate, contras-tînd cu ritmul sacadat al bătătorului. „Frumoasa mea cu ochii verzi / Ca două mistice smaralde” (cînta mama o romanță ceva mai nouă care-i plăcea teribil) și cîntecul plutea prin odaia în care toate lucrurile erau întoarse cu susul în jos și cu josul în sus, ieșea prin ferestrele deschise. În zilele acestea marea curățenie de primăvară e în toi și mama trebuluiește cu atîta rivnă și plăcere încît nu simte nici urmă de oboseală; o clipă nu-i stau miinile sau picioarele și singura su-părare intervine doar atunci cînd, din ne-băgare de seamă, sau din prea mare grabă, sparge cite ceva, de pildă splendida vază de porțelan din sufragerie: a așezat-o, grăbindu-se nevoie mare, pe un colț al bufetului și cînd s-a ridicat de jos a atins-o doar un pic cu cotul, destul însă ca vaza să alunece pe podele și să se facă țîndări. Cu ochii plini de lacrimi ce picură pe dușumelele făcute lună strop cu strop — adună cioburile mărunțele în fărâș și după ce le-a adunat pe toate, nu se mai poate stăpîni, izbucnește în plîns, hohote și sughituri din cele grele — i-a trecut și cheful de lucru, nu mai are spor de fel și cu ochii roșii și umflați îl așteaptă pe tata neștiind la început ce hotărîre să ia: să-i spună sau să nu-i spună, și chiar dacă se hotărîște să-i ascundă totul (tata nici nu-l chiar atît de atent — se consolează ea — ca să observe din primul moment dispariția vazei) cînd îl vede intrînd pe ușă senin, fărî să bănuiască nimic, nu se mai poate stăpîni, lacrimile țîșnesc din ochi ca dintr-un izvor (chiar dacă a avut grijă ca înaintea sosirii lui să și-l spele, să si-l tamponeze cu o batistă, ca să nu se observe cît de mult a plîns). Așa că iese totul la

liveală, nimic nu mai poate fi ascuns: tata o întreabă de ce plînge, iar ea nici nu îndrăznește să-i spună dintr-odată „nenorocirea”. Tata stărnite, presează cu întrebările pînă cînd cuvintele țîșnesc de pe buze umflate de atîtea lacrimi. „S-a spart vaza de cristal”, spune jeliindu-se de-a binelea, ca după mort.

Uneori reușește, totuși, să se prefacă și să nu spună din primul moment chiar totul. Și cînd tata o întreabă ce se întîmplă („Parcă nu se vede de la o poștă c-ai plîns, îi spune el, hai nu te mai prefăce, știi că eu te recunosc de îndată, oricît ai încerca tu să te ascunzi!”), născoceste o minciună oarecare, prima care îi vine în minte: „Mi-a căzut piulița pe degetele de la picioare, minte ea, și m-a durut...” și tata îi ridică ușor bărbia cu mina și o obligă în felul ăsta să i se uite drept în ochi: „Nu ți-a căzut nici un fel de piuliță pe picioare, îi spune el, mai bine spune-mi odată, nu mă mai duce cu vorba. De ce umbli cu tot felul de subterfugii?” o întreabă el și atunci mama văzîndu-l atît de grav și de serios — și pe deasupra folosînd cuvinte radicale cum ar fi cuvîntul „subterfugii” — nu se mai poate stăpîni, izbucnește din nou în plîns și spune în sfîrșit totul: „Am vrut să termin măcar bucătăria, pînă vîi tu, îi mărturisește, și m-am grăbit foarte tare. N-am fost atentă și din pricina asta s-a spart!” recunoaște ea în mod autocratic. „Lasă, nu mai plînge”, spune tata, cam cu jumătate de gură, însă, pentru că spargerea respectivului obiect l-a atins și pe el, nu l-a lăsat întrutotul indiferent... „Nu-i nici o pagubă”, spune și cuvintele lui nu sună chiar convingător, lucru pe care mama îl observă, așa că începe din nou a boci „Cum să nu fie, spune printre lacrimi, crezi că nu sînt conștientă, îmi dau seama cît e de scumpă o asemenea vază, cine știe cînd o să ne mai putem cumpăra alta în loc”. „Las”, că putem noi trăi și fără vaza ăia!”, spune tata eliberîndu-se în sfîrșit de orice urmă de părere de rău, revenîndu-și aproape complet, depășînd adică „șocul” veștii atît de puțin plăcute. „De vreme ce-ai spart-o, n-o mai putem lipi la loc, așa că nu are rost să plîngi”, vine el cu argumente dintre cele mai firești și mai logice, dar care nu au totuși nici un efect asupra mamei de vreme ce continuă să bocască. „Mal bine mi-ai da să mîncînc, că-s rupt de foame!” spune tata și abia la vorbele astea ale lui, mama începe să-și revină, să se reîntoarcă din lumea întunecată a durerii ei după vaza pierdută pentru totdeauna, la treburile ei de fiecare zi, la datoritiile de soție, care nu are dreptul — orice s-ar întîmpla! — să-și țină soțul flămînd. În timp ce pune mîncarea pe masă își uită durerea, dar priveliștea cioburilor aruncate în găleata de gunoi o face să-și aducă aminte din nou și să izbucnească iarăși în plîns. „Cît am fost de prostuță — își spune mama privîndu-se retrospectiv, totuși am știut să fac față și să mă descurc!” De fapt îi place să-și amintească de primii ani de după mîrîtișul ei. O face fie cu mirare, fie cu în-cîntare și anumite întîmplări din acele timpuri o determină să izbucnească în ris, să nu se mai poată stăpîni. Tare mai eram nepricepută și copilăroasă! își spune ea. Au trecut niște ani buni, dar nu atît de mulți, încît mama să fie cuprinsă de melancolie sau să tinjească după vremurile de atunci. Pentru că mama e și acum o femeie foarte tînăra. N-a împlinit vîrsta de treizeci de ani. N-a renunțat la obiceiul de a spune cu un an mai mult decît anii pe care îi are în realitate. Sună că are douăzeci și nouă, cînd noi știm că are doar douăzeci și opt! O femeie, deci, de douăzeci și opt de ani, încă tînăra și frumoasă, stînd în fața ferestrei blocului de pe strada Narciselor, într-o dimineață de iarnă. Uitîndu-se la cunoscuții din bloc, urmărindu-i de la fereastră, cu privirea, cum străbat curtea începîndu-și ziua lor obișnuită.

(Fragmente de roman)

Premiul „României literare” la Concursul de poezie „Sub flamuri de partid biruitoare”. Costești. 1982

Cornelia David

■ Născută la 19 septembrie 1952 în jud. Bihor. În prezent lucrează la I.C.S.A.P. Hunedoara. A debutat în revista „Orizont”. A colaborat la revistele: „Orizont”, „Tribuna”, „Astra”, „Ritmuri”, posturile de radio Cluj-Napoca, București, ziarul „Drumul socialismului”. Este antologată în volumul colectiv **Privind prin Flacăra** — 1981, editat de Cenacul „Flacăra” al scriitorilor din Hunedoara.

Poem

Albă singurătatea stelei
luminează-n apa riului verde
prin care treci
doar odată
cu flori de măsline —
rînilor ard
și adevărul niciodată
nu-l poți depărta
din oglindă...

Cuvîntul...

Acel
fir de iarbă țîșnind
din osul vină al pietrei,
verb înflorînd curat,
singe galopînd
prin pintecul lumii,
arc de pasăre vibrînd
de la inimă, la inimă.

Tudor OCTAVIAN

Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai

DRUMUL spre cantonul silvic e desfundat mai tot timpul anului. Autoritățile urcă rar pe aici. Cînd se iveau vreo problemă, coboară în sat pădurarul.

Dar ce probleme să fie cu Mihai? Pădurea crește în voie, de furat se fură cu măsură, inspectorii se aleg, cînd vin, cu o halcă de vinat ori cu un bidon de miere și, ce-i mai important, nu există om să-i jindiască postul.

Mihai e la bucătărie, întins pe-o lavă. Ține ochii închiși, și-a pus mina dreaptă sub cap și ascultă ce se zice la radio. Adesea adoarme și așa, prin somn, la aminte la ce se petrece prin lume, pe unde e război, care e tendința romanului modern, în ce județe s-a încheiat culesul griului, cum se angajează textilistele din Buhuși să încheie planul în octombrie, ce vrea consiliul bătrînilor din insulele Seychelle și altele.

Sub laviță, o jăvră de cîine, cu blana căptușită de purici și scaiet, scheună, din cînd în cînd, ca la o chemare duioasă. Se dă la radio un concert pentru trometă și orchestră, se aude cîinele scheunînd, se dau cotele apelor Dunării, jăvră scîncește îndelung, vorbește un academician despre factorii de risc în acțiunile psihomotrice, potaia geme și pufnește, minute în sir.

Sub fereastra bucătăriei, nevasta cea solduroasă a lui Mihai se odihnește la umbră, răsturnată într-un fotoliu pat tip Mirela II, slinos și cu arcurile străpungînd pe alocuri sofa. Are în poală o ulciică plină cu miere neagră și viscoasă și o coajă de piine. Din casă răzbate vocea gravă a crainicului care anunță un nou succes al constructorilor hidrocentralei de la Bortă, și anume depășirea cu două sute treizeci la sută a planului trimestrial de arocamente. Găinile ciugulesc fărîmiturile din preajma fotoliului și se obrăznicesc să-l fure din piine. Femeia înmoaie coaja în miere și, printr-o mișcare dibace, obține un cocoloș cleios pe care-l trimite drept în cerul gurii. Are piepții sortului nișîți cu miere, pe puful gîlbui ce-i iese de la o vreme în bărbie strălucesc boabe mici de miere, preșurile i se lipesc de călcie cînd merge să-și umple ulcica, clănțele sint lipicioase, muște cu aripile grele roiesc deasupra canistrei cu miere uitată după usă cu capacul deschis, casa e plină de albine, Mihai alungă cîte o albină bezmetică, ațîțată de dulceața petelor întunecate de pe masa groasă de stejar.

Prin fața femeii trece acum Mihai,

sluga, clătîindu-se din cauza celor două găleți cu țărițe fermentate în laurt pe care le cară la porci.

— Mă, Mihai, strigă Mihai, stăpînul, pe unde dracu umbli tot timpul, mă?

Mihai, sluga, are treisprezece ani. E un copil vinos și zdrențuros, încălțat cu niște cizme de cauciuc de-ale stăpînului.

— Pe unde-ai rătăcit vitele, mă? întrebă stăpînul fără să se urnească din pat.

Mihai, stăpînul, are tonul omului ce controlează întotdeauna situația, dar care-și stîrnește slugile fiindcă trebuie să i se simtă autoritatea. Oamenii vin din sat să-i muncească fără să fie chemați. Taie și orînduiesc lemnele pentru iarnă, aduc finul și-l fac clăie, culeg, cînd vine vremea, porumbul, scot cartofii și-i pun frumos în beci, scutură prunii și fierb țuică.

— Mă, spune stăpînul toamna, parecă pe tine nu te-am zărit anul aista.

Tăranul se străduiește să ridă, dar nu prea zgomotos, ca să se vadă că apreciază umorul stăpînului.

— A fost muiera, spune el. A bătut înul.

— Aha.

Apoi:

— Cum, mă, strîlita aia e a ta?

Om, firește, ride mai puțin strimțorât. E, carevasăzică, în vederile lui Mihai la lemne. În alte locuri te descurci mai ușor cu furatul. Aici, însă, la Vinerea Mică, drumul e unul singur din pădure în sat și trece prin fața cantonului.

Cînd se discută de Mihai, nu se gîndește nimeni la slugă. Băiatul e al unei femei văduve. Mai are cinci frați mici. Maică-sa îl trimite să-și caute un rost la casa pădurarului. Mihai, stăpînul, nu-i laom. De fapt, nu se interesează de nimic. Cînd pleacă seara acasă, femeile iau brînză, ouă, cartofi. Nu le controlează nici Mihai, nici nevastă-sa.

— Să mai lăsați și prin oale, zice în urma lor grăsună lui Mihai cu fălcile înclate de miere.

Pe Mihai, stăpînul, și pe femeia lui cu solduri mari nu-i miră nimic. Iarna urmează toamnei și vara primăverii, stupii dau miere de două și de trei ori pe an, vitele se hrănesc singure, din zecile de pui, ce ies din ouă în aprilie și mai, tot mai rămîn nemîncați de vulpi jumătate, laptele merge la porci, carne e și pentru fiare și pentru oameni din belșug, dacă te sature de smîntină pui ciuperici la grătar, la oraș n-au mai fost de vreo douăzeci de ani. Oare există orașe? Oare tot ce se spune la radio există cu ade-

vărat? Nu-i nimic de mirare. Toate sînt la locul lor. Viața la canton pe oameni îi cam sperie. Stăpînul moaie cu aparatul de radio lîngă obraz, nevastă-sa se indoapă. O dată sau de două ori pe an Mihai, stăpînul, are niște draci și dispare de acasă mai multe zile. Prin păduri umblă fel de fel de muieri după smeură și afine. Uneori, Mihai se întoarce la canton cu un ochi vinat sau cu un umăr spîntecat. Cînd se apropie ploile toamnei și cite o rafală spață fagii și aerul se umple de miros și de răcoare parfumată, puiul de căprioară crescut de mic în țărul din spatele casei începe să fugă și să se izbească de garduri înnebunit de dorul pădurii, iar Mihai se ridică și el din așternut și nările uscate încep să-i tremure.

— V-a venit, mă? spune zeflemitor nevastă-sa, în timp ce aparatul de radio, răsturnat la picioarele patului, transmite noi succese ale constructorilor barajului de la Bortă.

E tirziu, vacile umblă bezmetice prin poiană ori peste deal, cu ugerile cînd mulse, cînd nemulse, laptele le siroiește din țîțe, găinile sar în iese să ouă sub botul calului, minjii au botul plin de gălbenuș. Vulpea vine pe lumină și fură rate, iar sub laviță jăvră schelălăie. Mi-roase a vită nădușită și a iarbă strivită în picioare, în grajduri gînoii dospește, în paie din pod zeci ori chiar sute de ouă putrezesc și încep să pută. Taurul a vîrșat un bidon de miere și scutură din cap înnebunit să scape de muște și de albine, un godac scurmă întăritat la un sac cu mălăi.

— ...În esență, spune o voce foarte emancipată — și Mihai, stăpînul, întinde mina și deschide la maximum aparatul de radio — solipsismul este consecința logică necesară a oricărui idealism subiectiv...

Iar Mihai, sluga, nu-i și nu-l.

— Mai strigă-l tu, Mihai, zice nevasta pădurarului.

Pădurarul dă radioul mai încet, se ridică o clipă în capul oaselor, cîinele simte mișcarea de deasupra și se foiește sughi-fînd.

— Îl dau afară, zice Mihai. E prea prost.

— E puturos, spune nevastă-sa.

— Nu-i puturos, precizează Mihai, e năving. Îl alung pe asta și-mi vine miine alt năving. În toate satele astea-s numai timpîi.

Nevasta lui Mihai, deși e născută și ea în satele acelea, îl aprobă. Au patruzeci de ani de cînd sint împreună, s-a obișnuit cu viața la canton, iar de Mihai, sluga, de fapt, nu-i pasă.

Într-o zi, la casa pădurarului sosește un învățător.

— Dau de bucluc, zice învățătorul. Măcar să-l învăț să se iscălească.

Pornește apoi prin noroiul cîlos al văii, pe drumul forestier, și învățătorul îl întreabă:

— Cîți fac doi ori doi?

Mihai, sluga, tace.

— Ești cam căpăținos, mă. Mihăiță.

— E o școală, îi explică învățătorul malcă-si, cînd ajung în sat. Îi la pe aștia mai moi și tot le viră ceva în cap.

— Ce știe? întreabă directorul școlii.

— Păi, zice învățătorul, mai nimic.

— Cîți fac doi ori doi?

Mihai, sluga, firește tace.

— Uită-te la mine, zice directorul, și-l la bărbia în mină.

— V-am spus, dealtfel... face precaut învățătorul.

— Cum e viața, mă? întreabă parcă mai milos directorul.

— Cum să fie, gîndește Mihai, sluga, țîtînd în ochii nedormiți ai burtosului, trăiesc și eu, numai că dau mereu peste niște tonți.

MIHAI se duce în dormitor, umblă într-o lădiță și scoate de acolo niște fol. Curînd se dă stingerea și băieții se inghesuie la toaletă.

În dormitor se face întineric. Din stradă, raza unui bec mișcat încet de vînt cade pe perna băiatului. Culcat pe-o parte, cu mină sub cap, Mihai, sluga, citește: „Schelet (fr.) I (Anat.) Sistem osos. 2. Parte de rezistență a unei construcții sau a unui sistem tehnic, formată din grinzi și stîlpi, longeroane și nervuri etc., legate între ele rigid sau elastic și formînd un sistem spațial. 3. Fig. Plan sumar al unei opere literare, științifice etc., schemă (I)“. După ce repetă de citeva ori în gînd sau mișcînd încet din buze, Mihai începe să se pi-păie: la genunchi, la umeri, sternul, coapsa. Umblă cu degetul arătător pe linia unei coaste și nu-i deloc mulțumit. Se dă jos din pat, deschide lădița, răscolește prin niște hîrtii și scoate o fascicolă. Prin urmare, citește Mihai virîndu-se grăbit sub pătură, asta trebuie să fie: „Longeron (cuv. fr.) Element de rezistență de forma unei grinzi de lemn sau din metal, așezat longitudinal în scheletul sau în cadrul unei mașini sau al unei instalații...“.

Mihai meditează o vreme asupra cuvîntului „longitudinal“. După ce-l găsește, în altă fascicolă, urmează să priceapă ce-l „vertebra“. De la vertebra, trece la proxilă, de aici la efectul Owen. Se dumirește ce-a făcut Owen, dar iată că-i nevoie să priceapă ce-i aceea reacție. Printr-una din subtilele mutații de sens, în care dicționarele abundă, se trezește citînd despre realism. Află că există mai multe feluri de realism și că în S.U.A. cel mai autorizat reprezentant al realismului critic este Santa-

yana. Avînd de ales între Santayana și S.U.A., citește capitolul despre Statele Unite, uitîndu-se și la o hartă în culori. Pe la orele unu din noapte, absorbit de descrierea Terrei, după ce tocmai încheiase cu mari satisfacții lectura biografiei lui Prokofiev, Mihai e luat din scurt de pedagogul de serviciu.

— Am dat de un fenomen, spune acesta în cancelarie, a doua zi. Poate că-i numai unul din reduși aia mintali, dotați cu o memorie fabuloasă sau poate că-i un geniu.

— Cine-i? întrebă directorul.

Și e adus Mihai. Educatorul îl ține de umeri și citeodată îi răvășește cu simpatie părul de la ceafă.

— Ce știi, mă? zice sceptic directorul.

— Știe tot, răspunde de-a dreptul mîndru educatorul. O mie de pagini pe de rost. Scrie corect și repede, dar cu litere de tipar. Îl interesează anatomia, chimia, fizica și viețile inventatorilor. Cu matematica, însă, s-o recunoaștem, stă prost.

— Cîți fac doi ori doi? întreabă învelselit deodată directorul.

Mihai se uită lung la director și gîndește:

— Un bou fără pereche.

Curînd, inspectoratul județean la cunoștință de fenomenul tinăr. Se face o clasă specială, din cînd în cînd vin comisi de la Ministerul Sănătății și Ministerul Învățămîntului, presa scrie și ea cite ceva. Cînd împlinește paisprezece ani, Mihai știe cam tot ce știe un elev bun cu opt clase. La liceu are unele greutăți, dar într-un an se pune la punct. Intră la facultate, la medicină, se specializează în ginecologie, educatorul care l-a descoperit tot mai crede în genialitatea lui, dar timpul trece și Mihai lucrează într-un spital și e un medic ca alții alții.

Într-o zi, la cantonul lui Mihai, unul din țărani tocmiți la însemnat copaci zice:

— Știi ce vorbește lumea, nea Mihai?

Pădurarul ridică din umeri. Aparatul de radio merge la maximum și din bucătărie se aude buletinul de știri: un atac terorist în Italia, o femeie a născut cinci gemeni, județul Ialomița e încă în urmă cu planul la culesul griului, la hidrocentrala de pe Bortă planul trimestrial la arocamente a fost depășit cu o sută treizeci la sută. La ora exactă, de undeva, de departe, răzbează un schelălăit de cîine.

— Ce mă interesează pe mine, mă Antohie, ce vorbește lumea? !Tu fii destept și dă-i cu toporul la semn și-ți spun eu cum e lumea și ce vrea ea.

— Mihai, aia al dumitale...

Nevasta pădurarului stă la umbră pe fotoliul tip Mirela II, arcurile îi lasă semne rotunde pe dosul mare și moale, în jur biziile albine. dar femeia mî-nîncă miere cu o coajă de piine și se simte bine.

— Care Mihai, mă Mihai? întreabă femeia.

— Chiar așa, se miră Mihai, care Mihai? — Bi-i-i-ne... bombăne lovit parcă-n orgoliu Antohie. Vedem noi.

Și pleacă la oraș. Întreabă de doctorul Mihai, dar sint mai mulți. Umblă o zi prin cabinete, iscodește, se uită la figura omului, se interesează de vîrstă, la relații. Cînd ajunge la ginecolog, e de-acum sigur.

— Domnule doctor, spune sora, e un țăran smucit afară. Vrea să-l consulți.

— Și ce să-l fac? se amuză doctorul. Ia, adu-l!

Antohie pășește cumînte, se repede să-l sărute mina, o face pe prostul dar e vizibil încurcat.

— Am o suferință, spune Antohie. Să mergi la doctorul Mihai, spune lumea, că-l de treabă. Pe toți i-a vindecat.

— ...Și te-au trimis la mine?!

— Întocmai!

— Vezi, soră, ride doctorul Mihai, cu de-alde aștia lupt eu. În fine, omule, ce te supără?

— Am gîlci.

Ginecologul îi cere să deschidă gura, să zică „a-a-a“, îi dă o rețetă și-l trimite pe Antohie acasă.

— De unde ești, mata?

— Din Vinerea Mică, Lucrez la Mihai.

— La pădurar, zice doctorul.

— Întocmai, zice Antohie cu aerul celui ce s-a eliberat de-o grijă.

De la doctor, Antohie se duce glonț la cantonul silvic. Ajunge tirziu, luminile sint stînte, o vacă mugește lung în grajd, un cîine scîncește încet pe undeva.

— Ce-i, mă, se răstește Mihai, stăpînul, cu ochii cirpiți de somn.

În casă, aparatul de radio transmite ultimele știri: ce-i nou pe la Bortă, care-i situația arocamentelor, cine cu cine s-a mai întîlnit, ce succese mai sint în țară.

— Am fost la doctor, zice dîrdîind Antohie, l-am văzut și am vorbit de matale.

— Care Mihai, mă Mihai? se-aude mirîndu-se din dormitor femeia pădurarului.

— Tontul! izbucnește Antohie. Al prostu', de la vaci.

— Și ți-a spus el: uite, bă Antohie, eu sint prostu' lu' Mihai și acum sint doctor?

— Care Mihai, se vaită somnoroasă nevasta lui Mihai. Ce zice lumea? Ce vorbiți voi acolo?

— Care Mihai? vorbește singur pădurarul... Ce-mi pasă mie de lume? Care Mihai?

(Fragmente din volumul cu același titlu)

Crepuscul...

Vom sta sub jumătatea de umbră a copacului mai singuri ca niciodată vom pierde tot mai mult din verde-n galben — poate atunci ca o mirare împietrită vom căuta ochii păsărilor, aburiți sub gheața albastră a lunii...

Ochii roșii ai poemului

Poemul acesta respiră greu de atîta umblat prin lume are trupul uns cu toate alițiile pentru a se apăra de ciini de umezeala pietrelor pe care le poartă în desagii viriți între umeri ca un țăran venit de la munte imprăștiînd sudoare de cal...

Poemul acesta prin aburul memoriei probează peisaje atunci i se-nroșesc ochii de atîtea realități crăpate sub palma grea a imaginației.

Păduri tinere

Apa aceasta de izvor necunoscut o înghit zilnic ca pe o emoție... memoria are aceleași gesturi alergător de cursă lungă —

uneori o mulțime de fluturi îi tulbură aerul atunci marginile-l cresc precum poemelor — aceste păduri tinere ce improașcă ochiul de cobră al realității...

Fără chip, fără memorie

Și totuși aceste sunete ce se izbesc neobosite de o mulțime de lucruri se chinuie nîcîcînd închegîndu-se ca apa ou — fără chip, fără memorie răstogolîndu-se pe marginea roasă a lumii...

Amplul program

Dezideratul calității

MĂ AFLU încă sub impresia puternică a acestui Congres consacrat Omului și devenirii sale istorice. Trăiesc încă emoția orclor pline de învățăminte pentru arta românească și rosturile sale sociale. Salutul adresat celor peste șase mii de delegați și invitați de către tovarăsa Elena Ceaușescu, în al cărui cuprins s-a configurat necesitatea perfecționării muncii noastre și, ca încununare, magistrala expunere rostită de președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, evidențiind rosturile creației artistice și raportările sale față de popor, mi-au întărit credința în perspectivele înnoitoare ale spiritului socialist și românesc. Din contextul general al dezbaterilor am înțeles cit de necesar este ca arta noastră să fie coordonată cu ritmurile superioare ale edificării României socialiste în etapa actuală și care sînt sarcinile creatorilor în complexul aspectelor revoluționare ale educației în multiplele sale sensuri, legate de afirmarea și dezvoltarea omului contemporan. Am înțeles necesitatea activității de a cultiva o literatură dramatică originală, actuală, clasică și universală, adică în semnificații, am înțeles importanța opțiunilor ferme față de producția repertorială, am înțeles înțeluirea pe care o exercită creația artistică, arta spectacolului, în opera de înnoire a spiritului cultural contemporan. Am înțeles, din fervoarea tonică a acestui Congres de științe socio-umane, importanța uniunilor de creație, pe linia antrenării lor superioare și a unor sporite eforturi în a traduce în fapte sarcinile cultural-educative necesare în procesul și opera marilor înfăptuiri. Am înțeles că Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale — A.T.M. — angajată în afirmarea artei interpretative teatrale și muzicale, o artă cu caracter militant și revoluționar, civic, moral, patriotic și, implicit, estetic, va trebui, în urma acestui Congres și a incitantelor sale învățăminte, să-și perfecționeze modalitățile de cercetare și analiză a fenomenului teatral și muzical, atât în stadiul de elaborare al spectacolelor și concertelor cit și în etapa lor finală. Se cere pentru aceasta ca toți membrii noștri, actori, regizori, dirijori și interpreți muzicali să-și asume, individual, responsabilitatea unei poziții ferme în elaborarea repertoriilor, în susținerea celor mai valoroase opere clasice și contemporane, în asigurarea unei calități superioare spectacolelor și operelor muzicale. Trebuie încurajate inițiativele, atitudinile critice. Se cere a fi cercetat cu mai mare atenție pulsul publicului spectator prin spectacole și concerte-dezbateri, sondaje și alte forme specifice de cunoaștere a nevoilor spirituale ale contemporanilor noștri. Amplul sistem colocvial, de dezbateri, simpozioane, festivaluri, creat de Asociația noastră, se cere a fi dezvoltat, diversificat și mai judicios orientat. Secția de critică

teatrală A.T.M., a cărei contribuție la înaltele cote valorice ale dezbaterilor noastre profesionale este definitivă, va trebui să releve cu mai mult spirit critic carențele unor repertorii, ale unor spectacole, să încurajeze îndrăzneala creatoare dar să nu sprijine experimentele gratuite. Colegiul criticilor muzicali A.T.M., deosebit de dinamic în desfășurarea unei ample activități de propulsare a muzicii românești și de confirmare a unor valoroase tinere talente, va trebui să prospecteze noi forme de educație muzicală, în special în rindurile tinerețului.

Raportul dintre arta profesionistă și arta amatoare constituie iubul Asociația noastră o preocupare permanentă. Am înțeles din cuvintele rostite la Congres de către numeroșii factori de răspundere al mișcării culturale de masă, cit de imperios necesar este să contribuim la formarea și dezvoltarea creativității colectivelor de oameni ai muncii. Avem un vast cîmp de activitate în colaborarea noastră cu mișcarea artistică de amatori. Dar putem și trebuie să facem mai mult.

Programul de măsuri adoptat de Congres ne solicită sporite eforturi legate de răspunderile majore ce stau în fața națiunii în procesul vast al educației și al culturii actuale. Nu vom precupeți nici un efort în împlinirea tuturor imperativelor timpului nostru.

Dina Cocea

CONGRESUL educației politice și al culturii socialiste la care am participat timp de două zile a avut loc la patru săptămîni de la Plenara C.C. din 1—2 iunie, desfășurîndu-se în lumina Expunerii cu acest prilej a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Am auzit cuvintele oamenilor muncii din diverse sectoare de activitate, scriitori, cinești, oameni de teatru, muncitori, mineri, siderurgisti, tineri de pe santierul Dunăre — Marea Neagră, lucrători al ogoarelor, directori de case de cultură, activiști de partid care au adus critici și au făcut propuneri importante în ceea ce privește mersul înainte al culturii și artei românești. Pentru Teatru, pentru orientarea creației pe scenele noastre s-au desprins importante concluzii. Ideea că în cadrul conceptului de socialism multilateral dezvoltat toate laturile vieții sociale sînt egale, că nu există sector mai important, sau mai puțin important, pe noi, oamenii de teatru, ne onorează și ne obligă în același timp. Pentru că teatrul în concertul celorlalte arte joacă un rol important în perfecționarea relațiilor sociale, în viitor trebuie să regindim și să redimensionăm repertoriile astfel încît piesa românească de strictă actualitate să capete un loc primordial, rod al colaborării celor mai bune forțe artistice, care să ducă la creații scenice de referință, de o mare incandescență politică, socială și artistică.

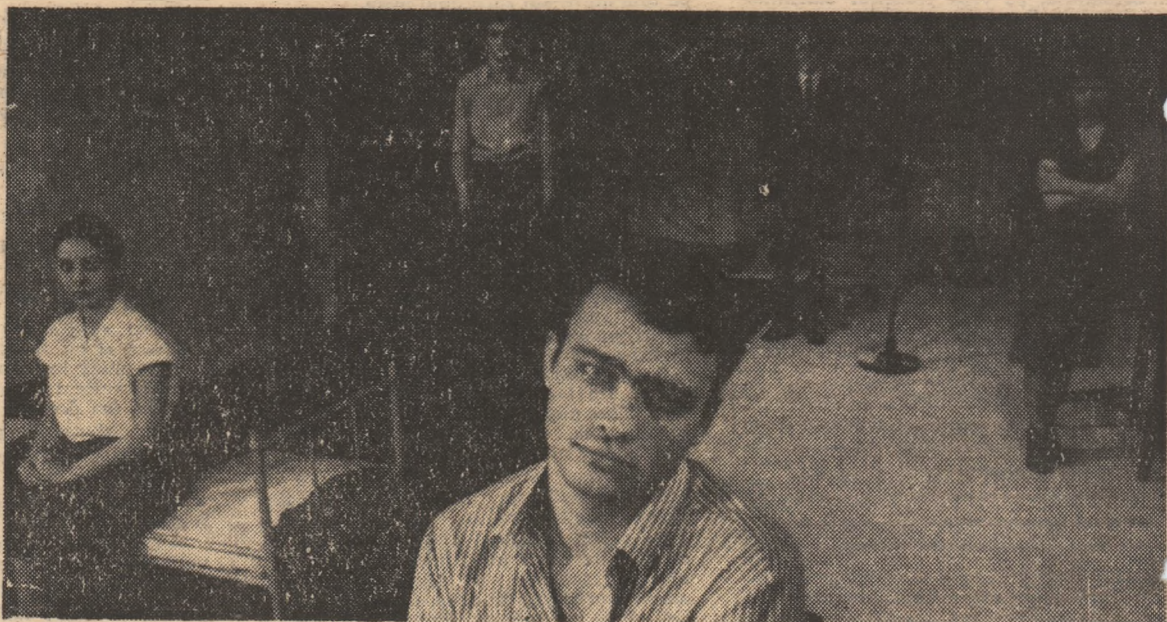
Teatrul — prin spectacolele pe care le propagă de pe scenă — e necesar să fie în miezul celei mai arzătoare probleme con-

temporane: **pacea**. Răspunzînd prezent la dezideratul calității, el are și misiunea nobilă de a face cunoscută cultura noastră peste hotare. O idee importantă relicată la Congres, legată de activitatea noastră viitoare, este cea referitoare la democratizarea artei scenice — datorită creatorilor fiind de a atrage prin spectacolele lor în sălile teatrelor cele mai largi categorii de oameni ai muncii. În ceea ce ne privește, Teatrul Bulandra, colectiv puternic, de renume internațional, este hotărît să-și onoreze menirea prin reprezentări de înaltă tinută artistică; prin prezența lui (mai mult decît pînă acum) în orașele țării fără teatre profesionale, în marile centre muncitorești; prin afirmarea ideii unanim acceptate de toți colegii mei de a nu mai lăsa loc pe cele două scene ale noastre la nici un spectacol tern, cenușiu, sau nefinisat artistic. Vom face în continuare un efort suplimentar ca tineretului Capitalei și al țării, animat de cele mai sacre idealuri revoluționare, să-și devină o necesitate, aproape zilnică, drumul spre reprezentațiile noastre.

Dorim ca publicul care iubește Teatrul Bulandra, teatrul românesc în general, să fie convins că tot ceea ce s-a dezbătut în cadrul Congresului educației politice și al culturii socialiste va deveni fapt pentru noi toți, actorii, regizorii, scenografil, pentru întreg colectivul nostru, și li învîtăm să se confrunte cu gîndurile noastre, materializate în spectacole, în stagiunea viitoare.

Ion Besoiu

Spectacolul I.A.T.C. cu piesa Iertarea de Ion Băieșu. În fotografie: Mirela Nicolau, Cătălin Ciornei, Tudor George, Corneliu Jipa, Ana Ciontea

Cultura actului teatral

DEDICATĂ evenimentului principal al vieții noastre social-politice — Congresul educației politice și al culturii socialiste — „Săptămîna absolvenților” Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale” a prilejuit întîlnirea, în opt spectacole, cu o nouă promoție a tinerilor oameni de teatru. Realizările finale ale unui îndelungat proces de elaborare creatoare, de educare a tînarului actor sau regizor, lămuresc în bună măsură asupra principiilor culturii actului teatral pe care profesorii institutului le-au cultivat și le-au făcut accesibile studenților.

Procesul de învățămînt în cazul institutului de teatru are trăsături specifice dar și orientări generale și structuri pedagogice de educare socială și cultural-politică, regăsite pe orice treaptă a învățămîntului superior românesc de azi. Caracterul deschis al culturii socialiste permite, din multe puncte de vedere, realizarea unei sinteze originale, de valoare universală, a valorilor spiritualității românești din toate timpurile și a valorilor umaniste ale spiritualității de pretutindeni.

Afirmată și demonstrată în repetate rînduri, fie cu ocazia marilor evenimente politico-ideologice ale țării, fie prin teoria, critica și creația în domeniul culturii, caracterul deschis al acestei sinteze are înțelesul în vedere fundamentarea culturală a actului de creație fără de care orice manifestare artistică riscă să devină superficială.

Și actul teatral se dovedește astăzi unul din cei mai originali, consecvenți și activi factori de dezvoltare culturală prin care umanismul artei socialiste este permanent îmbogățit.

Cum este și firesc, tînarul creator reprezintă unul din momentele decisive ale configurării valorilor culturale. Acordîndu-și adesea girul încrederii, se trece uneori cu vederea că un actor sau regizor tînăr poate în mod real să fie un factor înnoitor, de valoare, al culturii actului teatral. Talent șlefuit în institut, elemente de profesionalism dobîndite

printr-o muncă constantă, gîndire creatoare, nesupusă exercițiului rutier, toate acestea au fost demonstrate de „Săptămîna absolvenților I.A.T.C.” din București. Nu este mai puțin adevărat că s-au observat și inconsecvențe în ceea ce privește elementele ale viziunii regizorale sau ale modalităților interpretative în cazul unor actori. Ceea ce trebuie reținut este faptul că absolenții tinerilor oameni de teatru, găzduiți de Teatrul Bulandra (care promite, fapt lăudabil, ca manifestarea să devină tradițională), s-a constituit ca veritabil examen al unor profesioniști al meseriei în fața unui numeros public competent care i-a urmărit cu mare atenție și care, firesc, speră să fi asistat la debutul valorilor de mîine ale teatrului românesc.

Repertoriul săptămîinii a cuprins dramaturgi români contemporani — I. Băieșu (Iertarea), M. Sorescu (Iona), D. Solomon (Între etaje) și dramaturgia europeană — W. Shakespeare (Troilus și Cresida), F. Wedekind (Deșteptarea primăverii), S. Mrozek (Tango), S. Delaney (Gustul mierii) și, în limba germană, un spectacol B. Brecht, B. Strauss, P. Handke (Atenție oameni!). Dramaturgia românească este reprezentată prin trei autori valoroși, cu prestigiu consolidat de multiple realizări. Piesa lui Ion Băieșu propune analiza unui univers interior (George), zguduit de un accident biografic. Dreptul la fericire este discutat în modalități diferite de Lia, Anișoara, Cornel care, împreună cu Femeia și Doctorul, dau contur ferm unei agitații lăuntrice extreme. Piesa lui Sorescu propune un personaj singur în fața sa și a unui univers labirintic. Personajul aflat mereu în dialog cu sine, edifică un nou mod al cunoașterii propriiei personalități. În ce privește piesa lui Solomon, ea prilejuește un experiment de creație, permițînd profesorului Amza Pellea să joace alături de studenții săi. Dramaturgia europeană este prezentă prin cîteva din liniile ei de forță: Shakespeare, cu o piesă în care iubirea și

războiul caracterizează un ansamblu uman sub semnul derizoriului, Wedekind, un „precursor” al expresionismului și, în general, al dramei europene moderne cu o piesă rar abordată de teatrul european, Mrozek, un valoros dramaturg al „absurdului”, Shelagh Delaney, a cărei piesă, inclusă în repertoriu la propunerea studenților (unul dintre ei, Tudor George, fiind co-traducător), oferă prilejul unei confruntări autentice între concepții de viață diferite, și Brecht, Strauss și Handke într-un colaj în limba germană — un spectacol cu adresă directă. Interesul pentru nivelul repertoriului este justificat de faptul că, în afara pieselor lui Shakespeare și Mrozek, celelalte nu au cunoscut frecvente abordări scenice românești. Deșteptarea primăverii de Wedekind fiind din acest punct de vedere surpriza nu numai repertorială dar și valorică a săptămîinii I.A.T.C.-ului.

PROMOTIA de actori din acest an obligă la luare aminte. Sînt tineri actori pentru care maturitatea concepției actului teatral și gîndirea scenică reprezintă date de la care pleacă și nu la care ajung. Spectacolele cu Deșteptarea primăverii și Troilus și Cresida, Tango (unde au evoluat și foști absolvenți) o dovedesc cu prisosință. O parte din promoție a evoluat în mai multe spectacole, deschiderea diferită a rolurilor permițînd aprecieri mai exacte asupra unor actori cu o personalitate evidentă: Marian Rilea, Ana Ciontea, Mirela Nicolau, Cătălin Ciornei, Tania Filip, Constantin Bărbulescu, Claudiu Bleont, Corneliu Jipa, Tudor George, Iulia Boros, Odalis Guillermo Peres (Republica Dominicană). Alții, evoluînd într-un singur spectacol numai, ca Magda Catone, Bogdan Stanoievi, Valentin Voicilă, au reușit să facă vizibile înzestrarea și o anume cultură teatrală.

Jucînd în Deșteptarea primăverii, Troilus și Cresida, Gustul mierii, Marian Rilea demonstrează largi posibilități de interpretare. Actorul gîndește replica în concordanță cu semnele scenice propuse

de regizor, evoluează firesc în spațiul scenic. O expresivitate originală este „marca” Anei Ciontea care, în Wendla (Deșteptarea primăverii) și Jo (Gustul mierii), dă personajelor farmecul unui lirism tulburător. Datele fizice ale actriței, „necanonice”, sînt puse în valoare de un talent remarcabil. Mirela Nicolau, în Lia (Iertarea), D-na Bergman (Deșteptarea primăverii) și Cresida, cu inteligență, talent și bună mișcare scenică, degajă siguranță în joc.

Spectacolele cu piesele lui Wedekind, Shakespeare, Mrozek, Sorescu, Băieșu, Solomon au constituit examene de regie (Agnes Szabo, Virginia Guzina — R.S.F. Iugoslavia, Tompa Gabor — fost absolvent) și de actorie — clasele profesorilor Amza Pellea, Ion Cojar, Cătălina Buzolanu, Eugenia Ionescu, Petre Vasilescu —, dar au fost, în general, probe serioase ale modalității specifice fiecăruia de reprezentare a culturii actului teatral. Regizoarea-studentă Virginia Guzina a imaginat un spațiu teatral în care criza adolescenților, elevi de gimnaziu, capătă ample proporții umane. Wedekind apare, în viziunea regizoarei, ca un poet al tragicului existențial. Regizoarea-studentă Agnes Szabo a pus lumea Troiei și a războiului pentru Elena, sub semnul unui derizoriu în care partiturile comic-grotesti ale actorilor au fost deosebit de generoase. A impresionat jocul de ansamblu în ambele spectacole, ca și în Între etaje, unde Magda Catone reușește un personaj dificil. Au fost manifeste în această săptămîină teatrală semnele unei inventivități regizorale și actoricești de bun augur. Ceea ce este îmbucurător este faptul că actul teatral studentesc a intrat în zodia seriozității profesionale.

Evoluția viitoare a acestor actori rămîne să „fixeze”, sub semnul artei, ceea ce am văzut în această manifestare teatrală. Totodată, însă, teatrul românesc de azi, care, odată cu promoția acestui an, primește cîteva autentice talente, are o responsabilitate fundamentală față de destinul lor artistic, căci formarea unui creator de artă este un proces poate tot atît de complex ca dezvoltarea lui ulterioară.

Marian Popescu

Oamenii de lîngă noi

AM PARTICIPAT, alături de întreaga saflare românească, la unul din marile foruri ale națiunii noastre chemate să își manifeste adevărul fierbinte la documentul programatic al viitorului României socialiste, document constituit de importanța Exponere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara din 1-2 iunie. Am asistat la lucrările celui de-al II-lea Congres al educației politice și al culturii socialiste cu o legitimă mîndrie, alături de oameni de artă și cultură, creatori și receptori ai actului cultural artistic, și m-am convins încă o dată de unitatea care există între creatorii de bunuri materiale și spirituale, în jurul ideilor cuprinse în Exponerea secretarului general al partidului, privind îndatoririle artei socialiste, militantismul său, spiritul patriotic de care trebuie să dea dovadă fiecare creator de frumos în înțelegerea rolului său în acțiunea de modelare a conștiințelor, de formare a omului nou.

În luările de cuvînt ale participanților la Congres s-au făcut simțite ecourile la chemarea secretarului general al partidului privind datoria sfîntă a fiecărui creator de a pune la dispoziția beneficiarilor actului artistic opere de înalt nivel ideologic și estetic, corespunzătoare idealurilor dîntodeauna, umaniste, ale poporului român. S-a subliniat (și ca răspuns la unele critici formulate de unii participanți la lucrările Congresului) că orice creator trebuie să se inspire din

realitățile noastre, oamenii de litere și de artă avînd datoria să se adape la izvorul dătător de viață al existenței noastre naționale. În dezbaterile Congresului, s-a subliniat că de asemenea producțiile cineaștilor trebuie să fie la înălțimea mărețelor preocupări, gânduri, realizări contemporane, și nu orientate spre probleme minore, care vor fi depășite mai devreme sau mai tîrziu de istorie. Indiferent de gen, de stil (întrucît sabloanele, uniformitatea, ideile de serie nu au ce căuta în creație), ceea ce trebuie să unească filmele noastre este specificul național la un nivel artistic remarcabil. Se cuvine să facem astfel din filmul românesc un adevărat ambasador al culturii și spiritualetății noastre. Pentru cinești a mai reieșit cu necesitate faptul că în ciuda succeselor calitative și cantitative ale filmului românesc mai există și zone de interes tematic și uman care așteaptă să fie cercetate; cu emoție să vorbim despre sănăturele tineretului din România, despre mineri, țărani, categorii umane, despre socio-profesionale rar întîlnite încă pe ecranele noastre. Trebuie să ne unim cu toții eforturile, scriitorii, regizorii, producătorii, pentru ca în filmele noastre să trăiască eroii de astăzi care muncesc și luptă pe baricadele socialismului.

Ca regizor m-am simțit și eu vizat de chemările lansate la Congres; creația mea viitoare va încerca să aducă bucurie spectatorilor (ambizionez ca și pînă acum să am o cit mai mare audiență cu fil-

mele mele). De altfel în multe luări de cuvînt, în plen și secțiuni, s-a reliefat ideea că se așteaptă opere cinematografice cu mare audiență la public.

Ca practicant al genului atît de iubit de spectatori, comedia, — întrucît s-au făcut referiri în Congres la necesitatea prezenței pe ecran a umorului național — mă simt obligat să spun că voi face tot ce să ies în întîmpinarea spectatorilor, vorbind despre bucuria de a trăi pe acest pămînt, în aceste vremuri, în România. Am simțit de asemenea în aceste zile că se dorește în continuare ca artiștii profesioniști și amatori să se întînească pe aceleași scene, în aceleași expozitii, în cadrul marelui Festival național „Cîntarea României”. Ca participant, împreună cu alți cinești, la marea mișcare de cinecluburi mă simt încă o dată dator să ne stringem minile în ideea că filmul profesionist și cel neprofesionist nu au alt obiectiv decît acela de a face prin mijloace specifice educația socială, politică și estetică a spectatorului.

Pe studenții pe care îi pilotez pe drumul minunat și spinos, plin de neprevăzut al creației regizorale, voi încerca să-l îndemn să se aplece cu emoție, înțeles, talent și meșteșug profesional asupra oamenilor de lîngă noi, pentru ca arta lor să fie reprezentativă, națională, deci universală.

Geo Saizescu

Pe ecranele bucureștene, în reluare, filmul istoric Burebista (lung-metraj scris de Mihnea Gheorghiu și regizat de Gheorghe Vitanidis; în rolul titular George Constantin)

Un echipaj pentru Singapore, o dezbaterie cinematografică despre contemporaneitate (recent realizată de Ioan Grigorescu și Nicu Stan; protagonist, Gheorghe Cozorici)

Radio-televiziune: Sursă a culturii naționale

■ O cu totul specială bucurie (sau, poate, răsplată fidelității) este pentru asculătorul programului radiofonice și de televiziune aceea de a descoperi, dincolo de succesiunea metronomică a emisiunilor, un liant interior, reveniri și reluări. Iată, în ultimele zile, interesul pentru creația folclorică, sublim model intern al artei naționale. Într-o recentă editie a *Semnăturilor în contemporaneitate*, poetul Adrian Păunescu elogia glasul nordicului Maramures, „singura zonă folclorică comparabilă cu ce avem în cultura cu nume”. Cîteva zile mai tîrziu, *Serata muzicală t.v.* investiga (prin dialogul purtat între Iosif Sava și compozitorul Nicolae Coman) *Rezonanțele istorice ale folclorului*. În sfîrșit, luni seara, *Moștenire pentru viitor* punea esul t.v. dedicat literaturii române sub semnul metaforei mioritice. La data cînd este descoperit și cu atît mai mult la data cînd penetrația sa în toate straturile vieții spirituale este implinită, textul sau melodia populară traversaseră, de-a lungul deceniilor și secolelor, filtrul unor riguroase cizelări, rezultat — inefabil prin semnificație — al spiritului critic și talentului multor generații rămase într-un orgolios anonim. O primă reacție entuziastă a modernilor a identificat dimensiunea folclorului cu cea a nobilei simplități și a purei, profunde naivități. A pînă, taine nota în *Eseuri* că „poesia populară este absolut și pur naturală”. După trei secole, Titu Maiorescu saluta în același termen colecția lui Alecsandri: „Ceea ce îl distinge înțîi în modul cel mai favorabil de cele-

alte poezii ale literaturii noastre este naivitatea lor, lipsa de orice artificiu, de orice dispoziție forțată, simțămîntul natural ce le-a inspirat”. Cu referiri directe la istoria muzicii europene și românești, *Serata* accentua, în consecință, „benefica presiune” a simplității. Dincolo de pragul secolului al XVIII-lea, norma folclorică încetează de a fi în primul rînd norma simplității și este valorificată mai ales ca normă a specificității naționale, „stîncă neclintită” asigurînd stabilitatea și originalitatea artei. Ea „exprimă total spiritul interior” al unui popor, cum spunea Hegel, fiind, deci, nu numai „arhivă” sau „ogîndă” ci și factor modelator al expresiei. Ca atare, norma folclorică are dreptul de a deveni și devine în fapt un reper esențial al creației culte. Biografia acestor raporturi este imensă. Să reținem, în consens cu realizatorii emisiunilor radiofonice și de televiziune citate, că transferul de la folcloric spre cult este un proces dinamic, creator, nu simplă imitare, ci sublimare, nu rece influență, ci însuflețire. Ca și în literatură, în muzică „citatul” folcloric, împrumutul tematic superficial, reluarea pur decorativă a unor motive sau sugostiv formal nu interesează marile opere. Acestea înțeleg și reflectă spiritul nu litera folclorică, impunîndu-și cu atît mai mult originalitatea imuabilă. Animate de un elan formativ comun, arta folclorică și cea cultă construiesc în armonie emblema culturii naționale.

Ioana Mălin

Telecinema: Nașterea unei comedii

■ TIN minte și acum o propoziție citită cu mai mulți ani în urmă într-un interviu acordat de unul din regizorii mei „de suflet” (l-am numit pe Wajda), care spunea cam așa: a face o comedie reprezintă, în fond, un gest de umanitate, o faptă bună. Propoziția m-a surprins atunci de două ori.

Întîi, pentru că, sincer să fiu, nu mă așteptam să vină din partea lui Wajda, om frîmțat și, la urma urmelor, marcat de cu totul alte probleme și idei decît acelea avînd culoarea hazului. M-a surprins, apoi, aceea propoziție, prin deplasarea cumva neașteptată pe care o făcea dinspre estetic spre o anume zonă de înțelegere a lucrurilor ce țin mai curînd de existență. Ideea, chiar și sub forma simplă în care e enunțată, are ceva învălîtor și esențial în ea: vasăzică sensul real al unei comedii vine din însăși pură și simplă ei naștere. Nașterea unei comedii (fie ea și cea mai proastă, cea mai insipidă din cîte ar putea concepe o minte omenească) e un act feeric, un prilej de bucurie.

A scoate comedia de sub imperiul judecății de valoare, a fi mulțumit (dacă nu chiar fericit) de simpla ei existență, a realiza că, de pildă, Stan și Bran, Buster Keaton sau Chaplin au geniu, iar Louis de Funès, să zicem, este mai aproape de cabotinărie și, totuși, să tin-

jești și după filmele celor dinții și după cele ale celui din urmă nu e semn de „imparțialitate” caragială, nici de naivitate, nici măcar de incultură (cinematografică sau de altă natură). Este, în anume (și destul de frecvente) imprevizibil, semn ceva mai prozaic, poate, însă vital al unei nevoi ca și organice de amuzament, de bună dispoziție, înclinatia de a rîde de cit mai multe lucruri.

Nu mi se pare — am spus-o — deloc întîmplător, din acest punct de vedere, succesul (real) de care se bucură la publicul cel mai divers comediele noastre mai vechi (cele mai multe) sau mai recente (unele) difuzate în ultimul timp pe micul ecran. Sint filme pe care, la timpul respectiv, unii le-au tratat cu severitate (pentru a folosi un eufemism). Acum ele sint „prizate”, văzute parcă altfel, cu alți ochi. Să fie aici, oare, un mister? Un semn de inconsecvență sau (doamnă ferește!) de incompetență. Mă tem că nu...

Oricum, un lucru e clar: nevoia de comedie a (tele) spectatorului nostru este, practic, insatiable. A o satisface mi se pare, așa cum spunea omul amintit la începutul acestor rînduri, un gest de umanitate, dacă nu cumva de amenitate. În rest, vorba altui comediograf: căldură mare!

Aurel Bădescu

■ ECRANELE bucureștene, în ultimele săptămîni, sîrbătoresc filmul românesc: pelicule mai vechi și mai noi ruiează în numeroase săli, prilej potrivit pentru a sublinia încă o dată valoarea cinematografiei noastre, moment potrivit pentru a aduce în fața cititorilor și a cineaștilor bluturiile din toate peliculele noastre.

În intervalul de timp dintre *Noaptea furtunoasă* și *Trandafirul galben*, s-au scurs vreo 40 de ani, adică vreo patru sute de filme. Îmbucurător este numărul mare de lung-metraje realizate, de asemenea plăcut este faptul că numeroase sint filme de calitate, realizările onorabile. Iar printre ele, vreo 20 sint opere de mîna întîi, ba chiar unicate, adică povești originale, nemaivăzute încă, adică pentru prima oară descoperite în toată istoria artei. Această calitate de unicat am dovedit-o eu fapte concrete în cronicile mele.

Dintre lung-metrajele pe care le-am numit bune, onorabile, vrednice să fie văzute și plătute, mă reîntorc astăzi către unul, care (și fiindcă) a trecut aproape neobservat. Se numește *Un echipaj pentru Singapore*. Deși pare o foarte banală și convențională poveste cu marinari de cursă lungă, în realitate, este un model cinematografic și dramatic. Faptele par puține și obișnuite. Căpitanul (interpretat de Gheorghe Cozorici) avusese un accident stupid. Un vas cu cîrma ruptă a dat buzna în nava lui, a rupt-o în două și a ucis aproape întregul echipaj. Al doilea fapt: Navromul nu vrea să-i dea o altă navă, ci o slujbă de birou. Faptul nr. 3: un prieten al său care trebuia să plece în cursă are un accident de automobil și moare. Direcția Marinei îl numește pe el — pe eroul interpretat de Cozorici — comandant al vasului (de unde pînă atunci se încăpățîna să-i dea slujbă de birou). Ba chiar și cu argumente umilitoare. Se îndoia că nefericitul comandant va mai găsi un echipaj care să navigheze cu un ghinionist ca dînsul. Faptul nr. 4: se înregistrează un S.O.S. disperat al unui vas amenințat să fie distrus de un teribil ciclon. Căpitanul nostru, deși era deja în întîrziere, se duce să-i salveze pe naufragiați. Faptul nr. 5: cu această ocazie, propria lui navă riscă să fie făcută praf fiindcă un balot de metal de multe tone fusese neglijent imbarcat în cala vasului. Se desfășurase, se bălăngănea în toate direcțiile și risca să spargă vaporul. Faptul nr. 6: căpitanul nostru coboară personal să imobilizeze primejdiosul balot. Reușește. Dar e grav rănit la picior.

Am înșirat în stil telegrafic faptele. Căci tot telegrafic, adică scurt, lapidar, faptele sosesc pe ecran, nefiind nevoie să fie explicate, lungite. Adică: stil ideal cinematografic. Altă calitate: în cursul acelor evenimente scurte, aflăm absolut tot despre psihologia foarte complexă și bizară a navigatorului, înțelegem treptat de ce în viața de marinar totul e insolit, de ce pe mare insolitul și cotidianul sint una. Interesant reliefată e și starea sufletească a navigatorului care trebuie, permanent și simultan, să fie și nebuliste de temerar și excesiv de prudent. Adugeți și acel idiot inamic: superstiția, stupidă credință în zeul „ghinion”. În sfîrșit, toate aceste probleme permanente ale navigatorului se combină cu probleme întîme, probleme morale, secrete. Frumoase sau urite.

Omul nou caută aceleași progrese umane oricare ar fi cadrul în care trăiește: acasă, pe șantier, la universitate, la tribunal, într-o localitate de vilagiatură, într-o cabană turistică etc., etc. Există un unanimitate precis al „omului nou”, morală cu sens unio oricare ar fi cadrul în care evoluează. Totuși, există și cazuri cînd ambianța și psihologie sint strîns legate. Marele cursur al unora dintre filmele românești este confundarea mesajului cu recuzita, astfel încît poveștile devin artificiale, trase de păr. Iată de ce cazurile de confluență directă și perfectă sint rare, iar meritul cineaștilor care le-au găsit și zugrăvit este deosebit de interesant. E tocmai cazul aparent modestului film scris de Ioan Grigorescu și Nicu Stan (*Nicu Stan fiind și regizorul peliculei*). Și asta nu e tot. În cadrul desfășurării evenimentelor, desfășurare scurtă și plină, apar acele miraculoase giuvaere ale artei narrative: dezinșelările, părăsirea unei opinii greșite și adoptarea unei opinii contrare, evident justă. Aceste metamorfoze spirituale sint pinea de toate zilele a așa-numitului „om nou”, iar cuvîntul „educare” e celălalt nume ale acestui tulburător fenomen.

D.I. Suchianu

Salonul republican

(1)

ANU, acesta Salonul republican de pictură și sculptură adaugă tradiționalului statut de manifestare cuprinzătoare și simptomatice pentru orizontala preocupărilor artistice la nivel național, într-un moment anumit, calitatea de marior al evenimentului reprezentat de Congresul educației politice și culturale socialiste. Inerent, între țesutele recente Plenary largite a C.C. al P.C.R., cele ale Congresului și materialul de artă concret se pot face, și se fac din necesitate acută, asocieri relevante, analiza nuanțind termenii ecuației pentru a constata felul în care este satisfăcută relația obiectivă de reciprocitate. Și aceasta pentru că, în cultura noastră, existența concretă a fenomenului creației nu se poate disocia de ideologia fundamentală. Problema în sine ține de domeniul teoriei la treapta elaborării conceptelor, dar se transformă în practică printr-o dialectică organică, indiferent de multitudinea aspectelor pe care le capătă ca operă încheiată. De aceea o expoziție cum este cea de la sala „Dalles” trebuie parcursă, citită și evaluată dintr-o perspectivă complexă, tutelată de criteriile valorice capabile să ne furnizeze datele actualității și necesității pentru timpul acesta și spațiul nostru specific.

Prima constatare este cea legată de o incontestabilă varietate a temelor, în sensul cel mai bun al cuvintului, fără excese retorice, grandilocvente sau intimisme, într-o stare de echilibru mai vizibil marcată de revenirea la calitățile de meșteșug. Trebuie să reținem și să apreciem corect acest fapt, pentru că în ultimii ani remarcăm o diminuare a acuității fute de expresie, fără ca prin aceasta să cîștige ideea. Profesionalitatea, dublind constința artistică angajată, asigură în fond acel statut al creației de care are nevoie o cultură cu solide tradiții, afirmarea sa contemporană implicând și devenirea ce nu se poate concepe fără o elevată exprimare prin mijloace specifice. Fiindcă, aplicând un filtru de exigență raportat la ceea ce se dorește și este un „Salon”, descoperim inerente decalaje, poate mai puțin stidento ca în alte ediții, de unde și tonul echilibrat, fără evenimente eclatante dar și fără aberații plastice, al întregii compunerii. O remarcă generală, simptomatice poate dintr-o perspectivă asupra căreia trebuie să meditam, este cea legată de absența unor nume, firește dintre cele ce se rețin, care contribuiau la o mai pronunțată competiție virtuală, ca termeni extremi de comparație. Oricum, putem reține și în aceste condiții numeroase prezente, tinerii intervenind cu o impetuoasă justificare, dacă nu și cu originalitate pregnantă.

SCULPTURA, o constantă a spiritului formativ românesc, tensionată între poli suverani reprezentați de Paciurea și Brâncuși, este reprezentată mai ales prin lucrări mici, foarte mici pentru ambiția agorică a civilizației noastre, monumentalitatea existind ca forță latentă oricind capabilă de explozie. Portretistica domină, uneori cu remarcabile subtilități analitice, marcând o posibilă mutație în laboratorul intim al motivatilor, la fel ca și aluzi-velo compunerii cu statut puternic afectiv, mai curind confesiuni decit manifeste. Aceasta este cazul lucrării maestrului **Ion Irimescu**, dar și al mai tinerilor talentați **Adrian Popovici**, **Mihai Buculei**, absorbit pe un plan mai larg de „Portile” sale. **Ioan Pirvan**, cu adevărat interesant, **Neculai Păduraru**, un nume ce trebuie plasat la locul său în ierarhia marilor repere, **Ion Iancu**, foarte bun în interpretarea mitului prin intermediul temului, **Dinu Rădulescu**, un modelator cu multă decizie gestuală sau **Rodica Stanca Pamfil**, cu un portret fin și nervos structurat, în linia metaforelor polivalente

Leonard Răchită rămâne consecvent structurilor agorice arhetipale, **Napoleon Tiron** concepe raporturi expresive ce reclamă mărirea la scară, iar **Bela Crișan** dovedește disponibilități variate, rămânând un „bricoleur” al materialului. Dealtfel, toți artiștii declară, mai direct sau nu, o plăcere a finisajului de tip superior artizanal, cu efecte sinestezice atent regizate și cu ferme angajări spațiale ce rezultă din dialogul formei cu ambianța. Ne gândim la cei doi Icar modelați de **Julia Oniță** și **Grigore Minea**, demonstrație virtuală de ce înseamnă infinita variație pe o temă anume, dar și la relieful lui **Horea Flămîndu**, la structurile lui **Jecza Petru** sau **Balogh Peter**, ca și ale mai tinerilor **Ion Bolborea**, nume ce se detașează deja printre colegii de generație, sau **Bustiniuc Rodica**. Ar mai trebui să reținem prezenta lui **Gr. Patrichi**, pe cea a lui **Dumitru Pasina**, cu un bun portret, **Kocsis Előd**, **Dan Covătaru**, **Pavel Bucur**, **Kádár Károly** sau **Aurel Contras**, portretul realizat de **Eftimie Birleanu**, totdeauna convingător prin densitatea in-

terpretărilor, ca și ne al lui **Vi. Ciobanu**, **Gh. Adam** sau **Corneliu Tache**.

Dacă o lucrare ca a **Ioanei Kassargian** este deja un monument în stare latentă, așteptându-și spațiul, celelalte lucrări prezentate sînt la rîndul lor tot atîtea posibile soluții pentru spațiul generos al cetăților noastre contemporane, atestînd explicit posibilități la nivelul concepției și meșteșugului ce așteaptă solicitarea pentru a instala semnele civilizației noastre contemporane. Oricum, sculptura „Salonului” din acest an, paralel cu mărturisirea unei retrageri în activitatea de atelier, ca o nevoie de regăsire și relansare, reconfirmă vocația structurală pentru existența sa socială, oferindu-se contemplării active și compunerii generoase a spațiului cotidian. Poate cu **Breazu**, **Iliescu-Calinești**, **Apostu**, **Vasilescu**, **Popovici**, sălile de la „Dalles” ar fi fost mai mici. Oricum, ele sînt receptaculi adecvați pentru o sculptură ce se vrea, în primul rînd, adevărată și bună.

Virgil Mocanu

NICOLAE KRUCH : Portret

IORGOS ILIOPULOS : Maternitate

NICOLAE GROZA : Dunărene

MUZICA

Vocația universală a folclorului românesc

CARACTERUL original al folclorului nostru a fost îndelung subliniat de toți aceia care au ajuns în nemijlocită atingere cu spiritualitatea românească. Iar această unanim recunoscută originalitate imprimă tezaurului de melodii populare dimensiunea general-umană, „vocația universală” — aceasta este ideea directoare a ciclului de concerte organizat de Filarmonica în Sala de artă feudală a Muzeului de Artă al R.S.R. Poarta principală de intrare a melosului popular în muzica cultă o constituie creația compozitorilor români, destinul muzicii românești, în care dimensiunea folclorică este parte constitutivă, configurându-se clar: muzica lui Enescu reprezintă centrul de extremă condensare, de maximă iradiere creatoare totodată, genială tălmăcire a melosului popular transfigurat creator, chintesenta a spiritualității românești reprezentate din nou în ipostaza ei izvoită din părțile Moldovei de Nord. În afara României însă, muzica noastră populară pare a se reflecta centrifug. Tocmai desprinderea unor numitori comuni în această maximă diversitate (de inspirație, valoare, rezonanță în vreme) este prima linie directoare a ciclului de rezonanță inițiat și prezentat de muzicologul Viorel Cosma. Trecînd rapid în revistă piesele acestui al cincilea concert, se vor putea desprinde clar aspectele diverse cuprinse sub inspiratul generic. **Melodii moldave pentru pian** de Viktor Hoffmann, excelent interpretate de Crîmilda Cristescu, este o lucrare minoră, aparținînd acelei vaste literaturi circulînd la sfîrșitul secolului trecut, unde concesiile se definește printr-un gratuit adaus de virtuozitate de salon, fără a se ajunge însă la brianta autentică virtuoză (ca în paginile lui Liszt), prin „presărarea” unui caracter pitoresc, aici „moldav”, la fel cum nenumărate pagini, acum uitate, conțineau piese „la polacca, la turca”, etc. Aducerea piesei pe scenă în primă audiere se justifică

însă prin aceea că ar fi una dintre primele culegeri de acest fel de folclor românesc. Mai mult, la 1900, piesa ajunsese deja la a treia ediție, fiind vorba asadar de o muzică de circulație, deși dintr-o categorie minoră. Justificarea principală rezidă însă în faptul că aceste pagini, scrise cu onestitate, vin să aducă un necesar termen de comparație cu lucrările majore ale vremii. La fel, **Divertisment brillant op. 6 pentru flaut și pian** de Lucio de Santis (instrumentist celebru, venit la noi la înființarea Societății Filarmonice, ulterior devenit titularul catedrei de flaut la Conservator). Piesa, asemănătoare ca aspect cu prima, face parte dintr-o creație bogată de prelucrări sau lucrări originale, cea mai mare parte cu caracter virtuos, (excelent rezolvat în concert de Matei Corvin, acompaniat de Marta Joja). Dacă piesa precedată are în principal interes documentar, **Divertisment brillant** s-ar inscrie într-o posibilă carte continuînd tema concertului, la capitolul expunînd influența folclorului (melodii neprelucrate) asupra compozitorilor străini stabiliți în România.

Tot aici s-ar inscrie, parțial, și **Sonatina pentru vioară și pian** de Bela Bartók, expresiv interpretată de Peter Csaba și Suzana Szoreny. Diferențele sînt însă mari. **Sonatina**, scrisă pe melodii culese de Bartók însuși în Bihor și Maramureș, aparține unui repertoriu frecvent interpretat. Rezolvarea muzicală pune în valoare, cu meșteșugul artei bartókienne, buchetul de melodii populare tratate cu acea vigoare simplă, accentuată, înfrînută și în prelucrările de folclor maghiar, slovac, bulgar, etc. Departe de a ilustra pitoresc, așadar, temele populare sînt bine integrate într-o creație aducînd sub același numitor orice fertilități sugestie folclorică. Păstrîndu-și o nealterată culoare, folclorul românesc e astfel folosit ca rodnic pretext pentru o distinctă subiectivitate creatoare care nu se ascunde în spațiile unor convenții componistice ci se

inalță înconfundabil sprijinindu-se pe ferute fundamente populare. **Sonata pentru violă și pian** de Jacques Chailley, în inspirată interpretare a Sandei Crăciun și a Martei Joja, lărgeste mult sfera de cuprindere a temei concertului. S-a remarcat frecvent, în creația autorului, locul special ocupat de folclorul breton francez și de cel românesc. (Se pun aici în lumină două dimensiuni caracteristice ale muzicii noastre populare: caracterul original, înconfundabil în perimetrul european și păstrarea nealterată a unor formule intonaționale arhaice, semn de necontestat al vechimii folclorului nostru). Într-un posibil concert căutînd surprinderea unor apropieri de muzica populară, de spiritualitatea japoneză de pildă, piesa regretatului Mihai Moldovan, **Imaginați-vă un spectacol kabuki**, ar putea fi de drept inclusă ca încercare de surprindere sonoră a spiritualității japoneze în ceea ce aceasta are caracteristic. Dar covîrșitoarea majoritate a iradierilor sugestive de folclor românesc se traduce în transcrierea liniilor melodice, în folosirea materialului intonațional — acesta se presupune a fi drumul spre surprinderea specificului românesc de către străini. Surprinderea chintesenței în metro-ritmice, în echilibrul segmentelor, în încercarea sintaxelor muzicale specifice a fost făcută aproape numai de autori români, ducînd la relevante încadrări, de structură, în mai largi arii culturale, unde particularitățile melismatice, intonaționale aduc „diferența specifică”. Inversarea se arată a corespunde simetric: piesa lui M. Moldovan caută spiritualitatea japoneză în ceea ce aceasta pare a avea specific (spectacolul tradițional, forma de exprimare de maximă plasticitate și concizie). Depășindu-se această suprafață însă, există în amîndouă sensurile deci, recursul la fundamentele culturii muzicale poate conduce la revelatoare opere de sinteză, dovedind înrîndirea vieții afective a oamenilor de pretutindeni. O lucrare ca **Orestia II** de Aurel Stroe de pildă, putînd apărea cu egală îndreptățire în similitare „concerte” indiene, chineze, bizantine, românești, își alcătuiește unitatea tocmai pe preluarea influențelor respective nu în ceea ce ele au exterior, pitoresc, ci în ceea ce le configurează specific, unindu-le în același timp, aici, unire

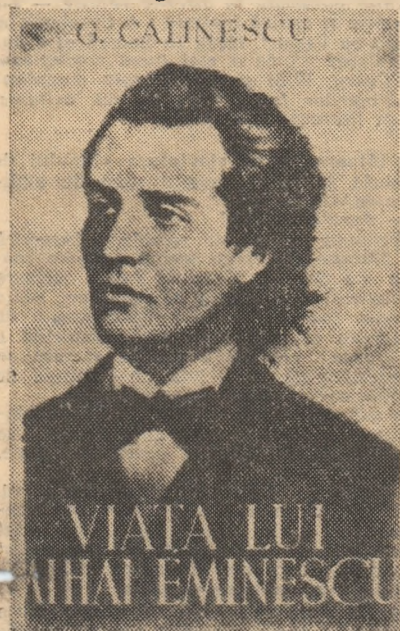
pecelluită de înzestrarea de excepție a creatorului. Astfel privit, se desprinde cu limpezime că, în ordinea asimilării folclorului, prelucrarea va fi de la sine (nu invariabilă însă) superioară citatului folcloric. E ceea ce se desprinde și din prima audiere a unei remarcabile partituri compozitorului danoz Vagn Holmboe: **Cvartetul de coarde op. 135**, interpretat cu măiestrie de cvartetul „Pro musica”. Partea a treia are la bază un boet cules de autor la Râșinari (și muzical deci, legăturile istorice Dacia-Dania sînt fertile); felul cum e introdus în motivica piesei, generînd sau topîndu-se într-o tematică ciclică, este cu totul remarcabil. Și, de la această piesă, alte consecințe: preluarea folclorică e convingătoare, rodnică atunci cînd se face (sau se aude) cu discreție. Parafrazănd, dimensiunea folclorică nu se clamează, se afirmă. În **Sinfonia de cameră** enesciană, impresia apartenenței la o distinctă arie spirituală nu e declarativă; ea se resimte mereu în fundal, la temelie, pe care se ridică o creație muzicală de excepție. Mai mult, diferența de atitudine (și de înzestrare componistică) față de folclor între primele și ultimele piese se reflectă direct și în valoarea muzicală. Primele sînt gîdite, în armătura lor muzicală, ca pretext exclusiv pentru intonarea unor melodii românești. Fără acestea, piesele s-ar prăbuși. La ultimele însă, spiritul românesc se simte vag, confuz, deci localizat de prezentatorul serii. În economia piesei, folclorul își primește așadar un rol de rezervor din ale cărui elemente, intrate într-o măiestrită „ars combinatoria”, autorul alcătuiește forma respectivă, piesa. Atunci cînd însă, între elemente și formă se stabilesc legături trainice, cînd arhitectura, estetica lucrării sînt gîdite ca neputîndu-se compune decît din anumite elemente, specifice populare — momentul creației culte românești unde folclorul este tradiție, fel de a fi, „partener” de discurs afectiv creator în speță, momentul capodoperelor — enesciene — atunci este așezat temelul pătrunderii folclorului nostru în universalitate. Prin ceea ce acesta are în același timp particular și definitiv, „Vocația universală a folclorului românesc” nu poate fi afirmată deci decît de creatorii români.

Viorel Crețu

50 de ani de la apariție:

„Viața lui Mihai Eminescu“

S-AU IMPLINIT în luna mai cinci-zece de ani de la apariția cărții¹⁾ care a consacrat un mare talent literar și a propus un alt chip al autorului *Lucașfărilor*.

O informație aproape exhaustivă, concretizată prin 231 de titluri la Bibliografie, cunoașterea de *visu*, prin asidua cercetare a manuscriselor, precum și a corespondenței eminescine, aflate la Biblioteca Academiei Române, atestau valoarea, ca să zicem așa, științifică, a cărții, într-un moment când se citeau cu sete așa numitele vieți românte, gen André Maurois, Stefan Zweig etc. Fundamentul lucrării impunea, așadar, prin seriozitate, se înțelege, atât cititorilor de literatură, cit și iubitorilor lui Eminescu.

În periodicul la care George Călinescu deținea cronică literară, „Adevărul literar și artistic”, un articol de fond al pretentiosului Paul Zarifopol salută la 29 mai apariția, cu titlul exploziv: *O biografie, în sfârșit...* Relevând meritele artistice ale operei, prietenul lui Caragiale încheia declarând-o „una din cele mai reușite cărți românești”. Judecata literară e perfect justificată și timpul a ratificat-o. Generații întregi i-au devorat paginile „înspirate”, fără ca mulți dintre cititori să-și dea seama de solida armătură a ei, implicând o muncă titanică, din care, de altfel, avea să rezulte, în anii următori, și vasta cercetare asupra operei²⁾.

În timp ce cartea se mistuia pe piață, colcăiau și fierbeau adversitățile, deși critica literară, în unanimitate, saluta apariția excepțională și-i releva meritele. G. Călinescu nu-și făcea, de altfel, iluzii, asupra reacției ce avea să se ivească în tabăra „eminescologilor”. În paginile finale, o scurtă *Post-față* începea pesimist: „Cărțile de felul acesteia de față sunt primite cu ostilitate și de scriitori și de oamenii de știință”.

Despre cei dintii s-a înșelat, deoarece de multă vreme ei așteptau un portret în toată puterea cuvintului și așteptarea, departe de a le fi fost înșelată, le-a pricinuit o bucurie „cu asupra de măsură”. Nu același lucru s-a petrecut cu unii cercetători migăloși, dar sterili, specializați în mici studii și analize, care se pretindeau însă exclusivii deținători ai secretelor de viață și de atelier ale omului, poetului și artistului. Ce i s-a reproșat, în definitiv, temerarului ce le încălcase terenul? Pe lângă șicane de amănunt, care pindesc la tot pasul asemenea lucrări de amplă informație, i se scoteau ochii pentru „grava” omisiune de a nu-și fi citat chiar în corpul paginii, izvorul, dar mai ales de a fi „profanat” chipul ideal al poetului, într-o prezentare șocantă, nu atât de boem, cit de îndurată primitiv, în tandem cu „bivolul de geniu”, nedespărțitul său prieten Ion Creangă.

Semnala atacului fusese dat de „Gândirea”, în termeni pamfletarești și cu stropșirea de insulte, din care se remarcă calificativele de „șnapan”, „derbedeu” și „meschin scandalagiu”³⁾.

Viața lui Mihai Eminescu a părut în genere „eminescologilor” o carte de scandal.

Critica literară propriu-zisă însă, după proza modestă apreciere a lui G. Călinescu, i-a primit cartea „cu exces de bunăvoință”⁴⁾.

Culminarea, echivalentă cu o încununare a acestei „bunăvoințe” i-a venit au-

torului din partea lui G. Ibrăileanu, într-un cuprinzător articol⁵⁾, care începea recunoscând că autorul „și-a făcut debutul în istoria literară, și l-a făcut în chip strălucit”, și se încheia proclamând cartea „monumentul cel mai impunător ce s-a ridicat până astăzi lui Eminescu”.

LA PUȚINE săptămâni după apariție, G. Călinescu se grăbi să rectifice o scăpare. Către sfârșitul capitolului *Eminescu și Junimea* scrisese:

„Acum îl surprindem cu intenții chiar de dramă ori comedie antică, cum ar fi *Văduva din Ephes* și schița unei piese cu acțiunea la Atena în care apar ca personaje Timon, atenian nobil, Alcibiad, general, Lucius, Lucullus, Sempronius”.

La 10 iulie, rectifică în „Adevărul literar și artistic”, cu mențiunea că al doilea proiect nu era decât drama lui Shakespeare, *Timon Atenianul*, și reproduce scenele din primul act, în traducerea poetului. În ediția a II-a, fraza era astfel redactată din nou, lămurind și „problema” *Văduvei din Ephes*:

„Acum însă îl surprindea cu intenții chiar de dramă ori comedie antică, cum ar fi *Văduva din Ephes*, după o temă antică (Apulius, Petroniu), tratată și de Brantôme și Lafontaine, dar pe care a împrumutat-o cu siguranță din Lessing, sau traducând câteva scene din întâiul act al piesei lui Shakespeare, *Timon Atenianul*”.

Paragraful se încheie în ambele ediții, precum și în cele ulterioare, cu fraza:

„Și figura mai modernă a lui Mirabeau îl opriese într-un proiect de piesă în patru acte, *Junetea lui Mirabeau*”.

Eroarea se repetă și în *Opera lui Mihai Eminescu*, II-III; piesa figura în repertoriul Teatrului Național și aparținea unui obscur autor francez, Aylie Langle, iar piesa fusese jucată cu succes la Paris și la Teatrul Național din București, în versiunea lui I. Panu (așadar nu putea fi vorba de o operă originală, ci de un proiect de traducere).

De altfel, în edițiile succesive⁶⁾, G. Călinescu avea să-și revadă stilul, să facă rectificări și completări de date, să atenueze unele afirmații prea tranșante, iar începând cu ediția a treia și dînd satisfacție detractorilor, dar și amatorilor de precizie, a intercalat în text, prin cifre, între paranteze, izvoarele bibliografice care crescuseră în interval, de la 231, la 236, la 244 și la 257.

Se pare că numai proza politică a lui Eminescu nu i-a servit pentru completarea unor date biografice, și anume acelea relative la originea lui etnică, pusă la îndoială de adversarii politici, din cauza desinenței onomasticii paterne, în -ovici. Cînd unul dintre aceștia l-a făcut bulgar, Eminescu și-a revendicat cu mîndrie ascendenții, țărani liberi. Într-o însemnare manuscrisă, nu excludea o ascendență armenască, cu precizarea că la Botoșani „colonia armeană e din secolul al treisprezecelea”⁷⁾.

De altfel, problema e tratată în treacăt, în primele pagini ale cărții, la capitolul *Strămoșii*, cu concluzia categorică:

„Judecînd în lumina însăși a documentelor și fără fanatism etnic, putem spune că nici un scriitor român nu-și poate afirma mai cu putere ca Eminescu puritatea singurului românesc și nu-și poate număra ca el strămoșii moldoveni pe degete, vreme de două veacuri”.

În privința bolilor care i-au răpus înainte de vreme pe mai toți copiii căminului Gheorghe Eminovici și ai soției sale Raluca, născută Iurașcu, Călinescu respinge teza eredității încărcate și o adoptă pe aceea a contractării lor.

Este într-adevăr de mirare că dintre cei șapte copii, cunoscuți autorului, numai Matei, căpitanul, a trăit mult și a lăsat urmași, atît în linie masculină, cit și feminină.

O fatalitate, parcă, a urmărit această familie, chiar pentru cine, raționalist prin structură, nu crede într-însa, scotînd-o vorbă goală sau superstiție, pur și simplu. Din cartea lui G. Călinescu se desprinde însă negrul fir conducător al destinului, care-l conferă pathosul.

Să dăm citeva citate probante:

„...ajutat de un țaran a trecut pe potecile Rășinariilor pe lângă Vama Cucului, dincolo, în țară, unde îl așteptau nouă și înținate destine.”⁸⁾

Și mai departe:

„În vreme ce Maiorescu și cei mai mulți de la Junimea trăiau în opulență, el era protejat cu o amabilitate jignitoare, ca un „poet” hotărît prin destine să sufere

⁵⁾ G. Călinescu: *Viața lui Eminescu*, în „Adevărul literar și artistic” de la 16 octombrie.

⁶⁾ A doua, 1933, a treia, 1930, a patra și ultima, apărută după 26 de ani, îngrijită de autor în 1964 (conjuncturală).

⁷⁾ La D. Murășu: *Mărturie în legătură cu originea lui Eminescu*, București, 1931, extras din *Preocupări literare*; ms. 2260, f. 21 verso).

⁸⁾ Sfîrșitul capitolului *La Blaj* (1866).

MAREA

Și încă o dată scriu despre ceea ce, de cite ori vine timpul, nu pot să nu scriu...

Cum de nu o mai văzusem cum o vedeam acum? Cum de nu o mai văzusem, cum de nu o mai simțisem, cum de nu o mai trăisem ca în acea clipă a unei extraordinare revelații?

De atîtea ori stătusem în fața ei, de atîtea ori știusem că e marea, de atîtea ori spuseseam privirilor și sufletului meu: — Uitați-vă bine, aceasta e marea...

De atîtea ori o mîngiasem cu privirile, cu sufletul, și de atîtea ori mă mîngiasem la rîndul ei, cu foșnetul, cu tătălăulrea ei, vindecîndu-mă de tristețe și de moarte.

Cum de nu o mai văzusem, cum de nu o mai simțisem, cum de nu o mai trăisem, așa cum o vedeam, cum o simțeam, cum o trăiam acum?

Era un ceas de amurg, liniștit și solemn, de liniște și solemnitate a întregii firi — era ziua morții lui Eminescu —, iar ea se ducea pînă în zare și se întorcea din zare, oprindu-se acolo unde mă aflam, dezvăluindu-mi parcă înția oară întreaga ei taină și frumusețe. Și întreaga ei veșnicie.

Era ea, marea. Marea care întotdeauna m-a vindecat de tristețe și de moarte, mie insumi redîndu-mă.

Morea de griu.

Geo Bogza

martiriul din care aveau să iasă genialele cîntări și Maiorescu merge pînă acolo încît intervine în chiar viața afectivă a poetului, împiedîndu-l de a lua în căsătorie pe Veronica Micle, pentru că cele două talente literare nu ar mai fi plîns așa de frumos în versuri⁹⁾.

Dacă acest pasaj nu pare concludent, trecem la pagina următoare:

„Firește că nu putem învinovăți nici pe Maiorescu, nici pe cei de la Junimea de niste întorsături ale soartei de care nu erau vinovați”.

Scriind despre ecremonialul plin de respect cu care era primit, la rare intervale, Alecsandri, în același cerc, Călinescu comentează astfel:

„Intrarea pe neașteptate în sală a plinului de sine bătrîn, în vreme ce Eminescu citea, ne apare azi ca o ironie a destinelor literare”¹⁰⁾. Această ironie nu-l exclude pe Eminescu, știut fiind din Eptogoni, cit de mult îl admira pe Vasile Alecsandri, iar în articolele lui politice îl numea întotdeauna „cel mai mare poet” al nostru.

Noțiunea de *soartă literară*, în sens optim însă, îl cuprinde și pe Creangă, adus, pare-se, direct de la un pahar de vin cu repetiție, la o ședință a Junimii, unde avea să se impună în fața junimiștilor „iubitori de anecdote în frunte cu nobunatatorul Pogor”¹¹⁾.

Metaforic, *soarta* e figurată ca o pen-dulă inexorabilă, care pune capăt existenței, după ce a urmărit-o neconținut și necruțător:

„Rămas singur, se întinse pe pat și cînd limba sorții sale ajunse pe pragul al doilea a vieții, inima se opri și poetul căzu în întineric”¹²⁾.

Autorul se folosește și de sintagma *tragedia lui Eminescu*¹³⁾, desigur nu pentru a repeta un clișeu verbal ce va fi circulat multă vreme oral și în scris, ci spre a cuprinde într-o formulă tocmăi lucrarea necruțătoare a destinului.

OMARE varietate de registre caracterizează scrisul, sau cum se spune astăzi „scriitura” lui G. Călinescu, de la aerul degajat al învătăului, căruia-i place totuși să se des-tindă și să persifleze, pînă la cele mai înalte accente ale unei sensibilități în fond de poet. Sint mulți, desigur, ca și prietenul nostru, D.I. Suchianu, care știu pe de rost paragraful final al capitolului *Agonia morală și moartea* (1883-1889).

Să-l reproducem și noi, pentru cei ce nu

⁹⁾ Cap. *Eminescu și Junimea*, pag. 302.

¹⁰⁾ Ibid., pag. 321-322.

¹¹⁾ Ibid., pag. 329.

¹²⁾ Cap. *Agonia morală și moartea*, (1883-1889), pag. 454.

¹³⁾ Ibid., pag. 428.

au citit cartea, dar și pentru ceilalți, care sint de acord cu dictonul latinesc *bis repetita placent*:

„Astfel se stîrne în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată poate pămîntul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale vor răsări pădure sau cetate, și cite o stea va vesteji pe cer în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și strîngă toate sevele și să le ridice în teava subțire a altui erin de tîria parfumurilor sale”.

Un astfel de final, de „poezie pură”, este desigur omagiul cel mai potrivit ce se putea aduce marelui vrăjitor al limbii vechi și înțelepte, cum ne-a numit Eminescu graiul. G. Călinescu a prezentat însă adversarilor flancul, prin neprevăzutul unora din aprecierile lui. Nu știm dacă și aceasta, ce-o vom da mai jos, a stîrnit nedumeriri și proteste:

„Inteligenta îl era limpede, îndreptată numai de cîntă la tîntă, dar mijlocie, ca o apă curgătoare, fără ochiuri adînci. În schimb puterea de vis este un cer întors în oglindă, fără fund și absoarbe sufletul prezent aproape în întregime. Eminescu era un *lunatic sublim* în sufletul căruia visele creșteau ca larba grasă, astupînd gardurile și mistuind pietrișul, ieșînd prin dușumele și prin streșină. *Starea sa morală era somnambulică* și trezia acțiunii politice a fost desigur o întimplare, care, mai la urmă, s-a dovedit tot un vis deșert”¹⁴⁾.

E foarte frumos spus, dar nu și convingător. Eminescu *inteligentă mijlocie*? Omul care la 28 de ani, în conferința publică *Influența austriacă și-a depășit* scîrnoii junimiști prin cîndrinderea și adîncimea viziunii sale politice n-ar fi avut decît accese de luciditate (trezii întimplătoare)? Să fi fost, metaforic, chiar un somnambul, omul care a sacrificat mii de ceasuri în fiecare an lecturilor științifice și sfeluirii poeziilor lui?

Genialitatea lui Eminescu a fost tocmă o sinteză între capacitatea de vis și luciditatea inteligenței, între viziune și expresie, între subconștientul creator și puterea de selecție artistică. „Lunaticul” seria poate în transă primul „jet”, dar „solarul” se străduia să-și stăpînească și să-i definitiveze direcția. Poetul nocturn este și cîntărețul luminii, care pe plan intelectual e însăși forța de creație prin care Eminescu a rămas neîntrecut.

Cartea lui G. Călinescu, mereu perfecționată în edițiile ulterioare, și mai ales în cea de a doua și a treia, rămîne însă, așa cum a spus Ibrăileanu, monumentală, oricîte obiecții de amănunt i s-ar opune. Nu i-am articulat nici una, în cronica festivă ce i-am consacrat, în „Adevărul” de la 11 august 1932.

Șerban Cioculescu

¹⁴⁾ Cap. *Masca lui Eminescu*, pag. 460.

Cartea
străină

O croazieră umoristică

DE OBICEI, cind vor să arate că au umor, mulți scriitori devin serioși, pozind alături de Dostoievski și anulându-și singuri buna-dispoziție. Nu pentru că nu s-ar simți bine în propriul lor teritoriu, ci pentru că de mult timp umorul a început să fie desconsiderat, ori, mai exact, considerat o specie minoră, obligată să intre în casele de editură pe ușa din dos. Și nu-i chiar așa. Mai întâi, că nu-i deloc minor și e foarte greu de obținut. După aceea pentru că atunci cind e natural și bine condus, umorul e mai eficient (și nu numai ca instrument de cunoaștere) decît multe alte specii și, pe deasupra, mult mai accesibil în ceea ce privește masa de cititori. Cea care nu poate fi ignorată, mai ales în sezoanele estivale, cind face totul pentru a-și revitaliza nu numai condiția biologică presată de bilanțuri, ci și pe cea spirituală apăsată de literă, sunet sau imagine.

Sigur, umorul mai cunoaște și o cale de mijloc, cea care i-a subminat prestigiul estetic prin artificial, contraface-re sau imprumut artizanal, dar nu aceasta este cea care ne interesează: de situație sau de limbaj, umorul bun, sănătos, rafinat, tonic, își are „insulele” lui, acolo unde nu ajung amatorii de glume. Un umor încărcat cu o emoție particulară ce izvorăște din toate părțile, inclusiv din eruditie, dar mai ales din cotidian.

Pierre Daninos e un astfel de autor, producător de umor ales, subtil mai întotdeauna și minuind mereu cele mai neașteptate mijloace întru obținerea lui. *Carnetele maiorului Thomson*, apărute în selecție românească acum zece ani, reprezintă opera sa cu cel mai mare succes (nici un alt autor francez n-a obținut într-un timp record un tiraj de 1700 000 exemplare...) și explicația e foarte simplă: sprijinindu-se pe tradiție, Daninos a prelucrat în acest caz o materie imensă, redescoperind pe linia moralistilor de altădată (Voltaire) date și elemente luate prea mult în grija exclusivă a antropologilor. Nu oricum: în cele două talere ale balanței, el a pus pe rind istoria, cultura, politica etc., privindu-le din unghiul cel mai favorabil al comunicării dintre ele. Nu prea departe de *Candide*, căci în una din concluziile sale nu s-a sfîșit să transcrie opinii precum aceasta: „...ei bine, Franța, a cărei întreagă nenorocire, una peste alta, vine din aceea că, după ce-i exploatată de străini mai este și locuită de francezi”. Adică nimic nou, căci și *Candide* vedea cam același lucru. Cu mica deosebire că Daninos nu uită să mîngîie din cînd în cînd vanitatea francezilor, descoperindu-le „adevăruri” precum acesta: „Pămîntul numără 50 milioane de francezi și aproape trei miliarde de străini care se învîrtesc cu invidie în jurul Parisului”.

Între timp, lucrurile par să se fi schimbat, astfel că în *Turistocrații**, cartea recent apărută în versiune românească, autorul trece dincolo de spațiul anglo-francez și poate scrie: „Într-un univers bine alcătuit, în care Elveția s-ar ocupa de bănci și Germania de muzică, Franța ar putea detine Ministerul Prestigiului. Și l-ar instala, bineînțeles, pe *France*”.

France este, aici, un pachetot de lux desuet, cu salon de scris, sirene de ceață super-taifun, sală de chirurgie, proiectoare de cercetare etc. — splendid transatlantic fantomă pe care autorul se imbarcă pentru a face înconjurul lumii și a vedea ce se mai întîmplă în ea. Cu alte cuvinte, Daninos se apleacă de data aceasta asupra turismului și îl privește cu ochii umoristului avizat și cunosător, plutirea în larguri îngăduindu-i să rămînă pe loc, în sensul că nu înaintarea cu atîtea noduri pe oră e ceea ce-l interesează, ci comportamentul pasagerilor dintre care își alege interlocutorii cei mai agreabili (Salvador Dali, de exemplu) pentru a-și putea desfășura în voie narațiunea întreruptă de escale (Rio, Tahiti, Bali, Singapore etc.), unde nu face nimic altceva decît să împrumute de la localnici cite o ogîndă pentru ca francezii să se poată privi în ea, redescoperindu-și chipul în funcție de meridianul pe care se află; chip pe care și-l recunoaște, dar rămîn convinși că e vorba de altceva.

* Pierre Daninos — *Turistocrații*, traducere de Dumitru Ionică, Editura Univers, 1982.

DOUĂ par să fie de data aceasta mijloacele pentru produs umor pe care Pierre Daninos se sprijină cu predilecție: realitatea, pentru a te face să rîzi, nu mai trebuie deformată, căci s-a deformat ea singură („lucrul cel mai tulburător nu e activitatea imaginației, ci galopul realului pentru a o ajunge”, notează el), important fiind simțul de observa-re și sinceritate totală, acesta fiind adevărul, pentru a nu cădea în serios (ceea ce ar fi fatal pentru un umorist), nu-ți mai rămîne nimic altceva de făcut decît să pui față în față realitatea de acum cu realitatea de altădată, ușor nostalgice, ușor malițioase, întotdeauna exact și nepărtinitor.

Din deformările posibile, Daninos le alege pe cele care se află la îndemîna oricui, dar trec, totmai de aceea, neobservate, specifice turismului. Companiile de asigurare și capacitatea lor de a te face semnatarul-plătitor al unei polițe prin care ți se promite totul și nu ți se asigură nimic ar fi un prim și sugestiv exemplu pe care autorul îl cercetează cu voluptate, pînă la ultimul amănunt birocratic. Specializată în turismul maritim, compania la care se asigură Daninos își asuma recunoașterea materială a tuturor nenorocirilor, mai puțin a celor ce s-ar putea produce pe mare. Al doilea exemplu, mult mai sugestiv, este reprezentat de „cultura” turistică a celor ce devorează în acest secol spațiul geografic și-l neglijează pe cel spiritual, mutind istoria sau orașele lumii acolo unde nu s-au aflat niciodată, dar s-au aflat ei, ca turiști, și asta-i mai important decît orice. De aici comul de situație, capabil să pună portul Callao alături de Zanzibar, hepatita lui Napoleon în directă relație cu cea a unei nepoate, ori Corintul lingă Auckland. Imperturbabil, Daninos trece cu mare subtilitate pe lingă adevăr și citește cu ochii închiși ghiduri faimoase (Baedeker) sau reclame turistice pentru a ajunge la un rezultat imprevizibil — „mai multe minciuni puse cap la cap duc la descoperirea adevărului” — la o opinie la fel de surprinzătoare — „Pretutindeni lumea aceasta în *mutatie* oferă o înfățișare pe jumătate tencuită. Nu mai e ce era. Încă nu e ce va fi” (subl. ns.) — iar în final, după o constatare aparent nevinovată — „Dacă lumea se cade să fie făcută din toate cele, atunci nu trebuie să-i lipsească în nici un caz contrariul...” — la o concluzie vecină cu perplexitatea: „Cum va fi lumea de mine? Nu știu nimic. Și chiar dacă așa sîl n-aș spune, Am destule necazuri și așa”.

Abia aici, am impresia, Pierre Daninos se desparte de patriarhul din Ferney, intrînd în plină contemporaneitate pentru ca, abandonînd o clipă limbajul specific literaturii pe care o practică, să scrie paragrafe precum acesta: „...mă întreb uneori ce sînt aceste capitaluri răticitoare care plutesc deasupra capetelor noastre, se izbesc de franc și nu-și află odihnă în timpul sezonelor de odihnă și de tratament decît pe Potomac, pe Leman sau pe Fujiama. O exista o societate a marilor speculanți internaționali care călătorește de la Ispahan la Zürich în vagoane salon, punînd lumea la cale și făcînd afaceri în stil mare? Într-o zi tot am să afl...”

Aici, Daninos coboară de pe pachetotul *France* (aflat în ultima lui croazieră în jurul lumii) și se reîntoarce la Paris, acolo unde alături de Jean Duché sau Jean Dutourd (ii va invoca malițios în dialogul cu masorul...), foarte apropiat ca vîrstă, a cunoscut marelui său succes ca scriitor umorist serios.

Turistocrații este în ansamblul ei o foarte bună carte de vacanță pe care, generos, poți s-o uii în tron sau pe plajă pentru ca s-o citească și alții, descoperîndu-și fruntea. Tradusă cu mult nerv, într-un limbaj adecvat, curgător, uneori cu scîlpire de umorist, paginile ei se închid cu o scurtă danilogie, pertinentă pătrundere în universul din carton de piatră al autorului și o cronologie a operelor acestuia, menită să ne familiarizeze cu lumea sa.

Darie Novăceanu

Literatură contemporană din S.U.A.

Herbert Goldstone:

■ Scriitorul american HERBERT GOLDSTONE (născut în 1921 în Pennsylvania) a făcut o strălucită carieră universitară la Universitatea Harvard unde și-a luat două doctorate, în 1947 și, respectiv, 1951. Din 1974 este profesor titular de limbă engleză la Universitatea statului Connecticut, desfășurînd în paralel și o intensă activitate socială de stînga și culturală (a prezidat un comitet de culturalizare a maselor din statul respectiv). Pe lîngă scrierile sale literare — în special nuvele și schițe publicate în diferite reviste — s-a făcut cunoscut prin cîteva lucrări de istorie și critică teatrală: *A Casebook on „The Cherry Orchard”* (Dosarele „Licezii cu Vișini”, 1965), *In Search of Community: The Achievement of Sean O'Casey* (Spre o mai bună comunicare între oameni: Realizările lui Sean O'Casey, 1973) și mai recenta monografie critică închinată protagonisului „Tinerilor furioși” în teatrul britanic, *John Osborne*. A mai editat antologii de literatură americană.

— Maestre!
Maestrul cîntă mai departe și întreabă, fără să ridice ochii de pe claviatură:

— Da, Rollo, ce e?
— Maestre, mă întrebam dacă ai putea să-mi explicai acest aparat? Această mașină care produce sunete variabile. Aș dori să obțin unele informații despre ea, despre funcționarea și destinația ei. Aceste informații lipsesc din datele mele de referință.

Maestrul își aprinde o țigară. Preferă să facă singur această operație. Unul din primele ordine care i le dăduse lui Rollo, acum două zile cînd îi fusese furnizat robotul, fusese acela de a nu ține seamă de programarea sa inițială în această privință.

— Mde, Rollo, zîmbi el, eu unul nu i-aș zice pianului „mașină”, cu toate că din punct de vedere tehnic ai dreptate. Presupun că de fapt este o mașină destinată să producă sunete, de o înălțime, intensitate și tonalitate gradată, atît izolate cit și grupate.

— Aceste informații le-am asimilat și eu prin metoda observației, răspuse Rollo cu o voce baritonă de aramă care încetase deja să-i mai producă maestrului fiori neplăcuți pe șira spinării. Sîrme de grosimi diferite, tensionate diferit și lovite de ciocanase acoperite cu pîslă, acționate prin pîrghii manuale dispuse pe o consolă orizontală.

— Asta mi se pare o descriere teribil de glacială a uneia din cele mai nobile opere ale omului, comentă sec maestrul. După cum vorbești tu, s-ar zice că Mozart și Chopin erau doar niște tehnicieni de laborator.

— Mozart? Chopin? Sfera de durabilitate care alcătuia capul lui Rollo lucăa nudă, fără nici o trăsătură, suprafața ei uniformă nefîind întreruptă decît de cele două lentile îngemănate. Acești termeni nu sînt stocați în banca memoriei mele.

— Nu, Rollo, sigur că nu sînt în banca ta de date, zise cu blîndete maestrul. Mozart și Chopin nu sînt destinați tuburilor electronice, siguranțelor fuzibile și sîrmelor de cupru. Destinația lor o constituie singele, carnea și lacrimile omului.

— Nu înțeleg, zumbăi Rollo.
— Uite cum e — zise maestrul scutînd pe nas rotocoale de fum. E vorba de doi dintre oamenii care compun sau programează succesiuni de note — adică sunete diferite, produse de către pian sau alte instrumente, adică mașini care produc alte tipuri de sunete de o înălțime sau modalitate dinainte stabilite. Uneori aceste instrumente, cum le zicem noi, sînt folosite — sau puse în funcțiune — separat; altele în grupuri — orchestre, cum le numim noi — și sunetele se împletesc laolaltă, se armonizează. Adică se află într-o relație ordonată, matematică, între ele, care are drept rezultat...

Maestrul ridică miinile în semn de deznădejde:

— Niciodată nu mi-am închipuit, rise el ușurel, că într-o bună zi mă voi strădui atît de greu — și atît de inutil — să explic unui robot ce este muzica!

— Muzica?
— Da, Rollo. Sunetele produse de această mașină și de altele din aceeași categorie se numesc muzică.

— Care este finalitatea muzicii, maestre?

— Finalitatea?
Maestrul își strivi țigara în scrumieră.

Se întoarse către claviatura pianului de concert și făcu cîteva mișcări de agilitate cu degetele.

— Ascultă, Rollo!
Degetele lui ca de spiridus începuseră să alunece pe clape țesînd primele măsuri ale Sonatei *Clair de Lune*, ușoare și delicate ca o pinză de păianjen. Rollo rămase țeapăn, lumina fluorescență de deasupra etajerei cu note aruncînd o strălucire albastruie peste statura sa impresionantă, reflectată de lentilele de chihlimbar cu care vedea el.

Maestrul își retrase miinile de pe claviatură și firul subțire al melodiei se topi încetul cu încetul, parcă fără voie, în tăcere.

— Claude Debussy, spuse maestrul. Unul dintre mecanicii noștri din vremuri de mult apuse. El a proiectat această secvență de tonuri cu ani și ani în urmă. Ce părere ai despre ea?

Rollo nu răspuse pe dată.
— Sunetele sînt bine formate, spuse el în cele din urmă. Nu mi-au impresionat neplăcut simțul auditiv, așa cum se întîmplă adesea.

Maestrul rise:
— Rollo, poate că tu nu-ți dai seama, dar ești un admirabil critic muzical.

— Așadar, scopul acestui muzici, zumbăi Rollo, este de a le face plăcere ființelor umane?

— Exact, spuse maestrul. Sunete bine formate, care nu impresionează neplăcut simțul auditiv, așa cum se întîmplă adesea. Minunat. Aceste cuvinte ar trebui să fie sculptate în marmură deasupra intrării în noua sală de concerte Carnegie.

— Maestre?

— Da, Rollo?
— Foile acelea de hîrtie pe care le așezați uneori în fața dumneavoastră pe pian sînt planurile prin care compozitorul arată ce sunete să fie produse de către pian și în ce succesiune?

— Intocmai. Noi numim fiecare sunet notă; combinațiile de note le denumim acorduri.

— Atunci înseamnă că fiecare punct indică un sunet care trebuie produs?

— Foarte corect, dragul meu om de metal.

Rollo privea drept înainte. Maestrul avu senzația ciudată că înlăuntrul azelei sfere incasabile se învîrtesc niște rotile.

— Maestre, mi-am baleiat băncile de memorie cu care sînt înzestrat și nu am dat peste nici un fel de instrucțiune explicită sau implicită împotriva notelor. Aș dori să mă învățați cum să produc aceste note la pian. Vă solicit să introduceți în băncile mele de date corelația dintre aceste sunete și pîrghiile de pe tabloul de comandă.

Maestrul îi privi multă vreme ulmit. Deodată un suris foarte apropiat de rîznet îi lumină fața:

— S-a făcut! exclamă el. De foarte mulți ani nu am mai avut elevi care să-mi încărunească părul, dar am senzația că tu, Rollo, te vei dovedi un elev cum nu se poate mai incîntător. Să picuri farmece Muzei în metal și mecanisme... Ei bine, accept cu bucurie această provocare!

Se ridică și atîns brațul lui Rollo — c forță latentă și rece.

— Sezi aici, dragul meu robot personal marca Rolleindex. Model M-e. Ori o să-l facem pe Beethoven să se răs-

SIMONA MIHAILESCU: Port

Virtuozul

cească în mormint, ori o să deschidem o eră nouă în istoria muzicii.

Peste o oră, maestrul începu să caște și se uită la ceas. Ii puse mina pe umăr lui Rollo :

— Rollo dragă, în memoria ta mecanică există toate noțiunile fundamentale ale notației muzicale. A fost o lecție foarte bună pentru o seară, în special dacă-mi amintesc câtă vreme mi-a trebuit mie până să pot asimila o cantitate similară de informații. Miine vom încerca să punem la treabă degetele astea înfloritoare ale tale. Mă duc să mă culc. Vrei să fii amabil să încui ușile și să stingi luminile ?

Rollo se ridică de pe scaunul de la pian și zumbă :

— Da, maestre. Dar am o rugămintă.

— Cu ce-i pot fi de folos celui mai strălucit elev al meu ?

— Îmi îngăduiți să încerc astă seară să creez câteva sunete cu ajutorul claviaturii ? Am să mă străduiesc să nu vă deranjez cu sunete prea puternice.

— Astă seară ? Dar ce, nu ți-e... ? Maestrul se opri și zimbă : Iartă-mă, te rog, Rollo. Încă îmi vine destul de greu să-mi dau seama că pentru tine cuvântul „somn” nu înseamnă nimic. Sovăi o vreme, frecându-și bărbia. Apoi reluă : Păi, după cât cred, un profesor bun nu trebuie să tempereze sau să descurajeze în vreun fel zehul elevilor de a învăța ceva. Bine, Rollo, dar te rog să ai grijă. Maestrul mîngie lemnul de mahon lustruit : pianul ăsta și cu mine trăim împreună aproape de o viață. N-ai vrea să-l văd pierzindu-și dinții din pricina degetelor ălora ca niste ciocane cu care ai fost înzestrat. Umblă delicat, prietene, foarte gîzgas.

— Am înțeles, maestre.

Maestrul adormi surizind ușor, abia auzind notele timide pe care încerca Rollo să le smulgă pianului.

Prezintă în toată noaptea de niste acorduri puternice, maestrul se strecură până la ușa camerei sale de lucru. Rollo se dea în fața claviaturii, pedant, inuman, rigid, cu lentilele focalizate într-un punct oarecare, pierdut printre umbre. Picloarele masive care acționau pedalele, brațele și minile care fulgerau și străluceau ca oțelul — toate acestea erau entități vii, separate oarecum de perfecțiunea polizată a trupului său.

Pe stativul pianului nu erau note. Pe scaunul de lângă pian se afla, închisă, partitura sonatei Appassionata de Beethoven. Maestrul își aminti că o lăsase în mijlocul unui vraf de note de pe pian. Rollo tocmai o cînta. O crea, o respira, o trecea printr-o flăcără de argint.

Timpul își pierdu orice înțeles, suspendat în mijlocul văzduhului. Maestrul nici nu-și dădu seama că plînge, până cînd nu termină Rollo sonata. Robotul se întoarse să se uite la maestru și bizii :

— Sunetele v-au plăcut ?

Maestrului îi tremurau buzele.

— Da, Rollo, răspunse el în cele din urmă. Mi-au făcut mare plăcere, adăugă el, înghițindu-și cu greu lacrimile.

Cu degete nesigure ridică partitura și murmură :

— Ai cîntat-o deja pe dinafară ?

— Am încorporat-o în banca mea de date, răspunse Rollo. Am aplicat acestor proiecte principiile pe care mi le-ai explicat. N-a fost prea greu.

Bătrînul se lăsă încetîșor pe scaunul de lângă Rollo, și se uită, îndelung, în

tăcere la robot, de parcă atunci l-ar fi văzut prima dată :

— Rollo, miine o să trebuiască să lucrăm puțin cu băncile tale de date.

În noaptea aceea somnul îi ocoli. A doua zi dimineata intră cu pas vioi în camera de lucru. Rollo tocmai curăța covorul cu aspiratorul.

— Ei, Rollo, ești gata să ne apucăm de treabă ? Avem multe de făcut împreună. Am niste proiecte mari pentru tine, Rollo. — planuri grandioase ! De data asta Rollo nu răspunse. Maestrul reluă : I-am chemat pe toți aici azi după amiază. Dirijori, pianisti de concert, compozitori, chiar și pe impresarul meu. Toți giganții muzicii, Rollo. Să vezi ce o să fie pe ei cînd o să te audă cîntînd !

Rollo stînsese aspiratorul și rămase locului.

— Ai să le cînti chiar aici, azi după amiază. Glasul maestrului era strident. Vorbea cu respirația întretăiată. Cred că o să le cînti tot Appassionata. Da, sigur. Abia aștept să le văd mutrele ! Apoi o să aranjăm un recital ca să te prezentăm publicului și criticii. și pe urmă vom pregăti un concert mare cu una din orchestrele renumite. O să aranjăm și televizarea lui pe rețeaua mondială, Rollo. Se poate face și asta. Gîndeste-te, Rollo. gîndeste-te numai un pic ! Cel mai mare virtuoz al pianului din toate timpurile... un robot ! E absolut fantastic și de-a dreptul minunat. Mă simt ca un explorator în pragul unei lumi noi. Și apoi înregistrări, firește. Tot repertoriul meu, Rollo, și încă și alte piese. Si cite și mai cîte !

— Maestre ?

Maestrului îi strălucea fața cînd ridică ochii spre robot :

— Da, Rollo ?

— Conform instrucțiunilor încorporate în mine am libertatea de a refuza orice acțiune pe care o socot dăunătoare proprietarului meu. Robotul folosea cuvinte precise, atese cu multă grijă : Astă-noapte ați plîns. Aceasta este una din indicațiile de care sînt obligat să țin seama ori de cîte ori îau o hotărîre. Maestrul apucă vîzuros brațul gros, superb modelat al lui Rollo :

— Rollo, tu nu înțelegi. A fost doar o echestie momentană. Sigur că a fost ceva rușinos, copilăros din partea mea !

— Vă rog să mă iertați, maestre, dar mă văd silit să refuz să mă mai apropiu vreodată de pian.

Maestrul se holbă la el, nevenindu-i să creadă și ochii deveniră rugăcri :

— Rollo, dar nu poți face una ca asta ! Lumea întreagă trebuie să te audă !

— Nu, maestre. Lentilele de chihlimbar avură aerul că se induiosează. Pianul nu e o mașină, zumbăi glasul acela puternic, neomenesc. Pentru mine da. Dintr-o ochire pot traduce notele în sunete. Îmi ajung doar cîteva clipe ca să pot să desprind dintr-o dată concepția compozitorului. Pentru mine e ușor.

Statura uriasă a lui Rollo domina copleșitor trupul încovoiat al maestrului.

— De asemenea, mai pot desprinde ideea — zumbăi puternic vocea monotonă ca de clopot de aramă — că această... muzică nu e pentru roboți. E pentru oameni. Pentru mine e un fleac, da... Însă ea n-a fost făcută să fie un lucru ușor.

Prezentare și traducere de
Andrei Bantaș

Robinson Jeffers

(1887 — 1962)

■ După două volume nesemnificative, a publicat, în 1924, *Tamar and Other Poems*, retipărit, după un an, sub titlul *Roan Stallion, Tamar and Other Poems* (Armăsarul murg, Tamar și alte poeme). Numeroasele cărți de poezie care au urmat, pînă la culegerea postumă *The Beginning and the End* (Începutul și sfîrșitul, 1973), i-au confirmat atît atitudinile fundamentale — sarcasm față de limitele și erorile omenesti (e remarcabilă poezia sa antimilitaristă), în-

doiala față de durabilitatea artei — cît și tonul direct și rigoarea notațiilor.

Săpătorilor în piatră

Voi, săpătorii în piatră, opunînd timpului marmora, dinainte învinși

În lupta cu uitarea,

Trăiți din ciștiguri cinice, știind că stîncă poate crăpa, că statuile se năruie

Iar colțuroasele litere romane

Se sfarmă pe desgheț, se șterg sub ploaie. Poetul — și el își înalță monumentele în deridere,

Pentru că omul se va stinge, voiosul pămînt va pieri,

neînfricatul soare

Va muri orb, innegrit pînă-n inima lui.

Și totuși au fost pietre care au durat o mie de ani, totuși

gîndiri îndurerate au găsit

Mierea păcii în poeme vechi.

John Berryman

(1914 — 1972)

■ A publicat o primă carte de versuri în 1942, dar este un poet remarcat în perioada postbelică, îndeosebi pentru volumele *Homage to Mistress Bradstreet* (Omagiu doamnei Bradstreet, 1956 ; Anne Bradstreet, poetă americană din secolul al XVII-lea) și *77 Dream Songs* (77 de cîntece din vis), 1964, pentru acesta din urmă primind Premiul Pulitzer în 1965. I s-a acordat, în 1968, Premiul Bollingen.

Poemul despre minge

Acum, copilul care și-a pierdut

El, ce să facă ? Am văzut-o cum

Sărînd în jos pe stradă, vesel,

Tot mai departe — iat-o, e

Nu are rost să-i spui : mai sînt

Încremenit într-o tristețe fără

Stă țeapăn, tremură, privește-n

Își vede zilele copilăriei duse

Pe valul portului, cu mingea.

N-am să-l tulbur —

Un ban sau altă minge n-ar

Acum cunoaște el răspunderea,

Aceasta, cu obiecte ale tale.

Au mingi, dar ele se tot pierd,

Nu poți să le răscumperi. Nu da

Acum învață el, cu ochii triști,

Epistemologia pierderii : cum să

Ne-ncovoiat, aflînd ce află într-o

Orice bărbat — iar mulți, în

Cum să rămii ne-ncovoiat. Și

E strada luminoasă și s-aude

Un fluierat, iar mingea n-o mai

Ceva din mine o să caute curînd

Prin adîncimea apel, neagră...

Pretutîndeni

Mă mișc și sufăr ; mintea,

Pot fi mișcate de orice s-a

De-un fluierat : eu nu mai sînt

copil.

Patricia Hooper

(n. 1953)

■ Poetă din Michigan lansată în ultimii ani, cînd a fost publicată de mai multe periodice de presti-

giu: *Poetry*, *American Scholar*, *Centennial Review*, *Chicago Review*, *New Directions Anthology*.

Viețile altora

Sînt zile cînd treci — și un drum rămîne în urmă — un drum pe lingă casa cuiva, cu pridvorul proptit cu scinduri, în curte o mașină desfăcută în bucăți, din ușa copii pe jumătate îmbrăcați se uită ca și cum l-ar vedea pe atotputernicul. Sînt copiii altora, departe de tine, ca nevoile sau chiria altcuiva, viața pe care oricum nu ți-ai fi dorit-o.

Sau treci în tren, întrezărînd pe cîmp o femeie care înșiră rufe la uscat și nu uiți zile în șir, deși nu s-a întors să privească. Sau e un oraș unde băieții se fac mari și pleacă ; doi stau schimbînd glume, lingă o prăvălie, rămași ca într-o fotografie în seplă, ca o scenă dintr-un film din anii patruzeci și care nu mai rulează.

În unele nopți te trezești și e așa : în fiecare casă de pe strada ta, întunericul vorbește cu alt glas. Se trîntește o ușă, cîinii latră, vecinul tușește, o mașină a venit, se duce. Noaptea a rămas aceeași, dar lumile ei sînt îndepărtate cît lumea. În unele nopți visezi camere. Intrî în viața cuiva ca și cum inima lui ar bate în inima ta.

Prezentări și traduceri de Mihai Matei

SIMONA MIHAILESCU : Marină (Din expoziția Peisaje sarde și siciliene — Biblioteca Italiană)

Teatrul Națiunilor

● Intre 20 iunie și 3 iulie se desfășoară tradiționalul Festival al Teatrului Națiunilor, găzduit anul acesta de capitala bulgară Sofia. După cum am mai anunțat, țara noastră va fi reprezentată prin Teatrul Notara din București (cu **Frații Karamazov**, după Dostoievski și **Jocul dragostei și al morții** de Horia Lovinescu). Alte participări: Deutscher Theater din Berlin — **R.D.G. (Moartea lui Danton)**, Malii Teatr din Moscova (**Foma Gordeiev** și **Regele Lear**), Teatrul de Cameră din München (**Ifigenia în Taurida**), „Atelier 212” din Belgrad (**Correspondență** de B. Pekić), „The Artists Touring Co” din Londra (**Furtuna de Shakespeare**), Teatrul Național din Copenhaga (**Intre umbrele verzi** de F. Methling), Teatrul „Salamandre” din Paris (**Britannicus**) și Théâtre de l'Est Parisien (**Fin de parties** de Be-

John Cheever

● Numărul volumelor publicate de americanul John Cheever (care a încetat din viață acum două săptămîni) nu deosește duzina, ceea ce nu e mult, mai ales dacă ținem seama că prima sa povestire apărută într-o revistă fusese inspirată de evenimentul, atunci recent, al exmatriculării din Academia Thayer, una din instituțiile de învățămînt cu tradiție ale statului său natal, Massachusetts. Primul volum, **The Way Some People Live** (Cum trăiesc unii oameni), datează din 1943 și este alcătuit, în cea mai mare parte, din povestiri publicate mai întîi în revista „The New Yorker”, ceea ce indică succesul autorului (s-ar putea spune: succesul monden), precum și calitatea superioară și gradul tolerabil de nonconformism al scrierilor respective. Consacrarea a reprezentat-o, totuși, cu un deceniu și jumătate

mai tîrziu, primirea prestigiosului **National Book Award** pentru primul roman, **The Wapshot Chronicle** (Cronica familiei Wapshot). Continuarea, **The Wapshot Scandal** (Scandalul din familia Wapshot, 1964), i-a adus autorului, în 1965, Medalia Howell a Academiei de Arte și Litere, instituție care, din 1973, l-a numărat între membrii ei.

Prozator caracterizat de un stil direct, lipsit de livresc sau metaforă și cu atît mai subtil sugestiv, Cheever a rămas devotat temei relației dintre individ și realitate, impactul realității fiind o experiență de regulă frustrantă pentru personajele sale. Această consecvență tematică nu generează, totuși, monotonie, realitatea americană din anii marii crize și pînă în deceniul al optulea fiind evocată cu o rigoare care nu omite nici elementele fundamentale noi, nici nuanțele.

Am citit despre...

„Insula lui Pascali”

■ CE rămîne dintr-un roman de aventuri dacă lași la o parte — ca descusut, neconvingătoare — intriga propriu-zisă? De obicei, nimic. **Insula lui Pascali** de Barry Unsworth se încheie, de altfel, cu mărturia naratorului că întîmplările cu epilog tragic pe care le-a povestit i-au rămas, de fapt, și lui neclare și că n-a izbutit să dezlege taina personajelor principale — englezul Anthony Bowles, venit nu se știe de ce, în 1909, pe o insulă grecească din Imperiul Otoman și iubita lui, frumoasa pictoriță Lydia Neuman, probabil spioană sau poate doar artistă, poate cine știe ce altceva, care pun la cale, nu se știe de ce, înstrăinarea unei superbe sculpturi antice, descoperită nu se știe de cine și cînd. Ca în vechile tragedii, protagoniștii mor, mai mor și cîțiva figuranți neindividualizați, numai că rațiunea complicatelor lor demersuri cu rezultat catastrofal va rămîne de neînțeles.

Neverosimilele peripeții n-au însă nici o importanță. Important este cum sînt povestite. Important este de cine sînt povestite. Romanul de aventuri nu-l alici decît un pretext neglijabil. **Insula lui Pascali** este romanul, parabola, metafora, povestea povestitorului. Este scris ca ultimul raport al unui Akaki Akakievici al spionajului, nevrednicul agent secret uitat de stăpînire Basil Xavier Pascali. Pascali are 45 de ani. Cu 20 de ani mai devreme fusese trimis pe insulă cu misiunea de a observa ce se petrece și a expedia informații la Înalta Poartă. A scris 215 rapoarte, dar nu i s-a confirmat niciodată primirea lor, ele n-au determinat nici o acțiune, nici măcar nu știe dacă le-a citit cineva, cu alte cuvinte a trăit 20 de ani pentru a întocmi dări de seamă fără finalitate, inutile. La 25 de ani, cînd a fost recrutat ca informator era „poliglot, literat, cu un anumit farmec, un tînar de viitor” și i se asigurase „o remunerație pe atunci indestulătoare”. Acum este o apariție pitorească, aproape caraghioasă, obez, neras, sărăcăcios și neglijent îmbrăcat, cu cămașă nepălată, pantaloni de doc alb, cu un crac mai lung și unul mai scurt, pantofi maro cu alb încălțați fără ciorapi, dar păstrînd, susține el, „un anume panș : inelul cu rubin lăsat de tatăl lui vitreg și băuștele cu monogramă”. În aceste două decenii, lea-

Confesiunile lui Montherlant

● Biografia lui Montherlant anunțată pentru la toamnă este considerată de pe acum un eveniment literar. Faptul că Jean-Claude Barot, executorul testamentar, a deschis camera de lucru a scriitorului lui Pierre Sipriot, unul din puținii prieteni intimi și fideli ai lui Montherlant, va per-

mite să se înlăture masca de pe chipul său, așa cum indică titlul lucrării anunțate. **Montherlant, sans masque**. Cartea va dezvălui în ce măsură opera disimulează viața scriitorului, importanta documentelor — romane, alte texte inedite, și, mai ales, corespondența — fiind în acest sens considerabilă. În imagine: portretul scriitorului desenat în 1937 de Matisse.

„Cuadernos americanos”

● Revistă umanistă, antidogmatică, deschisă tuturor tendințelor progresiste, care constituie o punte de legătură între cele mai valoroase componente ale culturii ibero-americane — astfel a fost caracterizată publicația „Cuadernos americanos”, pentru a cărei aniversare U.N.E.S.C.O. a organizat la Paris o „zi omagială”. Condusă de Jesus Silva Herzog (director) și Manuel S. Garrido (redactor șef), această revistă bilunară a publicat scrieri ale unora dintre cele mai importante personalități ale vieții politico-sociale și ale culturii din America Latină, în frunte cu Pablo Neruda, Miguel Angel Asturias, Alejo Carpentier, Ernesto Cardenal, Octavio Paz etc., etc. În paginile ei au văzut lumina tiparului opere-chele ale gândirii și literaturii „Lumii Noi”. **Guatemala și destinul ei** de Cardoza y Aragon, în 1946; **Labirintul singurătății** de Octavio Paz, în 1950; cercetările unor

neschimbate care i se plătește automat a devenit insuficientă și pentru a-și ține zilele trebuie să recurgă la fel de fel de expediente mărunte, înjositoare. Dacă cineva l-ar privi însă mai atent ar observa „ochii căprui, scîntînd de inteligență și vîdînd capacitatea de a suferi”.

Al 216-lea raport al lui Pascali — textul pe care ni-l propune romancierul englez — se deosebește de cele care l-au precedat. În primul rînd, este adresat, în disperare de cauză, prea mîrîtului sultan Abdul Hamid, altfel spus lui Dumnezeu însuși. Pascali are impresia că localnicii au descoperit netrebnicia lui ocupației și că se pregătesc să-l ucidă, deși delatiunile lui n-au avut urmări, nimeni n-a suferit de pe urma lor. „Cum aș putea îndura moartea fără a ști ce s-a întîmplat cu cele un milion de vorbe ale mele, picurate una cite una în marea tăcerii?” — se lamentează el. Mai are, la început, o singură speranță: că va reuși să plece la Constantinopol pentru a-și căuta, în arhive, hîrtiile și a face din ele o carte. Și această iluzie se va spulbera însă: nu numai că nu va avea banii necesari călătoriei și răgazul de a o întreprinde, dar mai mult ca sigur, își dă, în cele din urmă, seama, nici nu există o asemenea arhivă, scrierile lui s-au pierdut după cum se va fi pierdut și amintirea numirii lui în acest obscur post de observator, derizoria leață achitîndu-l-se în virtutea inerteiei, pentru că nimeni nu și-a bătut vreodată capul să verifice dacă ordinul de plată inițial a rămas sau nu în vigoare. Este gîndul cel mai greu de suportat, căci Pascali a devenit — aceasta e principala lui mărturisire acum — scriitor. Așteptînd zadarnic un răspuns, o confirmare, începuse, de la o vreme, să umple vidul existenței cu plăsmuiri ale fanteziei. Rapoartele au luncat, pe nesimțite, de la înregistrarea mecanică a faptelor, spre invenția literară: „Nu cumva, se întreabă el, în acești ani în care simțămîntul imunității m-a condus la artă, la controlarea iluziei, făcîndu-mă să văd propria mea ființă, insula, oamenii de pe ea, ca pe obiecte pe care le pot crea în rapoartele mele, n-au făcut să confirme lucruri știute, trăite, simțite, inclusiv demascarea și moartea mea?” În ehortația adresată „Stăpînului lumii, Umbra lui Dumnezeu pe pămînt”, Pascali, cel cu înfățișare ridicolă și cu un spirit analitic pe măsura considerabilei lui culturi secrete, formulează cu finețe cîteva probleme fundamentale ale creației artistice și ale relației ei cu Puterea.

Felicia Antip,

Versurile lui Zhou Enlai

Gala

● A încetat din viață, la vîrstă de 89 de ani, Gala, soția lui Salvador Dali, muza, modelul, agentul publicitar al marelui pictor spaniol. Pe numele ei adevărat Elena Diakonoff (în imagini), ea a fost soția lui Paul Eluard pe care l-a părăsit pentru Dali. Prezentă în întreaga operă a artistului, ea a fost modelul său preferat, organizînd, din culise, cultul artistului. „Fără Gala — spunea pictorul — n-aș fi devenit niciodată Dali, este un adevăr pe care nu voi înceta niciodată să-l spun și să-l trăiesc. Ea este mama mea, oxigenul meu. Gala mi-a construit o cochilie de ermit, ea m-a împiedicat să devin nebun de legat. Gala este totul, absolut totul pentru mine”.

Nicolás Guillén — in pregătire

● Dintr-o lucrare de sinteză despre **Opera poetică a lui Nicolás Guillén**, **Compilații, prolog și note** de Angel Augier, apărută la Havana (ed. Letras Cubanas), aflăm că scriitorul, care la 10 iulie împlinește 80 de ani, are în pregătire mai multe volume, printre care două tipărituri în facsimil după ediții prime din **Sóngoro Cosogno** și **Elegia a Jesus Menendez**, două cărți de poezie — **El libro de los sonetos** și **El libro de los sonos**, precum și două de proză — **Páginas vueltas** și **Sol de domingo**.

Anul Leonardo da Vinci

● Manifestări de prestigiu consacrate genialității artist florentin sînt organizate în acest an, decretat anul Leonardo da Vinci. După Florența, muzeul parizian Jacquemart-André a expus celebrul codex Leicester. Orașul Milano a inaugurat un ciclu de aproximativ 20 de manifestări leonardești — expoziții, colocvii, conferințe — care se vor esalonaa pînă în 1984. În imagine, o lucrare a lui da Vinci, **Portretul unui muzician**.

Claude Sernet — 80

● S-au împlinit 80 de ani de la nașterea poetului francez de origine română, Claude Sernet — pseudonimul lui Ernest Cosma — (1908—1968) născut la Tg. Ocna. A debutat în revista „Sburătorul”; apoi, împreună cu Ilarie Voronca, Gh. Dinu, a inițiat revista avangardistă „75 HP”. Scriind apoi la revistele „Continuoromanul”, „unu”, „Integral” etc. Plecat în Franța a participat la mișcarea suprarealiștilor iar în 1929 a editat revista „Discontinuitate”. E autorul a peste 20 de plachete de versuri, ultima dintre ele, **Pas rescomtês**, a apărut în 1968, iar **Ici Répose** e postumă. A fost laureat al premiului Antonin Artaud (1926), al premiului René Laporte (1965). Sernet a tradus în franceză din Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Tristan Tzara, figurînd cu numeroase echivalențe poetice în **Antologia poezilor române**, de la editura Seuil, 1981, coordonată de Alain Bosquet.

Premiul Nobel

● În întreaga istorie de pînă acum a Academiei Suedeze de Literatură și Arte, doar trei femei au fost alese să fie membre titulare. Gunnell Vallquist (în imagine), autoare și profesoară universitară în vîrstă de 64 de ani, a devenit recent a patra femeie aleasă ca membră a acestei instituții care în fiecare an hotărăște cine să fie înununat cu Premiul Nobel pentru literatură.

Prezența lui Mauriac

● Aceasta este temă, numărului 9 al „Caietelor François Mauriac” care celebrează zece ani de la dispariția scriitorului. Pe lângă scrieri inedite, printre care o comunicare a lui Mauriac, datată septembrie 1928 și prezentată la dezbaterile de la Pontigny, René Rémond abordează „sensul actualității lui Mauriac”, Françoise Giroud tratează despre Mauriac ziaristul, Georges Hourdier scrie despre actualitatea politică a rubricii scriitorului „Bloc notes”, iar André Frossard despre magia stilului său.

„Cartea Suleika”

● „Este destul de semnificativ — nota Goethe — că orientali își cîntesc cîntecele mai mult scriindu-le decît cîntîndu-le”. Insuși marele poet clasic german s-a exersat în scrierea arabă atunci cînd a elaborat **Cartea Suleika** (Buch Suleika). Și a fost cit pe aici să învețe limba arabă, pe care o considera ca încorporînd spiritului cuvîntul și scrierea mai perfect decît oricare alta. În cadrul Anului Goethe, editura „Verlag der Nation” din R.D.G. publică o ediție bibliofilă a acestei opere, în scriere caligrafică și cu o postfață de Axel Bertram.

Un manuscris al lui Pușkin

● Rimma Terebenina, colaboratoare a Institutului de literatură rusă, cercetînd fondul colecționarului de manuscrise și cărți vechi P. N. Tihonov a descoperit o foaie de hîrtie pe care sînt asternute de mîna lui Pușkin două poezii: **Al tău și al meu** și **Improvizație pentru Ogarev**. Acestea au fost scrise în 1816, cînd Pușkin era elev de liceu, și au fost apoi introduse într-o antologie a școlii. Foaia respectivă a dispărut și era considerată ca definitiv pierdută. Descoperirea, prezintă un mare interes pentru stabilirea cu exactitate a textului poeziilor, cunoscute pînă acum doar din copii.

„Corabia morților” pe scenă

● Teatrul KOM din Helsinki a prezentat, în coproducție cu „Theater am Turm” din Frankfurt pe Main, premiera absolută a spectacolului **Corabia morților**, adaptare, după romanul omonim al lui B. Traven, semnată de Lîsa Urpelainen. Regia aparține tot unei finlandeze, Laura Jäntti.

Centenar Andrade

● La Buenos Aires a avut loc comemorarea a 100 de ani de la moartea poetului argentinian, Victor Olegario Andrade (1841-1882) fondator al revistelor „El pueblo Argentino”, „La America”, „La Tribuna Nacional”, poet romantic, luptător social, autor al poemului *Atlantida*, pentru care a obținut Premiul Jeux Floraux — care i-a adus o mare popularitate — în anul în care publica și o *Odă lui Victor Hugo* (1881).

K. Simonov, poet

● La editura Sovetski Fisatel, în colecția „Biblioteca poetului, Marea serie” a apărut volumul *Poezii și poeme de K. Simonov* (1915-1979), în care sunt înglobate majoritatea versurilor scrise de cunoscutul scriitor sovietic începând de prin anul 1930, timp de peste 40 de ani. La poemele cunoscute se adaugă numeroase inedite, precum și traduceri din diversi poeți ai diferitelor naționalități din U.R.S.S. și din alți poeți din întreaga lume.

Varnalis, Ritsos, Seferis, Elytis în alte limbi

● Printr-o hotărâre luată la cea de a XXI-a sesiune (adunare) generală a UNESCO, la propunerea Ministerului Culturii și Științelor din Grecia, urmează să apară în viitorul apropiat, în limbile arabă și spaniolă, volume din creația poetică a lui Kostas Varnalis, Yannis Ritsos, George Seferis și Odysseas Elytis.

Jacqueline...

● Jacqueline Onassis, de ani, a fost avansată ca editor titular în cadrul casei Doubleday & Co., după ce patru ani a lucrat ca editor-asistent, calitate în care s-a ocupat de publicarea mai multor cărți, inclusiv *Versailles-ul nemăvăzută*, *Plăcere și privilegiu*, *Femeia în secolul XVIII*. Acum lucrează la o nouă carte, intitulată *Balada* lui John și Yoko, bazată pe articolele despre fostele beatle John Lennon, asasinat la New York, și soția sa Yoko Ono, apărute în revista „Rolling Stone”.

Ivan Olbracht — 100

● Cînd murea, în 1952, scriitorul ceh Ivan Olbracht, născut în urmă cu o sută de ani, în 1882, era considerat de critici unul dintre cei mai remarcabili prozatori moderni din Cehoslovacia. Proza lui — nuvelele, romanele, se încadrează în linia realismului psihologic și a fost apreciată încă de la debutul editorial, 1913, cu volumul *Pre acei prizonieri* (nuvele). Și romanele sale — *Temnița cea mai grea* (1916), *Strania prietenie a actorului Jesen* (1919), *Oglinda de după gratii* (1930) — au constituit adevărate momente editoriale. Investigând cu obiectivitate medii sociale diferite, Olbracht a creat eroi memorabili, o operă durabilă, cu un stil bine marcat.

Ediție bibliofilă

● Printre scrierile reprezentative ale lui Mark Twain, alături de *Aventurile lui Tom Sawyer*, *Viața pe Mississippi* și *Aventurile lui Huckleberry Finn* se înscrie și *Print și cerșetor*. Publicată în 1882, deci acum un secol, lucrarea, ar fi trebuit să fie o carte exclusiv pentru copii. Povestirea, cu subiectul luat din epoca Tudorilor, s-a constituit însă și într-un pamflet dezbătând conflictele sociale din Anglia acelei epoci. Cartea s-a bucurat de la început de un deosebit succes, aparind de atunci în zeci de limbi și în numeroase țări. Anul acesta, la un secol de la apariția ei, s-a tipărit, la Londra, o ediție bibliofilă care, dată fiind destinația ei, este completată cu un istoric al tuturor edițiilor cunoscute, din toate țările și în toate limbile în care a fost tradusă.

Teatru politic

● Efecte secundare sau *Populația civilă* — o problemă este titlul sugestiv al unui spectacol revuistic cu conținut politic, prezentat de „Theatermanufaktur” din Berlinul Occidental, într-un ciclu de reprezentații grupate sub genericul *Program de pace*.

Premiul Valery-Larbaud

● Christian Giudicelli a fost distins cu Premiul Valery-Larbaud, ediția 1982, pentru ansamblul operei sale. Cărțile sale cele mai importante — *Les Insulaires* (1978) și *Une affaire de famille* (1981) — au apărut în editura Seuil.

Cu ocazia centenarului Stravinski...

● ...sărbătorit luna aceasta (Igor Stravinski, 1882-1971), casa de discuri C.B.S. Masterworks a lansat un voluminos album conținând majoritatea lucrărilor compozitorului, dirijate sau supervizate de el cu ani în urmă. Printre piesele de rezistență se numără lucrări din cele 3 perioade de creație ale lui Stravinski: *Sărbătoarea primăverii* și *Nunta*, din perioada națională (1910-1922), *Sinfonia psalmilor* și *Dumbarton Oaks* din perioada a 2-a numită „întoarcerea la Bach” (pînă în 1955, aproximativ) și *Potopul* și *Miscări* din perioada a 3-a cînd devenise adeptul dodecafoniciei seriale.

Pentru merite deosebite

● După cum informează presa franceză recent, reputatul dirijor și regizor austriac Herbert von Karajan, în vîrstă de 74 de ani (n. 5 IV 1908 la Salzburg), unul dintre cei mai mari șefi de orchestră ai lumii contemporane, fost director al Operelor din Aachen, Berlinul occidental și Viena, în prezent director al Festivalului anual de la Salzburg, a fost distins de primarul general al Parisului, Jacques Chirac, cu Medalia artistică a Parisului, distincție tradițională care se acordă anual, pentru merite deosebite, celor mai remarcabile personalități contemporane.

„British Museum” va avea un nou edificiu

● Biblioteca vestitului „British Museum” din Londra, care totalizează 10 milioane de cărți, periodice și manuscrise, este adăpostită în prezent în 16 clădiri dispersate. Nu numai că spațiul a devenit insuficient, dar condițiile de păstrare a tezaurului adăpostit au devenit și ele necorespunzătoare. Situația aceasta a determinat autoritățile de resort să acționeze corespunzător. Drept urmare în centrul Londrei a și început construirea unui edificiu modern care va adăposti peste un timp „British Museum”. Săliile bibliotecii vor fi dotate cu instalații speciale, moderne, iar lungimea totală a rafturilor va fi de aproximativ 500 km.

„Dama cu camelii” în actualitate

● La o licitație desfășurată la Monaco a fost vîndut, pentru 99 300 franci, unicul portret cunoscut al Mariei Duplessis, muza care l-a inspirat pe Alexandre Dumas fiul în scrierea cunoscutului roman *Dama cu camelii*. Realizat de pictorul Edouard Vienot, portretul o înfățișează pe Marie Duplessis cu o camelie imensă prinsă în decolteul rochiei.

Leibniz — opere complete

● Academia de științe din R.D. Germană, în cooperare cu Arhiva Leibniz din Hanovra și Centrul de cercetări Leibniz de la Universitatea Münster din R.F. Germană, publică scrierile complete și scrisorile marelui filosof, logician și matematician german (1646-1716). Textele sunt grupate tematic și cronologic în mai multe serii, volume și secțiuni.

Ediții-facsimil la Leipzig

● Casa de editură „Edition Leipzig” publică o nouă serie de ediții facsimilate, conținînd, printre altele, volume cu pagini din manuscrisele *Woyzeck* de Georg Büchner, *Ideii* de Friedrich Schlegel, *Don Carlos* de Schiller, precum și fragmente din scrierile lui Heinrich Heine, Albert Einstein și Bertolt Brecht.

EL MUNDIAL '82

Afiș de Alechinsky

Afiș de Velckovic

Fiesta și valsul vienez

Motto: „Ce vorbești dumneata, domnule?” (vorba conului Dinu din „Solștiu tulburat”)

■ FIINDCĂ a intrat de mult — dacă nu dintotdeauna dar n-am fost atenți — în logica și forța lucrurilor (expresie teribilă în fața căreia stau tot mai holbați), ca tot ce e grandios să-și dea și în petec, nu se putea ca fiesta El Mondialului, carnavalul ei să nu treacă printr-o mascaradă la care tot poetul anacronic al sportului pur să nu se întunece. De ce ar scăpa tocmai fotbalul degradării universale? Pe ce chestie? Fiindcă e sportul-rege? Abia în fotbal, regele e goooool! Templul e plin de negustori. Slujba are cifra ei de afaceri. Ruga nu se poate lipsi de o ocheadă nu prea francă dar pe franci. Privitorul trebuie deci să aibă geniul definit de învățat — geniul ține de o inimă plină de dragoste dotată cu un ochi rău. O avem.

Ca atare, mascarada a avut loc la meciul R.F.G. — Austria, ea aparține unei mari puteri fotbalistice și altele ceva mai mici, dar și ea de bun renume european. În fața limbii germană, cele două s-au aranjat ca, printr-o maximă economie de efort sportiv, ambele să se califice în faza superioară a competiției, una, Austria, acceptînd cu seninătate o înfrîngere care nu trebuia să depășească două goluri diferență. Învinsă cu 3 goluri, i se strica golaverajul și în locul ei „mergea mai departe” Algeria, cu un golaveraj mai bun. Dacă era însă invinsă echipa R.F.G.-ului, sau dacă nu putea scoate mai mult de un meci egal, iar se califica Algeria, țară în curs de dezvoltare fotbalistică, aparținînd și ea celei de a treia lumi a El Mondialului (capabilă, totuși, să învingă, în meci direct, cu 2-1, pe R.F.G.). Jucînd fără nici o convingere, decît aceea de a nu strica „gentleman-aranjamentul”, austriecii l-au lăsat pe Hrubesch să înscrie ca la antrenament, ca după aceea să urmeze un simulacru de joc caracterizat de crainicul mîncenez drept „o pagină neagră în istoria fotbalului”. „Ce vorbești dumneata, domnule?” Chiar așa, conasule... S-a pretat neamțul corect la așa ceva? S-a! Atîta răsfrîngere schematică și clară a „marilor jocuri” planetare într-un simplu joc, atîta reproducere exactă a politicii mondiale dintre bogați și săraci, și unde?, în „structura” ludică a unei bășici de piele bătute cu piciorul — par halucinant, bombastice și vitale. Toate jocurile să aibă contabilitatea dublă? Și dacă toate duplicitățile sînt și ele aranjate, poate chiar truate? Jucînd fotbal, oamenii joacă altceva? Iar aud vocea conului Dinu: „Ce vorbești dumneata, domnule?” As fi gata să rid ca un „idiot internațional” (titlul unei reviste eu-

ropene care te îndemna, ca reclamă, s-o citești vara, pentru a nu te bronză idiot!), dacă n-ai ști că președintele federației algeriene de fotbal n-a ris deloc și a cerut descalificarea celor două echipe din emisfera nordică (vezi și dialogul Nord-Sud). Nu i s-a dat satisfacție, „herrii” au adus argumente maximei inocențe, apucă-te și dovedește invers, n-ai ce face, n-ai ce să zici, „secolul e douăzeci...” S-a crezut în nevinovăție, a rămas însă nasărea aceea neagră care te ciugulește mai ceva decît corbul lui „nevermore” și „nicagda”, suspiciunea. Cu logica lui de Chamfort, crainicul de la France-Inter, după ce a adus elogiul care se cuvenea echipei fostei colonii a celor numiți, cîndva „les pieds noirs”: „Algeria pleacă din El Mondial pe poarta mare” — i-a sugerat și moralitatea care trebuie să se îmbogățească la cap și, firește, picioare: „In Cupa Mondială, cei mici nu-s iubiți”. Eu, chestie de gust, as fi invocat ideea lui Sartre: „Povestită în amănunt, o înfrîngere nu se deosebeste de o victorie” — dar dacă te uiti bine la echipele (12) care au rămas (din 24) în turneul final, și le numeri bob cu bob, nu mai spui nimic: sînt zece europene și cele două forte ale Americii de Sud, tanguil și samba, Argentina și Brazilia.

Împărțite în 4 grupe a 3 echipe din care se va califica pentru semifinale cite una, grupele acestea au — de astă dată multumită sortilor care se tin însă și ei de politică, de parcă ar fi o epidemie de subitelesuri! — o caracteristică proprie actualei dezvoltări a raiului pe pămînt: inegalitatea. Și aici, domnule? Da, în două grupe, ca în două gropi cu lei, sînt concentrate 6 echipe mari favorite, marile puteri. Într-una se vor devora între ele Argentina, Brazilia și Italia, trei campioane mondiale — toate meciurile între ele putînd fi considerate finale ale acestui El Mondial, deși multă lume nu mai crede în forța Italiei. Eu da: jocul ei incuiat, pe contre, exasperează sud-americanii; lumea se miră de acest 2:1 dintre Italia și Argentina. Eu nu. În cealaltă, se vor „ciocni” (termen încă în vigoare...), cele trei grandori europene: Anglia, R.F.G. (meciul dintre ele a fost extrem de insipid) și Spania, aruncată aici, în chip cu totul neplăcut pentru interesele ei, de o Irlandă de Nord, extrem de malițioasă dar și de atasantă în joc. Mai rămîn două grupe care — în comparație cu aceste bătaii între mastodonti — au un aspect de cavalerii ușoare, cu totul umane și simpatice. Dacă repetă jocul ei cu Spania — lecție de fotbal riguros în fața unor nervoși și descusuiți — irlandezi, așa cum vin ei din nordul contradictoriu al insulei lor, au mari șanse să treacă de Austria și Franța, echipe subtile și cam ticăite. În cealaltă grupă — Belgia, U.R.S.S., Polonia — de luni noapte, Polonia se anunță favorită, după un 3-0 senzațional cu Belgia, Bonieck ajutat de bătrînul și impenetrabilul Lato, marcînd 3 goluri și realizînd un joc cu care a întunecat orice Maradona. Subsemnatul n-a glumit cînd a numit Polonia printre outh-terii serioși. Dar oricîte pronosticuri și vizțiuni mi s-ar confirma, nimic nu mă va putea alina pentru lapsusul care m-a făcut, în numărul trecut, să trec drept „a opta”, a noua simfonie a lui Dvorak; am vrut să evit un calambur — a noua „din lumea nouă” — și iată ce a ieșit. Alții nu au atîtea simfonii cu calambururile, dovadă acest „L'Equipe”, în care Platini, jucătorul nr. 1 al Franței (eu îl prefer cu mult pe Giresse) declară că ar vrea ca în Spania să fie „un Don Quixote”!

Belphegor

Afiș de Jiri Kolar

LEIPZIG, Iunie 1982

Dezbateri în lumea scenei

Tobe în noapte de Brecht (1919) reprezentată acum, pentru prima oară, pe o scenă din R.D. Germană (Teatrul din Schwerin). În dreapta: dezbaterile de creație asupra spectacolului văzută de caricaturistul Wolfgang Krause

DE la etajul 38 al Universității din Leipzig orașul apare dintr-o dată, cu reliefurile lui urbane. Prin fereastra albastră a simpatiei bistro, suspendat ca o nacelă, prietenul Peter Forster, regizorul, îmi arată punctele de cel mai mare interes și, firește, în primul rând masivul Teatrului Municipal și Opera, în ale căror săli mari, mici și foarte mici, foaiere și holuri vorbesc o săptămână de muncă teatrală în-
tinsă la „Atelierul de dramaturgie” al artiștilor din Republica Democrată Germană.

Urbea e puternic evocatoare și edilii au făcut tot ce trebuie ca amintirile glorioase să fie valorificate. O încântătoare piață, cu clădirile din secolul XVI grijiu refăcute, înfățișează și Casa primarului din acele timpuri. O impunătoare statuie a lui Johann Sebastian Bach, sprijinit de orgă, figura cărnăoasă, puternică, tors robust, miini grele, îl arată așa cum l-au cunoscut contemporanii, cu peruca, haina deschisă la piept (ca să-și îndese acolo partiturile) și batista atârând neglijent dintr-un buzunar. Pe o stradă laterală, un medalion al lui Felix Mendelssohn-Bartholdy și inscripția „In această casă a murit, la 4 noiembrie 1847...”. Într-un scuar, un bărbat de marmură, ușor povărit, pleșuș și blind, doctorul Samuel Hahnemann, întorcătorul homeopatiei. La cafeneaua Baum, unde se bea zdravăn bere (nsă fără cremvurști) o placă amintește de prezența, aici, a lui Schumann, iar o săliță, ca un mic muzeu, cu gravuri pe pereți și un clopot, povestește că acolo minca Napoleon singur, și așa își chema slujitorii, cu dangate furioase. Pe fațonul unei luminări: „Aici a lucrat, ca practicant-spitor, poetul Theodor Fontane”. Biserica Sf. Toma, cu zidurile negre, începută în 1212, în stil gotic, continuată în stil renașcentist și isprăvită într-un baroc cenzurat, vorbește ca însăși despre secole de arhitectură. Splendida sală de concerte Gewandhaus, de o cindată dar fermecătoare structură polifonică, înseamnă două sute de ani de muzică. Și aici, ca și în multe alte orașe germane, evocarea marilor personalități, opere și epoci creatoare e expresia unui cult.

În întâlnim, în metafora scenei, și în zilele teatrale, cind pe podium apar, într-o formă sau alta, regele prusac Friederic cel Mare, supărat că nu e corect interpretat în manualele actuale, Luther, furios, anatimizând, Marx și Engels — ca busturi și citate —, Bertolt Brecht — prezența permanentă, totdeauna atrăgătoare, ca autor, om de teatru, personaj. Căci deși „Atelierul” e menit să fie o trecere în revistă mai ales a pieselor noi din țară, dedicare în special actualității, pentru folosul lumii teatrale — și al străinilor (anul acesta, invitați din opt țări) — dramaturgia privește înapoi spre trecut (chiar dacă, uneori, preterit). Cea mai complexă prezență continuă să fie tinutul Brecht: în mai 1982 i se reprezentau, pentru întâia oară pe scenele din Germania Democrată, *Baal* — prima sa piesă, scrisă în 1919 — și *Tobe în noapte* (1919). Au fost, dealtfel, și spectacolele cele mai reprezentative pentru potențele actuale ale mișcării teatrale est-germane, ambele create nu la Berliner Ensemble, ci în afara Capitalei, la Schwerin și Erfurt. *Tobe în noapte* e istoria tragică a eșecului revoluției proletare din 1918, sublimată în povestea soldatului Kragler, întors de pe front și incapabil să se mai angajeze în luptă, trădându-și credința și tovarășii. De sub pinza uriașă, care se rupe brusc, iese la iveală un decor expresionist, dominat de un zid. În fața acestui zid se conturează, succesiv, casa în care fata ce-și așteaptă zadarnic logodnicul militar e vindută de părinți unui mire burghez ocazional, apoi barul Piccadilly, cu orchestra situată într-o lojă înaltă, după o perdea roșie, o circumă periferică, un colț de stradă, ambianța fiind însă continuu a agitației revoluționare, a luptelor de stradă, a represiunii (totul în foarte fină sugestie). Zidul va fi spart de multime, dar ostașul, chemat de toți să-l conducă, nu va trece prin spărtură, nu se va duce „dincolo”, va prefera locul tihnii și căldurii din casa socrului său negustor. „De aici va ieși de-abia un deceniu mai târziu — a scris despre el Piscator, primul regizor al piesei — pentru a se alătura cetelor de asalt conduse de un fost zugrav”. Tipul și atitudinea „kragleristă” au fost situate cu forță nu numai în centrul remarcabilului spectacol, ci și al discuțiilor, care se țineau în fiecare dimineață, și unde impetuosul, talentatul regizor tinar Christoph Schroth și colțurosul interpret Wolf-Dieter Langk — nu numai un excelent actor, ci și un bătaios participant la dezbateri — și-au putut exprima pe larg punctele de vedere și da riposte unor neîncredători.

În general, fie că se discutau montările (seara cu spectatori, dimineața cu specialiști), fie că se colocvia asupra unor lecturi publice (căci s-au citit mai multe piese ale tinerilor, nereprezentate încă și netipărite), atmosfera era cît se poate de propice unui schimb de opinii. Publicul se arăta avizat și interesat, sensibil, studenții școlii superioare de teatru erau activi și serioși, controversale cu autorii și artiștii politicoase, fără tritări ori inflamații, fiind unanim acceptată ideea că fiecare își poate avea părerea sa, gustul său, singura obligație fiind ca, pe terenul dezbaterii, să convingă,

— nu să (se) impună — prin argumente, sau măcar să stîrnească o dispută fertilă, prin interogații elizante. Criticii — care conduceau de regulă aceste colocvii — excelsau prin tinută colegială și dorință împiedă de a cataliza disputele, nu de a le direcționa. Din păcate, nici un scriitor nu s-a pronunțat, în acele zile pline, despre confrății săi; nici regizorii și nici actorii nu prea vorbeau despre alții. Greul îl duceau teatologii germani. Oaspeții străini s-au arătat și ei destul de tăcuți, cu excepția a doi critici: un român mai vîrstnic și un sovietic mai tinar.

CEA mai substanțială reuniune a determinat-o spectacolul *Baal*, regizat excepțional de Friedo Solter, în decorurile formidabile, înfîșate peste toată sala, ale lui Günter Altmann și cu miștile grotestice create de Wolfgang Utz și Konrad Giesel. Reprezentarea nu mai era „brechtiană” în tiparele cunoscute, ci libera de norme prestabilite, desfășurându-se energic, într-un șuvoi de imagini vitaliste, încercate de o zeltmea dinamică, rindind fără teamă convenții realiste, naturaliste, expresioniste, împotrivind personajele, dezgolindu-le (și la propriu), punindu-le în relație dură, apoi desfășurînd grupurile într-un evantai larg, făcîndu-le să circule pe toată întinderea și în toată adîncimea enormei scene, făcînd o lume cu un puls urias, răcolită grav de furtuni sufletești și carnale, într-o neostoită foamă de viață naturală. Compozitori (unei muzici cu totul noi) Mario Peters era prezent pe scenă tot timpul, cîntînd la pian și microfon. Numele din tîlă e al unei străvechi zeiță atotdevoratoare, de origine asiro-babiloniană. În centrul piesei — pe care Brecht a tot reșcit-o pînă în 1926, fiindcă nici un editor nu voia s-o tipărească și nici un teatru s-o pună în scenă — e un orn exuberant, de o extraordinară potență, un simbol al vitalității și fecundității dar și al indiferenței animalice față de semenii, al instincționalității-orbe. Regizorul și admirabilul actor Klaus Schleiff au construit un exemplar uman complex și, totodată, o divinitate păgîna dezlănțuită, un zeu panic de un apăsător satanabil, cu o patimă clogotitoare pentru natură și o forță nepotolită împotriva a tot ceea ce ar putea să-l încalzească, să-l creeze obligații — ceea ce-l și pierde; căci egoismul, asocialitatea, amoralitatea sînt boli iremediabile. Extincția croulului se potrece printr-o sălbătică reînnoire a pămîntului-mamă, care se inclina din ce în ce mai mult, parcă pentru a-l salva, dar în zadar.

ALTE spectacole au avut parte de o atenție mai scăzută: *Construcția* de Heiner Müller, *Vin prusaci!* de Claus Hammel, amuzantă ca propunere, căci aduce eroii de demult în vremea noastră, dar transformată, lent, într-un simplu cabaret, *Gatt*, adaptare schematică după un roman, *Pe ambele maluri* de A. Matusche, Lipsit cu totul de interes, spectacolul-coloj *Cine împușcă acolo, la stinga, cine trage de la dreapta* a relevat doar un actor tinar, Herbert Olschok; el l-a creat pe Lenin — în timpul rebeliunii marinariilor din Kronstadt — cu totul diferit de imaginea tradițională: un om care pune întrebări — sieși și altora — și exprimă, bărbătește, îndoieli, chiar dacă de-o clipă. Singurul autor tinar care mi s-a părut făgăduitor se numește Albert Wendt (34 ani). După ce și-a terminat studiile superioare s-a angajat ca mașinist de scenă. Într-un deceniu a dat (ori l s-au luat) trei piese. *Capcana din pivniță*, „nocturnă comică”, e o lucrare cu tineri despre tineri; acțiunea — altminteri cam săracă — e situată în subsolul unui cămin de studenți, în cursul unei singure nopți. Printr-un simbol bine găsit, e formulată o interogație: piramida solidarității umane e inerentă ființelor sociale; dar pe cine urăm, cu brațele noastre, în vii? Realizat sobru, de un regizor-profesor prestigios, Karl Georg Kayser, în chiar studioul-pivniță al Teatrului din Leipzig, cu o trupă jună, în care joacă și studenții, spectacolul e incitant și într-o parte a lui — unde intră în coliziune indirectă generații diferite, pe o problemă morală și se condamnă, fără inflamații verbale, cinismul — chiar tulburător.

PUSA la punct ireproșabil de Asociația oamenilor de teatru și Ministerul Culturii din Republica Democrată Germană, manifestarea de la Leipzig a prilejuit contacte de lucru și prietenii între scriitori și artiști, și între aceștia și oaspeții străini. Ne-am informat reciproc asupra preocupărilor teatrale din țările noastre, ne-am solicitat articole, interviuri, colaborări de viitor, am întărit prietenii mai vechi și am contractat altele noi. Gazda noastră, doamna Renate Hummel, distins filolog și teatrolg (cu studii de romanistică la Universitatea din București), s-a arătat deosebit de prevenitoare, admirabilă prin ospitalitate, pricepere organizatorică, omniprezență, luciditate și tact, făcînd așezabile chiar și împrejurările în care programul devenea împovărat prin simultaneizarea aglomerată a întîlnirilor de breaslă. „Atelierul” fiind bienal, ne-am urât firește, toți, o reîntîlnire. Cînd va avea loc, și cu care din cei ce ne-am făcut, sincer, această urare, se va mai vedea...

Valentin Silvestru

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

FRANTA

● Sumarul numărului 11982 al revistei de la Paris „Revue de litterature comparee” se deschide cu articolul lui Alexandru Dănuț: *Niveaux temporels, niveaux culturels et comparaisons litteraires*. După ce subliniază originalitatea soluțiilor propuse de istoricii literari ale lui Nicolae Iorga, Nicolae Cartojan, Dimitrie Popovici, George Ivașcu pentru a încadra literatura română în literatura universală, autorul arată, pe baza unor exemple luate mai ales din culturile sud-est europene, că orice comparare literară merită să îmbrățișeze experiența umana din operele artistice trebuie să ia în considerare dialogul orălității cu scrisul și al tradiției cu inovația din fiecare cultură adusă în discuție. Referindu-se încheie la modelul cultural românesc, autorul subliniază faptul că orice comparare nu se poate rezuma la stabilirea unor contacte sau „influențe”, ci trebuie să aspire să reconstituie formele artistice universale.

R. S. Cehoslovaca

● La sfîrșitul lunii iunie s-a încheiat la Praga ediția a 19-a a Festivalului internațional al filmului de televiziune — „Praga de aur”. Juriul Festivalului acordat, la categoria filmelor muzicale, Marele Premiu „Praga de aur” filmului *Sătena*, realizat de Radioteleviziunea română. Acest poem cinematografic este inspirat de *Suita a 3-a* de George Enescu și a fost realizat după un scenariu de Florica Gherghulescu și Viorel Sergovici.

S.U.A.

● Numărul 10, anul 3, 1982 al revistei trimestriale „România pretutindeni”, scoasă la New York de Florian Stănescu, sub egida Centrului internațional „Mihai Eminescu”, tipărește articole despre Nicolae Titulescu, Constantin Brăncuși, Martha Bibescu, fragmente din romanul *Cel mai iubit dintre pămînteni* de Marin Preda, precum și un grupaj de poezii de Vasile Nicolescu.

BELGIA

● În perioada 1-10 iunie 1982, păpușarii Teatrului de animație „Maurici” din Baucou s-au aflat într-un turneu în Belgia. Au fost prezentate în localitățile Namur, Paliseul și Liège, versiunile franceze ale spectacolelor *Marioara*, *Vasilache și Alții* de Alecu Popovici și *Povestirile lui Hakim* de Norberta Avila (Portugalia), în regia lui Radu Popovici. Publicul și presa belgică au făcut o caldă primire artiștilor români.

R. P. Ungara

● În revista de artă plastică „Művészet” nr. 2-3, 1982, care apare la Budapesta, Judit Boros, istoric de artă, încheie un lung comentariu eseistic al cărții lui Constantin Zărnescu *Atorismele și textele lui Brăncuși*, insistînd asupra interpretării pe care tinărul scriitor clujean a dat-o capodoperelor de la Tîrgu Jiu. În comentariu sînt inserate și patru imagini în culori din opera lui Constantin Brăncuși (*Sărutul*, *Domnișoara Pogany*, *Cumintenia pămîntului*, *Măiastra*).

R.S.F. Iugoslavia

● La triennala mondială a cărții și periodicele de la Novi Sad, Juriul internațional (din care a făcut parte și criticul român Valentin Silvestru) a decernat Premiul al II-lea și Medalia de Argint Editurii Eminescu din București — pentru diversitatea colecțiilor consacrate dramaturgiei și teatrolgiei — și Premiul Special, celei lunare românești — „Teatru” și Almanahului său anual „Gong”.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Scintei nr. 1, poartă B2-B3, telefon 41 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII”